

« Dicunt etiam istas quæ modo aguntur, nuptias a Deo institutas non fuisse, quod in libro Augustini legitur, contra quem ego modo quatuor libris respondi: » illam Julianus suam esse inficiatur in libro primo Operis Imperfecti, cap. 18. « Facit quoque, » inquit, Epistolæ mentionem, quam a me ait Romam fuisse directam: sed per verba quæ posuit, nequiyimus quo de scripto loqueretur agnoscere. Nam ad Zosimum quondam illius civitatis episcopum super his quæstionibus duas Epistolas destinavi, verum eo tempore, quo adhuc libros exorsus non eram. » Respondet Augustinus: « Hæc Epistola non est ad Zosimum, » id est, non ad eum nominatim scripta, « sed ad eos seducendos, qui Romæ possent tali suasionem seduci. Sed si eam non agnoscis, ecce non sit tua. » Suspicamur nos, Julianum dissimulandi ansam capere ex istis verbis: « Quod in libro Augustini legitur contra quem, » etc., quæ forte quispiam postea in margine annotavit, atque inde alius in textum Epistolæ transtulit.

In primo libro subsequentis operis, Epistolæ a Juliano, ut ferebatur, Romam missæ respondet Augustinus.

In secundo et aliis deinceps alteram excutit Pelagianorum Epistolam ad Rufum Thessalonicensem. Ostendit in primis Catholicos cum a Pelagianis abhorrent, non in Manichæos incidere. Calumniam prævaricationis in Pelagii Cœlestiique sub Zosimo damnatione admissæ propulsat a Romanis clericis. Gratiae nomine nec fatum asseri a Catholicis, nec personarum acceptionem Deo tribui demonstrat.

In tertio exponit contra Pelagianam hæresim quid vere Catholici dicant de Legis utilitate, quid de Baptismi effectu ac virtute doceant, quid de utriusque Testamenti discrepantia, quid de Prophetarum et Apostolorum justitia et perfectione, quid de appellatione peccati in Christo, quid postremo de præceptorum in futura vita impletione profiteantur.

In quarto denique insidias aperit, quæ reliqua parte Epistolæ secundæ Pelagianorum, in quinque doctrinæ eorum capitibus latent, in laude scilicet creaturæ, laude nuptiarum, laude Legis, laude liberi arbitrii, et laude sanctorum: atque ad finem libri profert Cypriani et Ambrosii testimonia pro catholica fide, quædam de originali peccato, alia de gratiæ adjutorio, ultima de præsentis justitiæ imperfectione.

In subsequentes libros vide lib. 2, cap. 61, Retractationum, tom. 1, col. 655, a verbis, Sequuntur libri quatuor, usque ad verba, Celeberrima prædicante. M.

S. AURELII AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

CONTRA

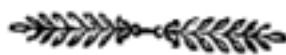
DUAS EPISTOLAS PELAGIANORUM

AD BONIFACIUM ROMANÆ ECCLESIAE EPISCOPUM

Libri quatuor^(a).

LIBER PRIMUS.

Epistolæ a Juliano, ut ferebatur, Romam missæ respondet Augustinus: ac primum catholicam doctrinam vindicat ab illius calumniis, tum Pelagianorum hæreticum sensum in ea fidei professione, quam Epistolæ auctor Catholicis opponebat, latentem reteggit et refellit.

CAPUT PRIMUM. — 1. *Exorditur a Romani episcopatus præeminentia. Noveram te quidem fama celeberrima prædicante, et frequentissimis atque veracissimis nuntiis quanta esses Dei gratia plenus acceperam, beatissime atque venerande papa Bonifaci. Sed posteaquam te etiam præsentia corporali frater meus vidit Alypius, acceptusque a te benignissime ac sin-*

cerissime, mutua miscuit dictante dilectione colloquia, tecumque convivens, et parvo licet tempore, magno tibi junctus affectu, se simul et me refudit animo tuo, teque mihi reportavit in suo, tanto major in me tuæ Sanctitatis est facta notitia, quanto certior amicitia. Neque enim dedignaris, qui non alta sapis, quamvis altius præsideas, esse amicus humilium, et amorem

ADMONITIO PP. BENEDICTINORUM.

Contra duas Epistolas Pelagianorum libri quatuor recogniti sunt ad vaticana duo exemplaria manuscripta et ad Gallicana tria, unum scilicet abbatiae Beccensis, alium abbatiae sancti Petri de Pratellis, tertium abbatiae S. Michaelis de monte in periculo maris; et ad editiones Am. Er. et Lov.

Comparavimus præterea eas omnes editiones initio Retr. et Confess., t. 1, memoratas. M.

(a) scripti anno 420, aut paulo post.

rependere impensum. Quid est enim aliud amicitia, quæ non aliunde quam ex amore nomen accepit, et nusquam nisi in Christo fidelis est, in quo solo esse etiam sempiterna ac felix potest? Unde et accepta per eum fratrem, per quem te familiarius didici, majore fiducia, ausus sum aliquid ad tuam Beatitudinem scribere de his rebus, quæ hoc tempore episcopalem curam, si qua in nobis est, ad vigilantiam¹ pro grege dominico stimulo recentiore sollicitant.

2. Novi quippe hæretici, inimici gratiæ Dei, quæ datur pusillis et magnis per Jesum Christum Dominum nostrum, etsi jam cavendi evidentius apertiore improbatione² monstrantur; non tamen quiescunt scriptis suis minus cautorum vel minus eruditorum corda tentare. Quibus utique esset respondendum, ne se vel suos in illo nefando errore firmarent, etiam si non metueremus, ne quemquam Catholicorum verisimili sermone deciperent. Cum vero non desinant fremere ad dominici gregis caulæ, atque ad diripiendas tanto pretio redemptas oves, aditus undecumque rimari, communisque sit omnibus nobis qui fungimur episcopatus officio (quamvis ipse in ea præmineas celsiore fastigio) specula pastoralis³: facio quod possum pro mei particula muneris, quantum mihi Dominus adjuvantibus orationibus tuis donare dignatur, ut pestilentibus et insidiantibus eorum scriptis mendacia et munientia scripta prætendam; quibus rabies qua furiunt, aut etiam ipsa sanetur, aut a lædendis aliis repellatur.

3. Hæc autem quæ duabus Epistolis eorum respondeo: uni scilicet quam dicitur Romam misisse Julianus, credo ut per illam, quos posset, suos aut inveniret, aut faceret; alteri autem quam decem et octo velut episcopi participes ejus erroris, non ad quoslibet, sed ad loci ipsius episcopum sua calliditate tentandum, et ad suas partes, si posset fieri, traducendum, ausi sunt Thessalonicam scribere: hæc ergo quæ istis, ut dixi, duabus Epistolis illorum, ista disputatione respondeo, ad tuam potissimum dirigere Sanctitatem, non tam discenda quam examinanda, et ubi forsitan aliquid displicuerit, emendanda constitui. Indicavit enim mihi frater meus, quod eas illi dare ipse dignatus es, quæ in tuas manus, nisi vigilantissima diligentia fratrum nostrorum filiorum tuorum, venire non possint. Ago autem gratias sincerissimæ in nos benevolentia tuæ, quod eas me latere nolueris Litteras inimicorum gratiæ Dei, in quibus reperisti nomen meum calumniose atque evidenter expressum. Sed spero de Domino Deo nostro, quod non sine mercede quæ in cælis est, illi me lacerant dente maledico, quibus me pro parvulis, ne fallaci laudatori Pelagio perditum relinquantur, sed veraci salvatori Christo liberandi offerantur, oppono.

CAPUT II. — 4. Julianum impugnat asserentem li-

¹ Gallicani manuscripti, *si qua in nobis est vigilantia*.

² In iisdem Mss., *improbitate*.

³ Er. et Lov., *in eo præmineas celsiore fastigio speculæ pastoralis*. Verius antiqua editio Am. et Mss. Gallicani ac Vaticanani, *in ea præmineas celsiore fastigio specula pastoralis*.

berum arbitrium peccato Adæ periisse. Jam itaque Juliani respondeamus Epistolæ. « Dicunt, » inquit, « illi Manichæi, quibus modo non communicamus, id est, toti isti cum quibus dissentimus, quia primi hominis peccato, id est, Adæ, liberum arbitrium perierit, et nemo jam potestatem habeat bene vivendi, sed omnes in peccatum carnis suæ necessitate cogantur. » Manichæos appellat Catholicos, more illius Joviniani, qui ante paucos annos hæreticus novus, virginitatem sanctæ Mariæ destruebat, et virginitati sacræ nuptias fidelium cœquabat. Nec ob aliud hoc objiciebat Catholicis, nisi quia eos videri volebat accusatores vel damnatores esse nuptiarum.

5. Liberum autem arbitrium defendendo præcipient, ut de illo potius ad faciendam justitiam, quam de Domini adjutorio confidatur, atque ut in se quisque, non in Domino gloriatur (I Cor. 1, 31). Quis autem nostrum dicat, quod primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de humano genere? Libertas quidem periit per peccatum, sed illa quæ in paradiso fuit, habendi plenam cum immortalitate justitiam; propter quod natura humana divina indiget gratia, dicente Domino, *Si vos Filius liberaverit, tunc vere liberi eritis* (Joan. VIII, 36): utique liberi ad bene justeque vivendum. Nam liberum arbitrium usque adeo in peccatore non periit, ut per illud peccent, maxime omnes qui cum delectatione peccant et amore peccati, hoc eis placet quod eos libet¹. Unde et Apostolus, *Cum essetis, inquit, servi peccati, liberi fuistis justitiæ*. Ecce ostenduntur etiam peccato minime potuisse, nisi alia libertate, servire. Liberi ergo a justitia non sunt, nisi arbitrio voluntatis: liberi autem a peccato non fiunt, nisi gratia Salvatoris. Propter quod admirabilis Doctor etiam verba ipsa discrevit: *Cum enim servi essetis, inquit, peccati, liberi fuistis justitiæ. Quem ergo fructum habuistis tunc in his, in quibus nunc erubescitis? Nam fuit illorum mors est: nunc autem liberati a peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam æternam* (Rom. VI, 20-22). Liberos dixit justitiæ, non liberatos: a peccato autem non liberos, ne sibi hoc tribuerent; sed vigilantissime maluit dicere liberatos, referens hoc ad illam Domini sententiam, *Si vos Filius liberaverit, tunc vere liberi eritis*. Cum itaque non vivant bene filii hominum², nisi effecti filii Dei, quid est quod iste libero arbitrio vult bene vivendi tribuere potestatem; cum hæc potestas non detur nisi gratia Dei, per Jesum Christum Dominum nostrum (*Id. VII, 25*), dicente Evangelio, *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri* (Joan. 1, 12)?

CAPUT III. — 6. Gratia non secundum merita datur. Sed ne forte dicant, ad hoc esse adjutos, ut haberent potestatem fieri filii Dei; ut autem hanc accipere mererentur, prius eum libero arbitrio, nulla adjuti gratia receperunt: hæc est quippe intentio

¹ Er. et Lov., *quod eis libet*. At Am. et Mss., *quod eos libet*. Hoc verbum accusativo jungere solet Augustinus.

² Sic Mss. Editi autem loco, *filii hominum, habent, heredes*.

qua gratiam destruere moliuntur, ut eam dari secundum merita nostra contendant : ne forte ergo hanc evangelicam sententiam sic dividant, ut meritum ponant in eo quod dictum est, *Quotquot autem receperunt eum*; ac deinde non gratis datam, sed huic merito redditam gratiam in eo quod sequitur, *Dedit eis potestatem filios Dei fieri*: numquid si quærat ab eis, quid sit, *receperunt eum*, dicturi sunt aliud, nisi, *Crediderunt in eum*? Ut igitur et hoc sciant ad gratiam pertinere, legant quod ait Apostolus: *In nullo expavescatis ab adversariis, quæ quidem est illis causa perditionis, vestræ autem salutis : et hoc a Deo ; quia vobis donatum est pro Christo, non tantum ut credatis in eum, sed ut etiam patiamini pro eo* (Philipp. I, 28, 29). Nempe utrumque dixit esse donatum. Item quod ait, *Pax fratribus, et charitas cum fide, a Deo Patre et Domino Jesu Christo* (Ephes. VI, 23). Legant etiam quod ipse Dominus ait, *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum*. Ubi ne quisquam putet aliud dictum esse, *venire ad me*, quam, *Credere in me*; paulo post cum de suo corpore et sanguine loqueretur, et scandalizati essent plurimi in sermone ejus, ait : *Verba quæ ego locutus sum vobis, spiritus et vita sunt ; sed sunt quidam ex vobis qui non credunt*. Deinde subjunxit Evangelista : *Sciebat enim Jesus ab initio, qui essent credentes, et quis traditurus esset eum, et dicebat, Propterea dixi vobis, quia nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum a Patre meo* (Joan. VI, 44, 64-66). Sententiam scilicet iteravit qua dixerat, *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum*. Et hoc propter credentes et non credentes se dixisse manifestavit, exponens quod dixerat, *Nisi Pater, qui misit me, traxerit eum*: id ipsum aliis verbis repetendo in eo quod ait, *nisi fuerit ei datum a Patre meo*. Ille quippe trahitur ad Christum, cui datur ut credat in Christum. Datur ergo potestas ut filii Dei fiant, qui credunt in eum, cum hoc ipsum datur ut credant in eum. Quæ potestas nisi detur a Deo, nulla esse potest ex libero arbitrio : quia nec liberum in bono erit, quod liberator non liberaverit; sed in malo liberum habet arbitrium, cui delectationem malitiæ vel occultus vel manifestus deceptor in-sevit¹, vel sibi ipse persuasit.

7. Non itaque, sicut dicunt nos quidam dicere, et iste audet insuper scribere, *omnes in peccatum, velut inviti, carnis suæ necessitate coguntur*: sed si jam in ea ætate sunt, ut propriæ mentis utantur arbitrio, et in peccato sua voluntate retinentur, et a peccato in peccatum sua voluntate præcipitantur. Neque enim agit in eis etiam qui suadet et decipit, nisi ut peccatum voluntate committant, vel ignorantia veritatis, vel delectatione iniquitatis, vel utroque malo et cæcitatibus et infirmitatibus. Sed hæc voluntas quæ libera est in malis, quia delectatur malis, ideo libera in bonis non est, quia liberata non est. Nec potest homo boni aliquid velle, nisi adjuvetur ab eo qui malum non potest velle, hoc est, gratia Dei per Jesum Chri-

stum Dominum nostrum. Omne enim quod non est ex fide, peccatum est (Rom. XIV, 23). Ac per hoc bona voluntas quæ se abstrahit a peccato, fidelis est; quia justus ex fide vivit (Habac. II, 4). Ad fidem autem pertinet credere in Christum. Et nemo potest credere in eum, hoc est¹, venire ad eum, nisi fuerit illi datum. Nemo igitur potest habere voluntatem justam, nisi nullis præcedentibus meritis acceperit veram, hoc est, gratuitam desuper gratiam.

CAPUT IV. — 8. *Pelagiani præcipitatores liberi arbitrii*. Hoc isti nolunt elati et superbi, nec purgando defensores, sed extollendo præcipitatores liberi arbitrii. Qui non ob aliud nobis hæc dicentibus indignantur, nisi quia gloriari in Domino dedignantur. Timuit tamen Pelagius episcopale iudicium Palæstinum : et cum ei fuisset objectum, quod diceret gratiam Dei secundum merita nostra dari; negavit se dicere, et eos qui hoc dicerent, anathematizando damnavit (a). Nec aliud tamen defendere invenitur in libris, quos postmodum scripsit; fraudem se putans hominibus judicantibus² fecisse mentiando, aut nescio quomodo suum sensum verbis ambiguis obtegendo.

CAPUT V. — 9. *Alter Juliani calumnia, Nuptias non a Deo institutas dici. Tertia calumnia, Damnari conjugalem congressum*. Sed jam videamus quod sequitur. « Dicunt etiam, » inquit, « istas quæ modo aguntur nuptias a Deo institutas non fuisse : quod in libro Augustini legitur (b), contra quem ego modo quatuor libellis respondi. Cujus Augustini dicta inimici nostri in veritatis odium susceperunt. » His ejus calumniosissimis verbis breviter video respondendum : quia repetit ea postea, ubi vult ipse insinuare quasi contra nostra isti quid dicant; ibi cum illo³, quantum res postulare videbitur, Domino adjuvante certandum est. Nunc ergo respondeo, a Deo nuptias institutas, et tunc, quando dictum est, *Propterea relinquet homo patrem suum et matrem suam, et adhærebit uxori suæ; et erunt duo in carne una* (Gen. II, 24) : et nunc, propter quod scriptum est, *A Domino jungitur viro mulier* (Prov. XIX, 14). Neque enim aliud fit etiam nunc quam illud, ut adhæreat homo uxori suæ, et sint duo in carne una. De ipsis quippe nuptiis, quæ nunc⁴ fiunt, consultus est Dominus a Judæis, utrum liceret quacumque causa dimittere uxorem. Et isto commemorato testimonio legis adjunxit, *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet* (Matth. XIX, 3-6). Hoc testimonium legis adhibuit etiam Apostolus Paulus, cum viros moneret ut ab eis diligerentur uxores (Ephes. V, 25, 31). Absit ergo, ut in libro meo contra hæc testimonia divina iste aliquid legerit. Sed vel non intelligendo, vel magis calumniando, in alium sensum conatur detor-

¹ Vaticanæ Mss., *hoc est enim venire*.

² Gallicanæ codices, *hominibus fecisse*; omisso, *judicantibus*.

³ Sic Mss. At editi, *contra nostra ista quid dicant, ubi cum illo*.

⁴ Editi, *nunc quoque*. Abest, *quoque*, a plerisque manuscriptis.

(a) Vide supra, librum de Gestis Pelagii, n. 30.

(b) Loquitur de libro primo de Nuptiis et Concupiscentia.

¹ Editi, *insevit*. At Mss., *insevit*.

quere quod legit. Librum autem meum, contra quem se quatuor libellis respondisse commemorat, post damnationem Pelagii Cœlestique conscripsi. Quod ideo dicendum putavi, quoniam iste dicit, ab inimicis suis in odium veritatis dicta mea fuisse suscepta : ne ideo quisquam existimet, propter hunc librum meum inimicos gratiæ Christi novos hæreticos fuisse damnatos. In eo autem libro defensio est potius, quam reprehensio nuptiarum.

10. « Dicunt etiam, » inquit, « motum genitalium et commixtionem conjugum, a diabolo fuisse reperi- tam : et propterea eos qui nascuntur innocentes ¹, reos esse ; et a diabolo fieri, non a Deo, quia de hac diabolica commixtione nascuntur. Hoc autem sine aliqua ambiguitate Manichæum est. » Imo sicut dicimus a Deo nuptias institutas propter ordinatam generationem filiorum ; ita dicimus filiorum gignendorum seminationem sine motu genitalium et sine commixtione conjugum nec in paradiso, si filii gignerentur, esse potuisse. Sed utrum talis eorum motus atque commixtio fuisset, si nemo peccasset, qualis nunc est cum pudenda libidine, hinc est quæstio : de qua diligentius postea, si Deus voluerit, disputabimus.

CAPUT VI. — 11. *Pelagianorum consilium in laudanda conjugalis commixtionis innocentia.* Quid tamen isti velint, quid intendant, quo rem perducere moliantur, adjuncta istius verba declarant, ubi ait nos dicere, « propterea eos qui innocentes nascuntur, reos esse ; et a diabolo fieri, non a Deo, quia de hac diabolica commixtione nascuntur. » Cum itaque nos nec diabolicam dicamus conjugum commixtionem, maxime fidelium, quæ sit causa generandorum qui postea regenerandi sunt, filiorum : nec homines ullos a diabolo fieri, sed a Deo in quantum homines sunt : et tamen etiam de conjugibus fidelibus reos nasci, tanquam ex oliva oleastrum, propter originale peccatum ; et propter hoc esse sub diabolo, nisi renascantur in Christo ; quoniam diabolus culpæ auctor est, non naturæ : contra illi parvulos dicentes nullum trahere originale peccatum, et ideo non esse sub diabolo ; quid efficere laborant, nisi ut illa Dei gratia evacuetur in parvulis, qua *eruit nos*, sicut dicit Apostolus, *de potestate tenebrarum. et transtulit in regnum filii charitatis suæ* (Coloss. I, 13) ? Quandoquidem parvulos negant esse in potestate tenebrarum, etiam ante Domini liberatoris auxilium ; ita in eis laudantes opus Creatoris, ut misericordiam destruant Redemptoris. Quam nos quoniam et in majoribus et in parvulis confitemur, « hoc » dicit « sine aliqua ambiguitate esse Manichæum : » cum sit antiquissimum catholicum, unde novum istorum dogma evertatur hæreticum.

CAPUT VII. — 12. *Quarta calumnia, Sanctos veteris Testamenti non a peccatis liberos dici.* « Dicunt, » inquit, « sanctos in vetere Testamento non caruisse peccatis, id est, nec per emendationem a criminibus fuisse liberos, sed in reatu a morte fuisse deprehensos. » Imo dicimus vel ante Legem vel tempore ve-

¹ Gallicani Mss. hic et n. 11, infra, *qui nascuntur innocenter.*

teris Testamenti a peccatis fuisse liberatos, non virtute propria ; quia *maledictus omnis qui spem suam ponit in homine* (Jerem. XVII, 5) ; et in hoc sine dubio maledicto ¹ sunt, quos etiam Psalmus divinus notat, *Qui confidunt in virtute sua* (Psal. XLVIII, 7) : nec veteri Testamento, quod in servitutem generat (Galat. IV, 24), quamvis certæ dispensationis gratia divinitus datum sit : nec ² ipsa lege sancta et justa et bona (Rom. VII, 12), ubi scriptum est, *Non concupisces* (Exod. XX, 17) ; quoniam non est data quæ posset vivificare, sed prævaricationis gratia posita est, donec veniret semen cui promissum est (Galat. III, 21, 19) : sed liberatos esse per sanguinem ipsius redemptoris, qui est unus mediator Dei et hominum homo Christus Jesus (I Tim. II, 5). Isti autem inimici gratiæ Dei, quæ data est pusillis et magnis per Jesum Christum Dominum nostrum, ideo dicunt antiquos homines Dei perfectæ fuisse justitiæ, ne Christi incarnatione, passione, resurrectione, cujus fide salvi facti sunt, credantur eguisse.

CAPUT VIII. — 13. *Quinta calumnia, Paulum et cæteros Apostolos libidine pollutos fuisse dici.* — *Apostolum etiam Paulum, inquit, vel omnes apostolos dicunt semper immoderata libidine fuisse pollutos.* Quis hoc vel profanus audeat dicere ? Sed nimirum iste propterea sic calumniatur³, quia contendunt id quod dixit Apostolus, *Scio quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum ; velle enim adjacet mihi, perficere autem bonum non invenio* (Rom. VII, 18) ; et cætera talia, non eum dixisse de se ipso, sed nescio cujus alterius, qui illa pateretur, induxisse personam : propter quod locus ipse in ejus Epistola diligenter considerandus est et scrutandus, ne in ejus aliqua obscuritate delitescat error istorum. Quamvis ergo latius hinc Apostolus disputet, et magno diuturnoque conflictu gratiam defendens adversus eos qui gloriabantur in lege ; tamen ad rem pertinentia pauca contingimus. Unde (a) ait : *Quia non justificabitur ex lege omnis caro coram illo. Per legem enim cognitio peccati. Nunc autem sine lege justitia Dei manifestata est, testificata per Legem et Prophetas : justitia autem Dei per fidem Jesu Christi, in omnes qui credunt. Non est enim distinctio. Omnes enim peccaverunt, et egent gloria Dei ; justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Jesu. Et iterum : Ubi est gloriatio⁴ ? Exclusa est. Per quam legem ? factorum ? Non, sed per legem fidei. Arbitramur enim justificari hominem per fidem sine operibus legis* (Id. III, 20-28). Et iterum : *Non enim per legem promissio Abraham aut semini ejus⁵, ut hæres esset mundi, sed per justitiam fidei. Si enim qui per legem, hæredes sunt ; exinanita est fides, et evacuata*

¹ In editis tantum, *maledicti* : minus bene.

² Apud Er. et Iov. perperam hic addita particula, *in*.

³ Sic Mss. At editi, *isti propterea sic calumniantur*. Mox in omnibus libris sequitur, *quia contendunt* ; quod jam ad Pelagianos, quorum causam Julianus calumniando agebat, referendum est. Pelagii de hac re verba profert Augustinus in libro de Gratia Christi, n. 43.

⁴ In excusis additur, *tua*. Abest a Vaticanis manuscriptis et a græco.

⁵ Hic soli excusi addunt, *facta est*.

(a) Forte, *inde*.

est promissio. Lex enim tram operatur. Ubi enim non est lex, nec prævaricatio (Rom. iv, 13-15). Et alio loco: Lex autem subintravit, ut abundaret delictum: ubi autem abundavit delictum, superabundavit gratia (Id. v, 20). Item alio loco: Peccatum enim vobis non dominabitur, non enim estis sub lege, sed sub gratia (Id. vi, 14). Itemque alio loco: An ignoratis, fratres, (scientibus enim legem loquor), quia lex dominatur homini in quantum tempus vivit? Mulier enim sub viro, vivo marito juncta est legi: si autem mortuus fuerit vir ejus, evacuata est a lege viri. Et paulo post: Itaque, fratres mei, et vos mortui estis legi per corpus Christi, ut sitis alterius, qui ex mortuis resurrexit, ut fructificemus Deo. Cum enim essemus in carne, passiones peccatorum, quæ per legem sunt, operabantur in membris nostris, ut fructum ferrent morti: nunc vero evacuati sumus a lege mortis, in qua detinebamur, ita ut serviamus in novitate spiritus, et non in vetustate litteræ. His atque hujusmodi contestationibus Doctor ille Gentium satis evidenter ostendit, legem non potuisse auferre, sed potius auxisse peccatum, quod auferat¹ gratia: quoniam lex jubere novit, cui succumbit infirmitas; gratia juvare, qua infunditur charitas. Ne quis enim propter hæc testimonia vituperet legem, et malam esse contendat, vidit Apostolus male intelligentibus quid posset occurrere, et eandem sibi ipse proposuit quæstionem: Quid ergo dicemus, inquit? Lex peccatum est? Absit: sed peccatum non cognovi nisi per legem. Hoc jam superius dixerat, Per legem enim cognitio peccati. Non ergo ablatio², sed cognitio.

14. Apostolum ex sua et aliorum qui sub gratia, non sub lege adhuc sunt, persona locutum esse. Hinc autem jam incipit, propter quod ista consideranda suscepimus, introducere personam suam, et tanquam de se ipso loqui: ubi nolunt Pelagiani ipsum Apostolum intelligi; sed quod in se alium transfiguraverit, id est, hominem sub lege adhuc positum, nondum per gratiam liberatum. Ubi quidem jam debent concedere, quod in lege nemo justificatur, sicut alibi idem apostolus dicit (Galat. iii, 11); sed ad cognitionem peccati, et ad ipsius legis prævaricationem valere legem, ut, cognito auctoque peccato, per fidem gratia requiratur. Non autem timent ista de Apostolo intelligi, quæ posset et de præteritis suis dicere, sed ea quæ sequuntur timent. Hic enim: Concupiscentiam, inquit, nesciebam, nisi lex diceret, Non concupisces. Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Sine lege enim peccatum mortuum est: ego autem vivebam aliquando sine lege: adveniente autem mandato peccatum revixit; ego autem mortuus sum. Et inventum est mihi mandatum, quod erat in vitam, hoc esse in mortem. Peccatum enim, accepta occasione per mandatum, fefellit me, et per illud occidit. Itaque lex quidem sancta, et mandatum sanctum et justum et bonum. Quid ergo bonum est, mihi factum est mors? Absit. Sed peccatum ut appareat peccatum, per bonum mihi operatum est mortem, ut fiat supra modum pec-

¹ Er. et Lov., aufert.

² Sic omnes Mss. At editi, abolitio.

cator aut peccatum¹ per mandatum (Rom. vii, 4-13). Hæc omnia, sicut dixi, potest videri Apostolus de sua vita commemorasse præterita: ut illud quod ait, Ego autem vivebam aliquando sine lege; ætatem suam primam ab infantia ante rationales annos voluerit intelligi: quod autem adjunxit, Adveniente autem mandato peccatum revixit; ego autem mortuus sum; jam se præcepti capacem, sed non efficacem, et ideo prævaricatorem legis ostenderet.

CAPUT IX. — 15. Voluntate peccat, qui solo timore non peccat. Nec moveat quod ad Philippenses scripsit, Secundum justitiam quæ in lege est, qui fuerim² sine querela (Philipp. iii, 6). Potuit enim esse intus in affectionibus pravis prævaricator legis, et tamen conspicua opera legis implere, vel timore hominum, vel ipsius Dei; sed pœnæ formidine, non dilectione et delectatione³ justitiæ. Aliud est enim voluntate benefaciendi benefacere, aliud autem ad malefaciendum sic voluntate inclinari, ut etiam faceret si hoc posset impune permitti. Nam sic profecto in ipsa intus voluntate peccat, qui non voluntate, sed timore non peccat. In quibus interioribus suis talem se fuisse sciens Apostolus ante gratiam Dei, quæ per Jesum Christum Dominum nostrum est, alibi hoc apertissime constat. Scribens quippe ad Ephesios: Et vos, inquit, cum essetis mortui delictis et peccatis vestris, in quibus aliquando ambulastis secundum sæculum mundi hujus, secundum principem potestatis aeris, spiritus ejus, qui nunc operatur in filiis diffidentiae in quibus et nos omnes aliquando conversati sumus in desideriis carnis nostræ, facientes voluntatem carnis et affectionum, et eramus naturaliter filii iræ, sicut et cæteri: Deus autem qui dives est in misericordia, propter multam dilectionem qua dilexit nos, et cum essemus mortui peccatis, convivificavit nos Christo, cujus gratia sumus salvi facti (Ephes. ii, 1-5). Rursus ad Titum: Fuimus enim et nos, inquit, stulti aliquando et increduli, errantes, servientes desideriis et voluptatibus variis, in malitia et invidia agentes, abominabiles, invicem odio habentes. Talis Saulus fuit, quando secundum justitiam quæ in lege est, sine querela fuisse se dicit. Nam quia non post hanc abominabilem vitam, ut esset sine querela, in lege profecerat, moresque mutaverat, evidenter in his⁴ quæ sequuntur ostendit; quandoquidem mutatum se non dicit ab his malis, nisi per gratiam Salvatoris. Adjungens enim hoc ipsum etiam hic, sicut ad Ephesios⁵, ait: Cum autem benignitas et humanitas illuxit Salvatoris nostri Dei, non ex operibus justitiæ, quæ nos fecimus; sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit per lavacrum regenerationis et renovationis Spiritus sancti, quem ditissime effudit super nos, per Jesum Christum Salvatorem nostrum; ut justificati gratia ipsius, hæredes efficiamur secundum spem vitæ æternæ (Tit. iii, 3-7).

¹ Editi, peccans peccatum. Omnes Mss., peccator aut peccatum. Græce est, amartôlos & amartia.

² Sic Mss. Editi, quod fuerit.

³ Vaticani codices omittunt, et delectatione.

⁴ Sic Am. Er. et Mss. Editio Lov., evidenter in his quæ sequuntur. [evidenter his quæ sequuntur.]

⁵ Editi, sicut ad Titum. Emendantur ex manuscriptis.

16. Quod autem ait in hoc Epistolæ loco ad Romanos, *Peccatum ut appareat peccatum, per bonum mihi operatum est mortem*; congruit superioribus ubi dixit, *Sed peccatum non cognovi, nisi per legem*; nam *concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret, Non concupisces*. Et superius, *Per legem cognitio peccati*: hoc enim et hic dixit, *ut appareat peccatum*: ut illud quod dixerat, *Sine lege enim peccatum mortuum est*; non intelligamus nisi tanquam non sit, Latet, non apparet, penitus ignoratur, tanquam in nescio quibus ignorantiae tenebris sit sepultum. Et quod ait, *Ego autem vivebam aliquando sine lege*; quid ait, nisi, *Vivere mihi videbar*? Et quod adjunxit, *Adveniente autem mandato peccatum revixit*; quid est aliud, quam, *Eminuit*¹ et apparuit? Nec tamen ait, *Vixit*; sed, *revixit*. Vixerat enim aliquando in paradiso, quando contra datum præceptum satis apparebat admissum: cum autem a nascentibus trahitur, tanquam mortuum sit latet, donec repugnans justitiæ malum ejus prohibitione sentiatur, cum aliud jubetur atque approbatur, aliud delectat atque dominatur: tunc peccatum quodam modo in notitia nati hominis reviviscit, quod in notitia primum² facti hominis aliquando jam vixerat.

CAPUT X. — 17. *Sequitur de eodem argumento*. Sed quod sequitur, non ita expeditum est, quomodo de Paulo possit intelligi. *Scimus enim, inquit, quia lex spiritualis est; ego autem carnalis sum* (Rom. vii, 14). Non ait, *Fui*: sed, *sum*. Numquid ergo Apostolus, cum hæc scriberet, carnalis fuit? An secundum corpus hoc dicit? Adhuc enim erat in corpore mortis hujus (*Ibid.*, 24), nondum factus³ quod alibi dicit, *Seminatur corpus animale, surget⁴ corpus spirituale* (I Cor. xv, 44). Tunc enim ex toto se, id est, ex utraque parte qua constat, spiritualis homo erit, quando spirituale etiam corpus erit. Neque enim absurdum est, ut sit in illa vita etiam caro spiritualis; si potuit esse in hac vita, in his qui adhuc carnalia sapiunt, etiam spiritus ipse carnalis. Sic ergo ideo dixit, *Ego autem carnalis sum*; quia nondum spirituale corpus habebat Apostolus. Sicut posset dicere, *Ego autem mortalis sum*: quod utique non nisi secundum corpus intelligeretur dixisse, quod nondum fuerat immortalitate vestitum. Item quod adjunxit, *Venundatus sub peccato*: ne quisquam eum nondum redemptum Christi sanguine existimet, etiam hoc secundum illud potest intelligi, quod ait, *Et nos primitias habentes spiritus, et ipsi in nobismetipsis ingemiscimus, adoptionem exspectantes, redemptionem corporis nostri* (Rom. viii, 23). Si enim secundum hoc se dicit venundatum sub peccato, quod adhuc non est redemptum a corruptione corpus ejus; vel venundatum aliquando in prima transgressione præcepti, ut haberet corpus corruptibile quod aggravat animam (*Sap.* ix, 15): quid prohibet hic Apostolum intelligi de se ipso dicere, quod ita dicit, ut etiam

in ipso possit¹ intelligi; etiamsi in sua persona non se solum, sed omnes accipi velit, qui se noverant spirituali delectatione² cum carnis affectione sine consensione configere?

18. An forte metuimus ea quæ sequuntur. *Quod enim operor, ignoro: non enim quod volo, hoc ago; sed quod odi, illud facio*: ne forte ex his verbis quispiam consentire carnis concupiscentiæ ad opera mala suspicetur Apostolum³? Sed considerandum est quod adjungit: *Si autem quod nolo, hoc facio, consentio legi quoniam bona est*. Magis enim se dicit legi consentire, quam carnis concupiscentiæ. Hanc enim peccati nomine appellat. Facere ergo se dixit et operari, non affectu consentiendi et implendi, sed ipso motu concupiscendi. Hinc ergo, inquit, *consentio legi quoniam bona est: consentio, quia nolo quod non vult*. Deinde dicit, *Nunc autem jam non ego operor illud, sed id quod habitat in me peccatum*. Quid est, *Nunc autem*; nisi, *Jam nunc sub gratia, quæ liberavit delectationem voluntatis a consensione cupiditatis*? Non enim melius intelligitur, *Non ego operor, nisi quia non consentit exhibere membra sua arma iniquitatis peccato* (Rom. vi, 13). Nam si et concupiscit et consentit et agit; quomodo non ipse illud operatur, etiamsi se operari doleat, et vinci graviter ingemiscat?

19. Jam illud quod sequitur, nonne unde loquatur, apertissime ostendit? *Scio enim quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum*. Si enim non exponeret adjungendo, *hoc est in carne mea*, aliter fortasse acciperetur quod dixit, *in me*. Ac per hoc versat hoc idem repetens, et inculcans: *Velle enim adjacet mihi; perficere autem bonum, non*. Hoc est enim perficere bonum, ut nec concupiscat homo. Imperfectum est autem bonum, quando concupiscit, etiam si concupiscentiæ non consentit ad malum. *Non enim quod volo facio bonum, inquit; sed quod nolo malum, hoc ago*. *Si autem quod nolo ego, hoc facio; jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum*. Id repetivit inculcans, et tanquam tardissimos de somno excitans: *Invenio ergo legem, inquit, mihi volenti facere bonum, quoniam mihi malum adjacet*. Illa ergo bonum est volenti facere, adjacet autem malum ex concupiscentia, cui non consentit qui dicit, *Jam non ego operor illud*.

20. Apertius autem quod sequitur utrumque declarat: *Condelector enim legi Dei secundum interiorem hominem; video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, et captivantem me in lege peccati*⁴, quæ est in membris meis. Sed quod dixit, *captivantem me*, potest movere, si nulla consensio est. Unde propter tria ista, duo scilicet de quibus jam disputavimus, quod ait, *Ego autem carnalis sum, et, venundatus sub peccato*, et hoc tertium, *captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis*, potest videri

¹ Vaticanæ Mss., *emicit*.

² Sic Mss. At editi Am. et Er. Lov., *primi*. Et infra Lov. tantum, *jam vixit*.

³ Hic Er. et Lov. addiderunt, *spirituali*.

⁴ Editi, *surgit*. Manuscripti, *surgit*: juxta græcum, *egeiretai*.

¹ Sic Mss. At editi, *posset*.

² Gallicanæ Mss., *dilectione*.

³ Vaticanæ Mss., *ad opera mala sanctum Apostolum suspicetur*.

⁴ Codices Mss., *captivantem me lege peccati*: et infra, *captivantem me, hoc est, carnem meam, lege peccati*; ommissa constanter particula, *in*, quæ et a græco textu Apostoli abest.

Apostolus eum describere qui sub lege adhuc vivit, nondum sub gratia. Sed sicut illa duo exposuimus, propter carnem adhuc corruptibilem dicta; sic et hoc potest intelligi, ut *captivantem me*, dixerit, carne, non mente; motione, non consensione: et ideo *captivantem me*, quia et in ipsa carne non est aliena natura, sed nostra. Sicut ergo exposuit ipse quid dixerit, *Scio enim quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum*: sic jam¹ ex illius expositione hunc locum debemus accipere, tanquam dixerit, *captivantem me, hoc est, carnem meam, in lege peccati, quæ est in membris meis*.

21. Deinde subjungit propter quod dicta sunt omnia: *Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum*. Atque inde concludit, *Igitur ipse ego mente servio legi Dei, carne autem legi peccati*: carne scilicet legi peccati, concupiscendo; mente autem legi Dei, eidem concupiscentiæ non consentiendo. Nulla ergo condemnatio est nunc his qui sunt in Christo Jesu. Non enim damnatur, nisi qui concupiscentiæ carnis consentit ad malum. *Lex enim spiritus vitæ in Christo Jesu liberavit te a lege peccati et mortis* (Rom. vii, 15-viii, 2): ne scilicet consensionem tuam concupiscentia sibi vindicet carnis. Et ea quæ sequuntur, eundem sensum magis magisque demonstrant: sed adhibendus est modus.

22. Visum autem aliquando etiam mihi fuerat, hominem sub lege, isto Apostoli sermone describi (a). Sed vim mihi fecerunt postea ista verba, quod ait, *Nunc autem jam non ego operor illud*. Ad hoc enim pertinet illud quod ait et postea, *Nulla ergo condemnatio est nunc his qui sunt in Christo Jesu*. Et quia non video quomodo diceret homo sub lege, *Condelector legi Dei secundum interiorem hominem*: cum ipsa delectatio boni, qua etiam non consentit ad malum, non timore pœnæ, sed amore justitiæ (hoc est enim condelectari), non nisi gratiæ deputanda sit.

CAPUT XI.—25. *Iterum de eodem argumento*. Nam et ubi ait, *Quis me liberabit de corpore mortis hujus*; quis neget Apostolum cum hæc diceret, adhuc fuisse in corpore mortis hujus? A quo utique impii non liberantur, quibus eadem corpora ad tormenta æterna redduntur. Liberari ergo est a corpore mortis hujus, omni sanato languore concupiscentiæ carnis, non ad pœnam corpus recipere, sed ad gloriam. Huic loco et illud satis consonat: *Etiam nos ipsi primitias habentes spiritus, et ipsi in nobismetipsis ingemiscimus, adoptionem expectantes, redemptionem corporis nostri*. Nimirum enim gemitu isto ingemiscimus, in quo dicimus, *Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus*? Illud etiam ubi ait, *Quod enim operor, ignoro*; quid est aliud, quam, *Nolo, non approbo, non consentio; non facio*? Alioquin contrarium est his, quæ superius dixit, *Per legem cognitio peccati*;

¹ Gallicani Mss., sic etiam.

(a) Ita visum illi fuerat in Expositione quarundam propositionum Epistolæ ad Romanos, propositi. 44 et 45, et in Epistolam ad Galatas, cap. 5, n. 47, et libro 1 ad Simplicianum, quæst. 1, nn. 7 et 9.

et, *Peccatum non cognovi nisi per legem*; et, *Peccatum ut appareat peccatum, per bonum mihi operatum est mortem*. Quomodo enim peccatum per legem cognovit, quod ignorat? quomodo apparet peccatum, quod ignoratur? Sic ergo dictum est, *ignoro*, *Non facio*, quia nulla consensione id ego ipse committo: quomodo dicturus est Dominus impiis, *Non novi vos* (Matth. vii, 23); quem procul dubio latere nihil potest: et sicut dictum est, *Eum qui non noverat peccatum* (II Cor. v, 21); quod est, *Non fecerat*: neque enim non noverat quod arguebat.

24. His atque hujusmodi in ista Scripturæ apostolicæ circumstantia diligenter consideratis, recte intelligitur Apostolus, non quidem se solum in sua persona, verum alios etiam sub gratia constitutos significasse, sed secum nondum in illa constitutos pace perfecta, in qua absorbebitur mors in victoriam (I Cor. xv, 54). De qua post dicit, *Si autem Christus in vobis, corpus quidem mortuum est propter peccatum; spiritus autem vita est propter justitiam. Si ergo Spiritus ejus qui suscitavit Jesum ex mortuis, habitat in vobis; qui suscitavit Christum Jesum a mortuis, vivificabit et mortalia corpora vestra per inhabitantem Spiritum ejus in vobis* (Rom. viii, 10, 11). Vivificatis igitur mortalibus corporibus nostris, non solum ad peccandum consensio nulla erit, sed nec ipsa cui non¹ consentiatur carnis concupiscentia remanebit. Quam spiritui resistentem non habere in carne mortali, ille tantummodo homo potuit, qui non per ipsam ad homines venit. Et ideo Apostolos, quia homines erant, et corpus quod corrumpitur et aggravat animam, in hujus vitæ mortalitate portabant, absit ut dicamus, sicut iste calumniatur, « semper immoderata libidine fuisse pollutos: » sed dicimus a consensione pravæ libidinum liberos, de concupiscentia tamen carnis, quam moderando frenabant, tanta humilitate et pietate gemuisse, ut optarent eam non habere potius, quam domare.

CAPUT XII.—25. *Sexta calumnia, Nec Christum a peccatis liberum fuisse*. Proinde iste quod addidit nos dicere, « Christum et a peccatis liberum non fuisse, sed carnis necessitate mentitum, et aliis maculatum fuisse delictis: » viderit a quibus audierit, vel in quorum litteris legerit; quod quidem fortasse non intellexit, et in sensus calumniosos malitia fallente convertit.

CAPUT XIII.—26. *Septima calumnia, In Baptismo non remitti peccata omnia*. « Dicunt etiam, » inquit, « Baptisma non dare omnem indulgentiam peccatorum, nec auferre crimina, sed radere, ut omnium peccatorum radices in mala carne teneantur. » Quis hoc adversus Pelagianos, nisi infidelis affirmet? Dicimus ergo Baptisma dare omnium indulgentiam peccatorum, et auferre crimina, non radere; nec « ut omnium peccatorum radices in mala carne teneantur, quasi rasorum in capite capillorum, unde crescant iterum resecanda peccata. » Nam et istam similitudinem comperi, suæ illos adhibere calumniæ,

¹ Huc particulam negantem revocamus ex manuscriptis.

tanquam hoc nos sentiamus atque dicamus.

27. Sed de ista concupiscentia carnis falli eos credo, vel fallere; cum qua necesse est ut etiam baptizatus, et hoc si diligentissime proficit, et Spiritu Dei agitur (*Rom. viii, 14*), pia mente configat. Sed hæc etiamsi vocatur peccatum, non utique quia peccatum est, sed quia peccato facta est, sic vocatur: sicut scriptura manus cujusque dicitur, quod manus eam fecerit. Peccata autem sunt, quæ secundum carnis concupiscentiam vel ignorantiam illicite fiunt, dicuntur, cogitantur: quæ transacta etiam reos tenent, si non remittantur. Et ista ipsa carnis concupiscentia in Baptismo sic dimittitur, ut quamvis tracta sit a nascentibus, nihil noceat resurgentibus. Ex quibus tamen, si filios carnaliter gignunt, rursus trahitur; rursusque est nocitura nascentibus, nisi eadem forma resurgentibus remittatur, et insit nihil obfutura vitæ futuræ, quoniam reatus ejus generatione tractus, regeneratione dimissus est: et ideo jam non sit peccatum, sed hoc vocetur, sive quod peccato facta sit, sive quod peccandi delectatione moveatur, etsi ei vincente delectatione justitiæ non consentiatur. Nec propter ipsam, cujus jam reatus lavacro regenerationis absumptus est, dicunt in oratione baptizati, *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris*: sed propter peccata quæ fiunt, sive in ejus consensionibus, cum ab eo quod libet vincitur quod placet, sive cum per ignorantiam malum quasi bonum placet. Fiunt autem, sive operando, sive loquendo, sive quod facillimum atque celerrimum est, cogitando. A quibus omnibus quis etiam fidelium gloriabitur castum se habere cor, aut quis gloriabitur mundum se esse a peccato (*Prov. xx, 9*)? Illud sane quod in oratione sequitur, propter ipsam dicitur, *Ne nos inferas in tentationem, sed libera nos a malo* (*Matth. vi, 12, 13*). *Unusquisque enim, sicut scriptum est, tentatur a concupiscentia sua abstractus et illectus; deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum* (*Jacobi, i, 14, 15*).

CAPUT XIV. — 28. *Crimina et peccata venialia.* Hi omnes concupiscentiæ partus, et ipsius concupiscentiæ reatus antiquus¹, Baptismatis ablutione dimissi sunt: et quidquid parit nunc ista concupiscentia, si non sint illi partus, qui non solum peccata, verum etiam crimina nuncupantur, pacto illo quotidianæ orationis ubi dicimus, *Dimitte nobis debita nostra, sicut dimittimus*, et eleemosynarum sinceritate mundantur. Neque enim quisquam sic desipit, ut dicat ad baptizatos dominicum illud non pertinere præceptum, *Dimittite, et dimittetur vobis; date, et dabitur vobis* (*Luc. vi, 37, 38*). Nullus autem in Ecclesia recte posset ordinari minister, si dixisset Apostolus, *Si quis sine peccato*; ubi ait, *Si quis sine crimine est* (*Tit. i, 6*): aut si dixisset, *Nullum peccatum habentes*; ubi ait, *Nullum crimen habentes* (*I Tim. iii, 10*). Multi quippe baptizati fideles sunt sine crimine; sine peccato autem in hac vita neminem dixerim,

¹ Hic in superioribus editionibus superfluo additum, *qui*. Non erat in Mss.

quantalibet Pelagiani, quia hæc dicimus, adversum nos inflentur et dirumpantur insania: non quia aliquid peccati remanet, quod in Baptismate non remittatur; sed quia a nobis¹ in hujus vitæ infirmitate manentibus quotidie fieri non quiescunt, quæ fideliter orantibus et misericorditer operantibus quotidie remittantur. Hæc est fidei catholicæ sanitas, quam sanctus ubique seminat Spiritus, non pravitatis hæreticæ vanitas et præsumptio spiritus.

CAPUT XV. — 29. *Julianus suorum fidem Catholicorum sententiis opponit. Antithesis prima, de libero arbitrio. Secunda, de nuptiis. Tertia, de conjugali commixtione.* Jam itaque de cætero videamus, quemadmodum posteaquam nobis calumniose putavit objicienda quæ credimus, et fingenda quæ non credimus, suam ipse vel Pelagianorum fidem profiteatur. « Contra hæc, » inquit, « nos quotidie disputamus, et ideo nolumus prævaricatoribus adhibere consensum, quia nos dicimus liberum arbitrium in omnibus esse naturaliter, nec Adæ peccato perire potuisse: quod Scripturarum omnium auctoritate firmatur. » Hæc si quemadmodum oportet, non contra Dei gratiam diceretis; non consensum² prævaricatoribus adhiberetis, sed vestrum sensum corrigeretis. Hinc autem quantum potuimus, et quantum sufficere visum est, superius disputavimus.

30. « Dicimus, » inquit, « has quæ nunc aguntur in orbe terrarum, a Deo nuptias institutas, nec reos esse conjuges, sed fornicatores et adulteros condemnandos. » Hoc verum et catholicum est: sed quod vos hinc vultis efficere, ut de commixtione masculi et femine, nihil peccati³ nascentes trahant, quod lavacro regenerationis expiatur, hoc falsum est et hæreticum.

31. « Motum, » inquit, « genitalium, id est, ipsam virilitatem sine qua non potest esse commixtio, a Deo dicimus institutam. » Ad hoc respondemus, motum genitalium, et, ut verbo ejus utar, virilitatem, sine qua non potest esse commixtio, Deus sic instituit, ut nihil haberet pudendum. Non enim fas fuit ut ejus erubesceret creatura de sui opere Creatoris; sed inobedientia membrorum supplicio justo primis hominibus inobedientibus reddita est, de qua erubuerunt, quando foliis ficulneis pudenda texerunt, quæ prius pudenda non fuerunt.

CAPUT XVI. — 32. *Perizomata quæ sibi Adam et Eva consuerunt. Apertio oculorum Adæ et Evæ. Pudor nuditatis.* Nequæ enim sibi tunicas, ut totum corpus tegerent post peccatum, sed succinctoria consuerunt (*Gen. iii, 7*), quæ nonnulli interpretes nostri minus diligentes⁴ tegmina interpretati sunt. Quod quidem verum est: sed generale nomen est tegmen, quo indumentum et operimentum omne possit intelligi. Et ideo debuit ambiguitas evitari, ut quemadmodum

¹ Editi, *quia in nobis*. Gallicani Mss., *quia a nobis*. Vaticani, *quia nobis*; absque præpositione.

² Editi, *nec consensum*. Emendantur a manuscriptis.

³ Editi, *vultis efficere de commixtione masculi et femine, quod nihil peccati*, etc. Emendantur etiam a manuscriptis.

⁴ In Mss., *diligenter*.

græcus περιζώματα posuit, quibus non teguntur nisi pudendæ corporis partes, sic et latinus, aut ipsum græcum poneret, quia et ipso jam consuetudo utitur pro latino, vel sicut quidam succinctoria, vel sicut alii melius campestria nominarunt. Ex illo quippe hoc nomen est, quod pudenda juvenes tegebant antiquo more Romano, quando nudi exercebantur in campo: unde campestrati appellantur hodieque, qui¹ eadem membra cingendo cooperiunt. Quanquam si ea quibus peccatum est, tegenda fuerant post peccatum; ne tunicis quidem indui debuerunt, sed manum et os tegere, quia sumendo et vescendo peccarunt. Quid sibi ergo vult, quod accepto prohibito cibo, cum fuisset præcepti facta transgressio, in illa membra aspectus intenditur? Quæ ibi novitas ignota sentitur, et se compellit adverti? quod apertione significatur oculorum. Neque enim eis vel quando ille nomina pecoribus et volucris imponebat (*Gen. II, 20*), vel quando illa pulchrum lignum vidit et bonum, oculi non patebant; sed aperti, hoc est, intenti ad intuum facti sunt (*Id. III, 6, 7*): sicut scriptum est de Agar ancilla Sarræ, quod aperuit oculos suos, et vidit puteum (*Id. XXI, 19*); quos clausos utique non habebat. Ut ergo nuditatis suæ, quam quotidie profecto intuebantur, nec confundebantur, eos subito sic puderet, ut membra illa jam nuda ferre non possent, sed statim operire curarent; nonne et ille in motu aperto, et illa in occulto, contra suæ voluntatis arbitrium inobedientia illa membra senserunt, quibus utique nutu voluntario sicut cæteris dominari debuerunt? Quod merito passi sunt quia et ipsi obedientes suo Domino non fuerunt. Erubuerunt ergo, ita se Creatori suo non exhibuisse servitium, ut in eis membris² ex quibus essent filii procreandi, mererentur amittere³ dominatum.

33. Hoc pudoris genus, hæc erubescendi necessitas certe cum omni homine nascitur, et ipsis quodammodo naturæ legibus imperatur, ut in hac re verecundentur etiam ipsa pudica conjugia; nec quisquam tam male turpiterque proficiat, ut quia cognovit Deum esse conditorem naturæ auctoremque nuptiarum, ideo etiam miscendus uxori, si quis eum videat, non de his motibus erubescat, quæratque secretum, ubi non solum alienorum, verum etiam suorum omnium possit vitare conspectum. Itaque sua culpa sibi accidens malum, natura humana permittatur agnoscere; ne cogatur, aut quod est impudentissimum, de his suis motibus non erubescere, aut quod est ingratisimum, de sui creatoris operibus erubescere. Quo tamen malo, propter bonum generationis filiorum, bene utuntur pudica conjugia. Solius autem carnalis voluptatis causa libidini consentire, peccatum est; quamvis conjugatis secundum veniam concedatur.

CAPUT XVII. — 34. An libido ante peccatum in paradiso esse potuerit. Sed constituite, Pelagiani, servata honestate ac fecunditate nuptiarum si nemo

peccasset, qualem velitis in paradiso vitam illorum hominum cogitare, et unum de his quatuor rebus eligit. Procul dubio enim, aut quotiescumque libuisset, toties concubuissent; aut frenarent libidinem, quando concubitus necessarius non fuisset: aut tunc ad nutum voluntatis libido consurgeret, quando esse concubitus necessarium casta prudentia¹ præsensisset; aut nulla ibi omnino existente libidine, ut cætera membra quæque ad opera sua, sic ad opus proprium etiam genitalia jussis volentium sine ulla difficultate servissent. Horum quatuor quod vultis eligit. Sed puto quod duo priora respuetis, ubi² libidini aut servitur, aut repugnatur. Namque illud primum tam præclara honestas; hoc autem secundum tam magna felicitas non vult. Absit enim ut tantæ illius beatitudinis decus, aut præcedentem semper sequendo libidinem ageret turpissimam servitutem, aut ei resistendo non haberet plenissimam pacem: absit, inquam, ut carnis concupiscentiam non opportune ad generandum, sed inordinata commotione surgentem, aut illi menti placere consentiendo satiare, aut illi quieti necesse esset dissentiendo cohibere.

35. Duarum vero reliquarum quamlibet elegeritis, non est adversus vos ulla contentione laborandum. Etsi enim quartam nolueritis eligere, ubi est omnium obedientium membrorum³ sine ulla libidine summa tranquillitas, quoniam jam vos ei fecit vestrarum disputationum impetus inimicos: illud vobis saltem placebit, quod tertio loco posuimus, ut illa carnalis concupiscentia, cujus motus ad postremam⁴, quæ vos multum delectat, pervenit voluptatem, nunquam in paradiso, nisi cum ad gignendum esset necessaria, ad voluntatis nutum exurgeret. Hanc si placet vobis in paradiso collocare, et per talem concupiscentiam carnis, quæ nec præveniret, nec tardaret, nec excederet imperium voluntatis, vobis videtur in illa felicitate filios potuisse generari⁵, non repugnamus. Ad hoc enim quod agimus, sufficit nobis quia nunc talis in hominibus non est, qualem in illius felicitatis loco esse potuisse conceditis. Qualis quippe nunc sit, profecto omnium sensus mortalium, etsi cum verecundia, confitetur: quia et castos etiam nolentes, eamque temperantia castigantes, inquietudine inordinata importunaque sollicitat, et plerumque sese volentibus subtrahit, nolentibus ingerit; ut nihil aliud inobedientia sua, quam illius prisce inobedientie pœnam se esse testetur. Unde merito de illa et tunc primi homines, quando pudenda texerunt, et nunc qui se utcumque hominem esse considerat, omnis pudens impudensque confunditur, absit ut de opere Dei, sed de pœna primi veterisque peccati. Verum vos non pro religiosa ratione, sed pro animosa contentione, nec pro humano pudore, sed pro vestro furore, ne vel ipsa concupiscentia carnis vitia-

¹ Sic Mss. At editi, *pudentia*.

² Editi, *quibus*. At Mss., *ubi*.

³ Editi soli, *obedientia membrorum*.

⁴ Editi, *ad eam postremam*. Manuscripti non habent, *eam*.

⁵ Editi, *generare*. At Mss., *generari*.

¹ Apud Lov., *hodie, qui*; omisso, *que*.

² Forte, *in ea membra*.

³ Editi, *accipere*. Castigantur ex Mss.

ta credatur, et ex ea trahi originale peccatum; talem prorsus qualis nunc est, in paradisum conamini¹ disputando revocare, eamque illic esse potuisse contendere, quam vel semper sequeretur inhonesta consensio, vel aliquando coerceret miseranda dissensio. Nos autem non multum curamus quid vos de illa sentire delectet. Quidquid tamen hominum per illam nascitur, si non renascatur, sine dubitatione damnatur, et necesse est esse sub diabolo, si non inde liberetur a Christo.

CAPUT XVIII. — 36. *Quarta Juliani antithesis, quod homo sit Dei opus, nec ex illius potentia vel in malum vel in bonum cogatur.* « Homines, » inquit, « Dei opus esse defendimus: nec ex illius potentia vel in malum vel in bonum invitum aliquem cogi; sed propria voluntate, aut bonum facere, aut malum: in bono vero opere a Dei gratia semper adjuvari, in malum vero diaboli suggestionibus incitari. » Ad hæc respondemus, Homines esse opus Dei, in quantum homines sunt; sed sub diabolo esse, in quantum peccatores sunt, nisi eruantur inde per eum, qui non ob aliud factus est inter Deum et homines mediator, nisi quia ex hominibus non potuit esse peccator. Nec ex Dei potentia vel in malum vel in bonum invitum aliquem cogi; sed Deo deserente pro meritis ire in malum, et Deo adjuvante sine meritis converti ad bonum. Non enim est homo bonus si nolit; sed gratia Dei etiam ad hoc adjuvatur ut velit: quoniam non inaniter scriptum est, *Deus est enim qui operatur in vobis² et velle et operari, pro bona voluntate (Philipp. II, 13); et, Præparatur voluntas a Domino (Prov. VIII, sec. LXX).*

CAPUT XIX. — 37. *Initium bonæ voluntatis, donum gratiæ. Venire ad Christum est credere. Vis gratiæ.* Vos autem in bono opere sic putatis adjuvari hominem gratia Dei, ut in excitanda ejus ad ipsum bonum opus voluntate, nihil eam credatis operari. Quod satis ipsa tua verba declarant. Cur enim non dixisti, hominem Dei gratia in bonum opus excitari, sicut dixisti, « in malum diaboli suggestionibus incitari; » sed aisti, « in bono opere a Dei gratia semper adjuvari? » tanquam sua voluntate, nulla Dei gratia bonum opus aggressus, in ipso jam opere divinitus adjuvetur, pro meritis videlicet voluntatis bonæ; ut reddatur debita gratia, non donetur indebita: ac sic gratia jam non sit gratia (Rom. XI, 6); sed sit illud quod Pelagius in judicio Palæstino ficto corde damnavit, gratiam Dei secundum merita nostra dari (a). Dic mihi, obsecro, quid boni Paulus adhuc Saulus, volebat, ac non potius magna mala, quando spirans cædem pergebat ad vastandos horrenda mentis cæcitate ac furore Christianos? Quibus meritis bonæ voluntatis Deus illum ab his malis ad bona, mirabili et repentina vocatione convertit (Act. IX)? Quid ego dicam, quibus meritis, cum ipse clamet, *Non ex operibus justitiæ quæ nos fecimus, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit (Tit. III, 5)?* Quid illud

¹ Sic Mss. At editi, in paradiso conabimini.

² Mss., in nobis.

(a) Supra, lib. de Gestis Pelagii, n. 30.

quod jam commemoravi dixisse Dominum, *Nemo potest venire ad me, quod intelligitur, Credere in me; nisi ei datum fuerit a Patre meo (Joan. VI, 66)?* Utrum jam volenti credere pro meritis bonæ voluntatis hoc datur: an potius ut credat, ipsa voluntas, sicut Sauli, desuper excitatur, etiam si tam sit aversus a fide, ut credentes etiam persequatur? Ut quid enim nobis Dominus præcepit, ut oremus pro eis qui nos persequuntur (Matth. V, 44)? Numquid hoc oramus, ut eis pro bona eorum voluntate gratia Dei retribuatur, ac non potius ut mala in bonum voluntas ipsa¹ mutetur? Sicut credimus, tunc a sanctis quos persequabatur, non inaniter oratum esse pro Saulo (Act. VII, 59), ut ad fidem quam vastabat, voluntas ejus converteretur. Et illius quidem conversio desuper facta, manifesto etiam miraculo apparuit. Quam multi inimici Christi quotidie subito Dei occulta gratia trahuntur ad Christum? Quod verbum si non ex Evangelio posuissem, quanta de me propter hoc iste dixisset; cum etiam nunc obluctetur non mihi, sed illi qui clamat, *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum (Joan. VI, 44)?* Non enim ait, *Duxerit*, ut illic aliquo modo intelligamus præcedere voluntatem. Quis trahitur, si jam volebat? Et tamen nemo venit, nisi velit. Trahitur ergo miris modis ut velit, ab illo qui novit intus in ipsis hominum cordibus operari, non ut homines, quod fieri non potest, nolentes credant, sed ut volentes ex nolentibus fiant.

CAPUT XX. — 38. *Gratiæ Dei vis demonstratur.* Hoc verum esse non conjectura suspicamur humana, sed evidentissima divinarum Scripturarum auctoritate dignoscimus. Legitur in Paralipomenon libris: *Et quidem in Juda facta est manus Dei, ut daret illis cor unum, ut facerent præceptum regis et principum in verbo Domini (II Par. xxx, 12).* Item per Ezechielem prophetam Dominus dicit: *Dabo eis cor aliud, et spiritum novum dabo eis, et evellam cor eorum lapideum de carne eorum, et dabo eis cor carneum; ut in præceptis meis ambulent, et justificationes meas observent, et faciant eas (Ezech. xxxvi, 26, 27).* Quid est autem quod Esther illa regina orat, et dicit, *Da sermonem concinnum in os meum, et verba mea clarifica in conspectu leonis, et converte cor ejus in odium impugnantis nos?* Ut quid ista in oratione dicit Deo, si non operatur Deus in cordibus hominum voluntatem? Sed forte hoc mulier insipienter oravit. Videamus ergo utrum inaniter præmissus fuerit orantis affectus, et consecutus non fuerit exaudientis effectus. Ecce ingreditur ad regem. Ne multa dicamus. Et quia non ordine suo ingrediebatur, magna necessitate compulsus, intuitus est eam, sicut scriptum est, velut taurus in impetu indignationis suæ. Et timuit regina, et conversus est color ejus per dissolutionem, et inclinavit se super caput delicatæ suæ, quæ præcedebat eam. Et convertit Deus, et transtulit indignationem ejus in lenitatem. Jam sequentia commemorare quid opus est, ubi Deum com-

¹ Editi, eorum. Mss., ipsa.

plevisse quod illa rogaverat, divina Scriptura testatur (*Esth.* xiv-xvi), operando in corde regis, quid aliud, quam voluntatem, qua jussit et factum est quod ab eo regina poposcerat? Quam Deus jam, ut fieret, exaudierat, qui cor regis, antequam mulieris sermonem poscentis audisset, occultissima et efficacissima potestate convertit, et transtulit ab indignatione ad lenitatem, hoc est, a voluntate lædendi ad voluntatem favendi: secundum illud Apostoli, *Deus operatur*¹ *in vobis et velle*. Numquid homines Dei qui hæc scripserunt, imo ipse Spiritus Dei, quo auctore per eos ista conscripta sunt, oppugnavit liberum hominis arbitrium? Absit: sed Omnipotentis in omnibus et iudicium justissimum, et auxilium misericordissimum commendavit. Sufficit enim scire homini quod non est iniquitas apud Deum. Jam quomodo ista dispenset, faciens alios secundum meritum vasa iræ, alios² secundum gratiam vasa misericordiæ (*Rom.* ix, 14, 22, 23); quis cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit (*Id.* xi, 34)? Si ergo ad honorem gratiæ pertinemus, non simus ingrati, tribuendo nobis quod accepimus. Quid enim habemus, quod non accepimus (*I Cor.* iv, 7)?

CAPUT XXI.—39. *Quinta Juliani antithesis, de justis veteris Testamenti.* « Dicimus, » inquit, « sanctos veteris Testamenti perfecta hinc justitia ad æternam transisse vitam, id est, studio virtutis ab omnibus recessisse peccatis: quia et illi quos legimus aliquid peccasse, postea tamen eos emendasse cognovimus. » Quantælibet fuisse virtutis³ antiquos prædices justos, non eos salvos fecit nisi fides Mediatoris, qui in remissionem peccatorum sanguinem fudit. Ipsorum enim vox est: *Credidi, propter quod locutus sum* (*Psal.* cxv, 1). Unde ait et apostolus Paulus: *Habentes autem eundem spiritum fidei, secundum quod scriptum est, Credidi, propter quod locutus sum; et nos credimus, propter quod et loquimur* (*II Cor.* iv, 13). Quid est, *eundem spiritum*; nisi quem justii quoque illi habuerunt, qui ista dixerunt? Dicit etiam apostolus Petrus: *Quid vultis jugum imponere Gentibus, quod neque nos portare potuimus, neque patres nostri? Sed per gratiam Domini Jesu Christi credimus salvi fieri*⁴, *quemadmodum et illi* (*Act.* xv, 10, 11). Hoc vos non vultis, inimici huic gratiæ⁵, ut eadem gratia Jesu Christi salvi facti credantur antiqui: sed distribuitis tempora secundum Pelagium, in cujus libris hoc legitur; et ante Legem dicitis salvos factos esse natura⁶, deinde per Legem, postremo per Christum, quasi hominibus duorum superiorum temporum, ante Legem scilicet et in Lege, sanguis Christi non fuerit necessarius: evacuantes quod dictum est, *Unus enim*

¹ Editi, *Deus enim qui operatur*. Abest, enim qui, a manuscriptis.

² Mss. Vaticani et Gallicani, *faciens alia secundum meritum vasa iræ, alia, etc.*

³ Vatic. Mss., *quantalibet fuisse virtute*.

⁴ Hic editio Lov., *salvos fieri*. At supra, in libro de Peccato originali, n. 29, convenit cum editionibus aliis et cum manuscriptis.

⁵ Sic Mss. At editi, *inimici gratiæ Christi*; omisso, *huic*.

⁶ Ita Gallicani et Vaticani Mss. At edit., *per naturam*. Confer librum de Peccato originali, n. 50.

Deus, unus et mediator Dei et hominum homo Christus Jesus (*I Tim.* ii, 5).

CAPUT XXII.—40. *Sexta antithesis, de gratia omnibus necessaria et de Baptismo parvulorum.* « Gratiam Christi, » inquit, « omnibus necessariam et majoribus et parvulis confitemur; et eos qui dicunt de duobus baptizatis natum non debere baptizari, anathematizamus. » Novimus quomodo non secundum Paulum apostolum, sed secundum Pelagium hæreticum ista dicatis: parvulis videlicet Baptismum necessarium, non propter remissionem peccatorum, sed tantummodo propter regnum cælorum. Datis enim eis extra regnum Dei locum salutis et vitæ æternæ, etiam si non fuerint baptizati. Nec attenditis quod scriptum est: *Qui crediderit et baptizatus fuerit salvus erit*¹; *qui autem non crediderit, condemnabitur* (*Marc.* xvi, 16). Propter quod in Ecclesia Salvatoris per alios parvuli credunt, sicut ex aliis ea quæ illis in Baptismo remittuntur peccata traxerunt. Nec illud cogitatis, eos vitam habere non posse, qui fuerint expertes corporis et sanguinis Christi, dicente ipso, *Nisi manducaveritis carnem meam, et biberitis sanguinem meum, non habebitis vitam in vobis* (*Joan.* vi, 54). Aut si evangelicis vocibus cogimini confiteri, nec vitam salutemque posse habere parvulos de corpore exeuntes, nisi fuerint baptizati; quærite cur compellantur non baptizati secundæ mortis subire supplicium, judicante illo qui neminem damnat immeritum; et invenietis quod non vultis, originale peccatum.

CAPUT XXIII.—41. *Septima antithesis, de Baptismi effectu.* « Eos etiam qui dicunt, » inquit, « Baptisma non omnia peccata delere, condemnamus; quia scimus plenam purgationem per ipsa mysteria conferri. » Hoc dicimus et nos: sed parvulos quoque per ipsa mysteria, primæ nativitatis et obnoxiiæ successionis vinculis solvi, non dicitis vos. Propter quod de Ecclesia Christi, quæ hoc antiquitus tenet, oportet ut sicut alii hæretici segregemini et vos.

CAPUT XXIV.—42. *Juliani Epistolæ conclusionem refellit.* Jam vero quod ita concludit Epistolam, ut dicat, « Nemo ergo vos seducat, nec se neget impii ista sentire. Sed si verum dicunt, aut audientia detur, aut certe isti ipsi episcopi, qui nunc dissident, damnent quæ supra dixi cum Manichæis ista tenere, sicut nos ista damnamus quæ de nobis jactant; et fit² plena concordia: quod si nolunt, scitote eos esse Manichæos, et ab eorum vos abstinete consortiis; » contemnendum est potius quam refellendum. Quis enim nostrum dubitat anathema dicere Manichæis, qui dicunt a bono Deo nec homines, nec nuptias institutas, nec legem datam, quæ per Moysen Hebræo populo ministrata est? Sed et Pelagianis non immerito anathema dicimus, qui tam sunt inimici gratiæ Dei, quæ venit per Jesum Christum Dominum nostrum (*Rom.* vii, 25), ut eam dicant non gratis, sed secundum merita nostra dari, ac sic gratia jam non sit gratia (*Id.* xi, 6); tantumque constituent

¹ Vaticani Mss.: *Qui baptizatus fuerit credens, salvus erit*.

² Er. et Lov., *et sit*. Am. et Mss., *et fit*.

in libero arbitrio, quo in profundum demersus est homo, ut eo bene utendo dicant hominem mereri gratiam: cum nemo bene illo uti possit, nisi per gratiam, quæ non secundum debitum redditur, sed Deo gratis miserante donatur. Parvulos autem ita conten-

dunt esse jam salvos, ut a Salvatore ¹ audeant negare salvandos. Et hæc execrabilia dogmata tenentes et seminantes, adhuc insuper flagitant audientiam, cum damnati debeant agere pœnitentiam.

¹ Sic Mss. Editi vero, *ut salvatori.*

LIBER SECUNDUS.

Epistolam Pelagianorum alteram, calumniis in Catholicos instar primæ refertam, quæ octodecim episcoporum nomine Thessalonicam ab ipsis missa est, excutiendam suscipit. Ac primo Catholicos haudquaquam incidere in Manichæorum errores, dum Pelagianorum dogmata detestantur, hæreticis iisdem inter se collatis ostendit. Calumniam prævaricationis in posteriore Pelagii Cœlestique sub Zosimo damnatione admissæ propulsat a Romanis clericis, ostendens Pelagiana dogmata nunquam Romæ approbata, tametsi Zosimi clementia lenius aliquandiu actum sit cum Cœlestio, ut ad corrigendos errores suos adduceretur. Gratia nomine nec fatum asseri a Catholicis, nec personarum acceptionem Deo tribui: quamvis revera Dei gratiam non secundum merita hominum dari dicant, et boni cupiditatem primam inspirari a Deo, ita ut omnino non incipiat homo ex malo in bonum commutari, nisi hoc in illo agat indebita et gratuita misericordia Dei.

CAPUT PRIMUM. — 1. *Pelagiani Catholicos Manichæorum nomine criminantur.* Jam nunc aliam, non Juliani tantum, sed ei ¹ communem cum plurimis Pelagianis episcopis, quam Thessalonicam miserunt, consideremus Epistolam, eique, Domino adjuvante, respondeamus, ut possumus. Quod opus nostrum ne longius fiat, quam causæ ipsius necessitas postulat; quid opus est ea quoque refellere, quæ dogmatis eorum insidiosa venena non continent, sed tantum in auxilium suum, vel pro catholica fide contra Manichæorum, sicut loquuntur, profanitatem, consensionem ² Orientalium episcoporum videntur exposcere; nihil aliud nitentes, nisi ut horribili hæresi objecta, cujus se adversarios esse confingunt, lateant inimici gratiæ in laude naturæ? Quis enim eis hinc commovit aliquando quæstionem? Aut cui Catholicorum propterea displicent, quia damnant eos quos prædixit Apostolus recessuros a fide, cauteriatam habentes conscientiam, prohibentes nubere, abstinentes a cibis, quos immundos putant, nec putantes a Deo cuncta esse condita? Quis eos aliquando negare compulit, quod omnis creatura Dei bona sit (I *Tim.* iv, 4-4), et nulla substantia sit quam non summus fecerit Deus, nisi ipse Deus qui non est ab aliquo factus? Non ista in eis, quæ constat esse catholica, reprehenduntur atque damnantur. Impietatem quippe Manichæorum nimium ³ stultam et noxiam, non solum fides catholica detestatur; verum etiam hæretici omnes, qui non sunt Manichæi. Unde et isti Pelagiani hoc bene faciunt, Manichæis anathema dicere, et eorum erroribus contradicere. Sed faciunt duo mala, quibus et ipsi anathematizandi sunt: unum, quod Catholicos Manichæorum nomine criminantur; alterum, quod etiam ipsi hæresim novi erroris inducunt. Neque enim quia Manichæorum morbo non laborant, propterea fidei sanæ sunt. Non unum pestilentia est genus, quemadmodum in corporibus, ita et in mentibus. Sicut ergo medicus corporis non continuo pronuntiasset a mortis periculo liberum ⁴, quem negasset hydropicum, si alio lethali morbo perspexisset ægrotum: ita istis non ideo veritas gratulatur, quia Manichæi non sunt, si alio genere perversitatis insaniunt.

¹ Editi, *et.* Castigantur a manuscriptis.

² Gallicani Mss., *concessionem.*

³ Editi, *nimiam.* Aptius Mss., *nimium.*

⁴ Codices Gallicani, *liberatum.*

Quapropter aliud est quod anathematizamus cum eis, aliud quod in eis. Detestamur enim cum eis, quod recte displicet etiam ipsis; ita tamen ut detestemur in eis, unde recte displicent ipsi.

CAPUT II. — 2. *Manichæorum et Pelagianorum hæreses sibi mutuo adversæ et æque a catholica Ecclesia reprobatae. Manichæi et Pelagiani quatenus errore conjuncti, quatenus separati.* Manichæi dicunt, Deum bonum non omnium naturarum esse creatorem: Pelagiani dicunt, Deum non esse omnium ætatum in hominibus mundatorem, salvatorem, liberatorem. Catholica utrosque redarguit, et contra Manichæos defendens Dei creaturam, ne ab illo instituta negetur ulla natura; et contra Pelagianos, ut in omnibus ætatibus perdita requiratur humana natura. Manichæi carnis concupiscentiam non tanquam accidens vitium, sed tanquam naturam ab æternitate malam vituperant: Pelagiani eam tanquam nullum vitium, sed naturale sit bonum insuper laudant. Catholica utrosque redarguit, Manichæis dicens, Non natura, sed vitium est; Pelagianis dicens, Non a Patre, sed ex mundo est: ut eam velut malam valetudinem sanari utriusque permittant, desinendo illi tanquam insanabilem credere, isti tanquam laudabilem prædicare. Manichæi negant homini bono ex libero arbitrio fuisse initium mali: Pelagiani dicunt etiam hominem malum sufficienter habere liberum arbitrium ad faciendum præceptum bonum. Catholica utrosque redarguit, et illis dicens, *Fecit Deus hominem rectum* (*Eccle.* vii, 30): et istis dicens, *Si vos Filius liberaverit, vere liberi eritis* (*Joan.* viii, 36). Manichæi dicunt, animam particulam Dei, naturæ malæ commixtione habere peccatum: Pelagiani dicunt, animam justam, non quidem particulam, sed creaturam Dei, etiam in ista corruptibili vita non habere peccatum. Catholica utrosque redarguit, Manichæis dicens, *Aut facite arborem bonam, et fructum ejus bonum; aut facite arborem malam, et fructum ejus malum* (*Matth.* xii, 33); quod non diceretur homini, qui naturam facere non potest, nisi quia peccatum non natura, sed vitium est: Pelagianis dicens, *Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est* (I *Joan.* i, 8). His morbis inter se contrariis Manichæi Pelagianique configunt, dissimili

voluntate, simili vanitate; separati opinione diversa, sed propinqui mente perversa.

3. Jam vero gratiam Christi simul oppugnant, Baptismum ejus simul evacuunt, carnem ejus simul exhonorant; sed etiam hæc modis causisque diversis. Nam Manichæi meritis naturæ bonæ, Pelagiani autem meritis voluntatis bonæ, perhibent divinitus subveniri. Illi dicunt, Debet hoc Deus laboribus membrorum suorum: isti dicunt, Debet hoc Deus virtutibus servorum suorum. Utrisque ergo merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum (*Rom. iv, 4*). Manichæi lavacrum regenerationis, id est, aquam ipsam dicunt esse superfluum, nec prodesse aliquid profano corde contendunt: Pelagiani autem, quod in sacro Baptismate ad expianda peccata dicitur¹, nihil opitulari infantibus nullum peccatum habentibus asserunt. Ac per hoc in parvulis baptizandis, quantum ad remissionem attinet peccatorum, Manichæi visibile destruunt elementum: Pelagiani autem etiam invisibile sacramentum. Manichæi carnem Christi exhonorant, partum Virginis blasphemando²; Pelagiani autem carnem redemptorum carni Redemptoris æquando. Propterea quippe natus est Christus, non utique in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati (*Id. viii, 3*), quia cæterorum hominum nascitur caro peccati. Manichæi ergo omnem carnem penitus detestantes, auferunt carni Christi perspicuam veritatem: Pelagiani vero nullam carnem peccati nasci asseverantes, auferunt carni Christi propriam dignitatem.

4. Desinant itaque Pelagiani Catholicis objectare quod non sunt, sed ipsi potius festinent emendare quod sunt³: nec ideo se velint haberi⁴ amabiles, quia odioso Manichæorum adversantur errori; sed merito se agnoscant odibiles, quia suum non aversantur errorem. Possunt enim duo errores inter se esse contrarii, sed ambo sunt detestandi, quia sunt ambo contrarii veritati. Nam si propterea sunt diligendi Pelagiani, quia oderunt Manichæos; diligendi sunt et Manichæi, quia oderunt Pelagianos. Sed absit ut Catholica mater propter alterorum odium, alteros eligat amare: cum monente atque adjuvante Domino debeat utrosque vitare, et cupiat utrosque sanare.

CAPUT III. — 5. *Calumnia Pelagianorum adversus Romanæ Ecclesiæ clericos.* Quin etiam Romanos clericos arguunt, scribentes, « eos jussionis terrore percussos non erubuisse prævaricationis crimen admittere, ut contra priorem sententiam suam, qua gestis catholico dogmati adfuerant, postea pronuntiarent malam hominum esse naturam. » Imo vero Pelagiani spe falsa putaverant, novum et execrabile dogma Pelagianum vel Cœlestianum persuaderi quorundam Romanorum catholicis mentibus posse; quando illa ingenia, quamvis nefando errore

perversa¹, non tamen contemptibilia, cum studiose corrigenda potius, quam facile damnanda viderentur, aliquanto lenius, quam severior postulabat Ecclesiæ disciplina, tractata sunt. Tot enim et tantis inter Apostolicam Sedem et Afros episcopos currentibus et recurrentibus scriptis ecclesiasticis, etiam gestis de hac causa apud illam Sedem Cœlestio præsentate et respondente confectis; quænam tandem epistola venerandæ memoriæ Papæ Zosimi, quæ interlocutio reperitur, ubi præceperit credi oportere, sine ullo vitio peccati originalis hominem nasci? Nusquam prorsus hoc dixit, nusquam omnino conscripsit. Sed cum hoc Cœlestius in suo libello posuisset, inter illa duntaxat de quibus se adhuc dubitare et instrui velle confessus est, in homine acerrimi ingenii, qui profecto si corrigeretur plurimis profuisset, voluntas emendationis, non falsitas dogmatis approbata est. Et propterea libellus ejus catholicus dictus est, quia et hoc catholicæ mentis est, si qua forte aliter sapit, quam veritas exigit, non ea certissime definire², sed detecta ac demonstrata respuere. Non enim hæreticis, sed Catholicis Apostolus loquebatur, ubi ait: *Quotquot ergo perfecti hoc sapiamus; et si quid aliter sapitis, id quoque Deus vobis revelabit* (*Philipp. iii, 15*). Hoc in illo factum esse putabatur, quando se litteris beatæ memoriæ Papæ Innocentii, quibus de hac re dubitatio tota sublata est, consentire respondit. Et hoc ut plenius et manifestius in illo fieret, expectabatur, venturis ex Africa litteris, in qua provincia ejus aliquanto calliditas evidentius innotuerat. Quæ Romam litteræ posteaquam venerunt, id continent, non sufficere hominibus tardioribus et sollicitioribus, quod se generaliter Innocentii episcopi litteris consentire fatebatur; sed aperte eum debere anathematizare quæ in suo libello prava posuerat; ne si id non fecisset, multi parum intelligentes magis in libello ejus illa fidei venena a Sede Apostolica crederent approbata, propterea quod ab illa dictum erat, eum libellum esse catholicum, quam emendata, propter illud quod se Papæ Innocentii litteris consentire ipse responderat: tunc ergo cum ejus præsentia posceretur, ut certis ac dilucidis responsionibus, vel astutia hominis vel correctio diluisceret, et nulli ambigua remaneret, se subtraxit et negavit examini. Nec differendum jam fuerat, sicut factum est, quod aliis prodesset, si nimium perversorum pertinaciæ dementiæque non posset³. Sed si, quod absit, ita tunc fuisset de Cœlestio vel Pelagio in Romana Ecclesia judicatum, ut illa eorum dogmata, quæ in ipsis et cum ipsis Papa Innocentius damnaverant, approbata et tenenda pronuntiarentur, ex hoc potius esset prævaricationis nota Romanis clericis inurenda. Nunc vero cum primitus beatissimi Papæ Innocentii litteræ episcoporum litteris respondentis Afrorum, pariter hunc errorem, quem conantur isti persuadere, damnaverint: successor quoque ejus sanctus Papa Zosimus

¹ Vaticani Mss., *datur*.

² Vaticani Mss., *partum blasphemando*; omisso, *Virginis*.

³ In editis omisum, *sed ipsi potius festinent emendare quod sunt*. Habetur in manuscriptis Gallicanis et Vaticanis.

⁴ Am. et Mss. prætereunt, *haberi*.

¹ Gallicani Mss., *perversa*.

² Ibidem Mss., *certissimo definire*.

³ Unus e Vatic. Mss., *prodesse non posset*.

hoc tenendum esse, quod isti de parvulis sentiunt, nunquam dixerit, nunquam scripserit; insuper etiam Cœlestium se purgare molientem ad consentiendum supra dictis Sedis Apostolicæ litteris crebra interlocutione constrinxerit: profecto quidquid interea lenius actum est cum Cœlestio, servata duntaxat antiquissimæ et robustissimæ fidei firmitate, correctionis fuit clementissima suasio, non approbatio exitiosissima pravitatis¹. Et quod ab eodem sacerdote postea Cœlestius et Pelagius repetita auctoritate damnati sunt, paululum intermissæ, jam necessario proferendæ ratio severitatis fuit, non prævaricatio prius cognitæ vel nova cognitio veritatis.

CAPUT IV. — 6. *Idem tractatur argumentum.* Sed quid opus est nos de hac re loquendo diutius immorari, cum exstent hinc atque inde gesta et scripta directa, ubi possint cuncta illa, quemadmodum acta sint, vel cognosci vel recognosci? Interrogationibus enim sancti præcessoris tui, et Cœlestii responsionibus quibus se beati Papæ Innocentii litteris consentire professus est, quis non videat quemadmodum sit Cœlestius colligatus, et vinculo saluberrimo obstrictus, ne ulterius defendere auderet in Baptismate parvulorum non dimitti originale peccatum? Venerabilis quippe Innocentii episcopi de hac re ista sunt verba ad Carthaginense concilium: « Liberum enim, » inquit, « arbitrium olim ille perpressus, dum suis inconsultius utitur bonis, cadens in prævaricationis profunda demersus, nihil quemadmodum exinde surgere posset invenit: suaque in æternum libertate deceptus, hujus ruinæ jacuisset oppressus², nisi eum post Christi pro sua gratia liberasset adventus, qui per novæ regenerationis purificationem omne præteritum³ vitium sui Baptismatis lavacro purgavit » (*Innocent., epist. 181, n. 7, apud August.*). Quid ista Sedis Apostolicæ sententia clarius atque manifestius? Huic se Cœlestius consentire professus est, quando cum illi a sancto præcessore tuo dictum esset, « Illa omnia damnas quæ jactata sunt de nomine tuo? » ipse respondit, « Damno secundum sententiam beatæ memoriæ præcessoris tui Innocentii. » Inter cætera autem quæ de nomine ejus jactata fuerant, diaconus Cœlestio Paulinus objecerat, quod diceret, « peccatum Adæ ipsi soli obfuisse, et non generi humano; et quod infantes nuper nati, in eo essent statu, in quo Adam fuit ante peccatum. » Proinde si objecta Paulini, secundum sententiam beati Papæ Innocentii veraci corde atque ore damnaret; quid ei remaneret deinceps unde contenderet, nullum esse ex præterita primi hominis transgressione in parvulis vitium, quod per novæ regenerationis purificationem sacro Baptismate purgaretur? Sed illud se respondisse fallaciter novissimo exitu ostendit, cum se subtraxit

¹ Gallicani Mss., *correctio fuit clementissima pravitatis*; omissis verbis intermediis.

² Am. Er. et plures Mss., *hujus ruinæ latuisset oppressus*. Lov., *hujus ruina jacuisset oppressus*. Confer Innocentii epistolam, apud Augustinum, tomo 2.

³ Vaticani Mss., *præteriti*.

examine, ne secundum Africana rescripta ipsa omnino de hac quæstione verba commemorare et anathematizare, quæ in libello suo posuit, cogeretur.

7. Quid illud quod idem Papa de hac ipsa causa etiam Numidiæ rescripsit episcopis, quia de utroque concilio, et de Carthaginensi scilicet et de Milevitano scripta susceperat, nonne apertissime de parvulis loquitur? Hæc enim ejus verba sunt: « Illud vero, quod eos vestra Fraternalitas asserit prædicare, parvulos æternæ vitæ præmiis etiam sine Baptismatis gratia posse donari, perfatuum est. Nisi enim manducaverint carnem Filii hominis, et biberint sanguinem ejus, non habebunt vitam in semetipsis (*Joan. vi, 54*). Qui autem hanc eis sine regeneratione defendunt, videntur mihi ipsum Baptismum velle cassare, cum prædicant hos habere, quod in eos credimus non nisi Baptismate conferendum » (*Innocentius, epist. 182, n. 5, inter Augustinianas*). Quid ad hæc dicit ingratus, cui Sedes Apostolica jam sua professione quasi correcto benignissima lenitate pepercerat? Quid ad hæc dicit? utrum post hujus vitæ finem parvuli, etiamsi dum vivunt non baptizentur in Christo, in vita æterna erunt, an non erunt? Si dixerit, Erunt: quomodo ergo quæ de nomine ejus jactata sunt, secundum sententiam beatæ memoriæ Innocentii se damnasse respondit? Ecce beatæ memoriæ Innocentius Papa sine Baptismo Christi, et sine participatione corporis et sanguinis Christi vitam non habere parvulos dicit. Si dixerit, Non erunt: quomodo ergo non accipientes æternam vitam, utique consequenter æterna morte damnantur, si nullum trahunt originale peccatum?

8. Quid ad hæc dicunt isti, qui suas calumniosas impietates audent etiam¹ scribere, audent et orientalibus episcopis mittere? Tenetur Cœlestius litteris venerabilis Innocentii præbuisse consensum: leguntur ipsæ memorati antistitis litteræ, scribentis non baptizatos vitam parvulos habere non posse. Quis autem negabit id esse consequens ut mortem habeant, qui non habent vitam? Unde ergo in infantibus ista miserabilis pœna, si nulla originalis est culpa? Quomodo igitur ab istis fidei desertoribus et oppugnantibus gratiæ, Romani clerici prævaricationis arguuntur sub episcopo Zosimo, quasi aliud senserint in damnatione posteriore Cœlestii et Pelagii, quam quod sub Innocentio in priore senserunt? Quia utique cum litteris venerabilis Innocentii de parvulis, nisi baptizarentur in Christo, in æterna morte mansuris, catholicæ fidei clareret antiquitas; profecto Ecclesiæ Romanæ prævaricator potius esset, quicumque ab illa sententia deviasset: quod Deo propitio, quoniam factum non est, sed ipsa constanter repetita Cœlestii et Pelagii damnatione servata est; intelligant se isti esse unde alios criminantur, et aliquando a fidei prævaricatione sanentur. Malam quippe hominum esse naturam, non dicit catholica fides, in quantum homo a Creatore primitus institutus est; neque nunc quod in illa Deus creat, cum homines ex hominibus facit,

¹ Editi omittunt, *audent etiam*. Restituitur ex manuscriptis.

hoc est malum ejus; sed quod ex illo vitio primi hominis trahit.

CAPUT V. — 9. *Respondet ad Pelagianorum calumnias. Quid liberum arbitrium sine gratia. Quid sentiant Catholici de fato.* Jam nunc illa videnda sunt, quæ in Epistola sua nobis objicientes, breviter posuerunt, quibus hæc est nostra responsio. Peccato Adæ arbitrium liberum de hominum natura periisse non dicimus: sed ad peccandum valere in hominibus subditis diabolo; ad bene autem pieque vivendum non valere, nisi ipsa voluntas hominis Dei gratia fuerit liberata, et ad omne bonum actionis, sermonis, cogitationis adjuta. Neminem nisi Dominum Deum dicimus nascentium conditorem; nec a diabolo, sed ab ipso nuptias institutas: omnes tamen sub peccato nasci propter propaginis vitium; et ideo esse sub diabolo, donec renascantur in Christo. Nec sub nomine gratiæ fatum asserimus, quia nullis hominum meritis Dei gratiam dicimus antecedi. Si autem quibusdam omnipotentis Dei voluntatem placet fati nomine nuncupare; profanas quidem verborum novitates evitamus (I Tim. vi, 20), sed de verbis contendere non amamus.

10. Unde autem hoc eis visum fuerit nobis objicere, quod fatum asseramus sub nomine gratiæ, cum aliquanto attentius cogitarem; prius eorum verba quæ consequuntur inspexi. Sic enim hoc nobis objiciendum putarunt: « Sub nomine, » inquiunt, « gratiæ ita fatum asserunt, ut dicant, quia nisi Deus invito et reluctanti homini inspiraverit boni, et ipsius imperfecti, cupiditatem, nec a malo declinare, nec bonum possit arripere. » Deinde aliquanto post, ubi ipsi quæ defendant, commemorant, quid de hac re ab eis diceretur, attendi. « Baptisma, » inquiunt, omnibus necessarium esse ætatibus confitemur: gratiam quoque adjuvare uniuscujusque bonum propositum, non tamen reluctanti studium virtutis immittere, quia personarum acceptio non est apud Deum (Coloss. iii, 25). Ex his eorum verbis intellexi, ob hoc illos vel putare vel putari velle, fatum nos asserere sub nomine gratiæ, quia gratiam Dei non secundum merita nostra dicimus dari, sed secundum ipsius misericordissimam voluntatem, qui dixit, *Misererebor cui misertus ero, et misericordiam præstabo cui misericors fuero.* Ubi consequenter adjunctum est, *Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei* (Rom. ix, 15, 16). Posset etiam hinc quispiam similiter stultus fati assertorem Apostolum putare vel dicere. Verum hic se isti satis aperiunt. Cum enim propterea nobis calumniantur, dicentes nos fatum gratiæ nomine asserere, quia non secundum merita nostra dari dicimus Dei gratiam; procul dubio confitentur quod ipsi eam secundum nostra merita dari dicunt: ita cæcitas eorum occultare ac dissimulare non potuit, hoc se sapere atque sentire, quod sibi objectum Pelagius in episcopali judicio Palæstino subdolo timore damnavit. Objectum quippe illi est ex verbis quidem discipuli sui Coelestii, quod etiam ipse diceret, « gratiam Dei secundum merita nostra

dari. » Quod ille detestans, vel quasi detestans¹, ore duntaxat anathematizare non distulit: sed sicut ejus libri posteriores indicant, et istorum sectatorum ejus nudat² assertio, ficto corde servavit, donec postea, quod tunc metu texerat negantis astutia, etiam in litteras proferret audacia. Et adhuc non reformidant, nec saltem verecundantur episcopi Pelagiani litteras suas catholicis orientalibus episcopis mittere, quibus nos assertores fati esse criminantur, quia non dicimus gratiam Dei secundum merita nostra dari, quod Pelagius episcopos orientales metuens, et dicere non ausus, et damnare compulsus est.

CAPUT VI. — 11. *Fati criminatio retorquetur in adversarios.* Itane vero, filii superbiæ, inimici gratiæ Dei, o novi hæretici Pelagiani, quisquis dicit, gratia Dei omnia hominis bona merita præveniri, nec gratiam Dei meritis dari, ne non sit gratia, si non gratis datur, sed debita merentibus redditur; fatum vobis videtur asserere? Nonne etiam vos ipsi quolibet intentione necessarium Baptisma omnibus ætatibus dicitis? Nonne in hac ipsa Epistola vestra, istam de Baptismo sententiam, et de gratia juxta posuistis? Cur non vos Baptismus, quidatur infantibus, ipsa vicinitate commonuit, quid sentire de gratia debeatis? Hæc enim verba sunt vestra: « Baptisma omnibus necessarium esse ætatibus confitemur: gratiam quoque adjuvare uniuscujusque bonum propositum, non tamen reluctanti studium virtutis immittere, quia personarum acceptio non est apud Deum. » In his omnibus verbis vestris de gratia quod dixistis, interim taceo: de Baptismo reddite rationem; cur illud dicatis omnibus esse ætatibus necessarium, quare sit necessarium parvulis dicite: profecto quia eis boni aliquid confert, et idem aliquid nec parvum, nec mediocre, sed magnum est. Nam etsi³ eos negatis attrahere quod in Baptismo remittatur originale peccatum: tamen illo regenerationis lavacro adoptari ex filiis hominum in Dei filios non negatis; imo etiam prædicatis. Dicite ergo nobis, quicumque baptizati in Christo parvuli de corpore exierunt, hoc tam sublime donum quibus præcedentibus meritis acceperunt? Si dixeritis, hoc eos parentum pietate meruisse: respondebitur vobis, Cur aliquando piorum filiis negatur hoc bonum, et filiis tribuitur impiorum? Nonnunquam enim de religiosis orta proles in tenera ætate aque ab utero recentissima⁴ prævenitur morte, antequam lavacro regenerationis abluatur; et infans natus ex inimicis Christi misericordia Christianorum baptizatur in Christo: plangit baptizata mater non baptizatum proprium; et ab impudica expositum, baptizandum casta fetum colligit alienum. Hic certe merita parentum vacant, vacant vobis fatentibus ipsorum etiam parvulorum. Scimus enim vos non hoc de anima humana credere, quod

¹ Vaticanæ Mss., *quod ille quasi detestans*; omisso, *detestans vel.*

² Editi, *nudata*. Emendantur ex Mss.

³ Editi, *si*. Mss., *etsi*.

⁴ Editi, *recentissimo*. Melius Mss., *recentissima*; referendo ad prolem.

antè corpus terrenum¹ alicubi vixerit, et aliquid operata sit vel boni vel mali, unde istam in carne differitur, ubi rentiam mereretur. Quæ igitur causa huic parvulo Baptismum procuravit, illi negavit? An ipsi fatum habent, quia meritum non habent? aut in his st acceptio a Domino personarum? Nam utrumque dixistis, prius fatum, acceptionem postea personarum: ut quoniam utrumque refutandum est, remaneat quod vultis adversus gratiam introducere meritum. Respondete igitur de meritis parvulorum, cur alii baptizati, alii non baptizati de corporibus exeant, nec parentum meritis vel polleant vel careant tam excellenti bono, ut fiant filii Dei ex hominum filiis, nullis parentum, nullis meritis suis. Nempe reticetis; et vos ipsos² potius in eo quod nobis objicitis, invenitis. Nam si ubi non est meritum, consequenter esse dicitis fatum, et ob hoc in gratia Dei meritum hominis vultis intelligi, ne fatum cogamini confiteri; ecce vos potius asseritis fatum in Baptismate parvulorum, quorum nullum esse fatemini meritum. Si autem in baptizandis parvulis, et nullum meritum omnino præcedere, et tamen fatum non esse conceditis; cur nos quando dicimus gratiam Dei propterea gratis dari, ne gratia non sit, et non tanquam debitam meritis præcedentibus reddi, fati assertores esse jactatis? non intelligentes, in³ justificandis impiis, sicut propterea merita non sunt, quia Dei gratia est; ita propterea non esse fatum, quia Dei gratia est; ita propterea non esse acceptionem personarum; quia Dei gratia est.

12. Fatum quippe qui affirmant, de siderum positione ad tempus quo concipitur quisque vel nascitur, quas constellationes vocant, non solum actus et eventa, verum etiam ipsas nostras voluntates pendere contendunt: Dei vero gratia non solum omnia sidera et omnes cælos, verum etiam omnes Angelos supergreditur. Deinde fati assertores et bona et mala hominum fato tribuunt: Deus autem in malis hominum merita eorum debita retributione persequitur, bona vero per indebitam gratiam misericordii voluntate largitur; utrumque faciens non per stellarum temporale consortium, sed per suæ severitatis et bonitatis æternum altumque consilium. Neutrum ergo pertinere videmus ad fatum. Hic si⁴ respondetis, hanc ipsam Dei benevolentiam, qua non merita sequitur, sed bona indebita gratuita bonitate largitur, fatum potius esse dicendum: cum hanc Apostolus gratiam vocet, dicens, *Gratia salvi facti estis per fidem, et hoc non ex vobis, sed Dei donum est; non ex operibus, ne forte quis extollatur* (Ephes. II, 8, 9); nonne attenditis, nonne perspicitis, non a nobis divinæ gratiæ nomine fatum asseri, sed a vobis potius divinam gratiam fati nomine nuncupari?

CAPUT VII. — 13. *Refellit calumniam de personarum*

¹ Vaticani Mss., quod ante corpus humanum vel terrenum.

² Gallicani Mss., nullis propriis meritis: et vos ipsos; omisso, nempe reticetis.

³ Editi, non intelligentes justificandis; omisso, in, quod ex Mss. restituitur.

⁴ Particulam, si, restitulumus ex Mss.

acceptione. Itemque, acceptio¹ personarum ibi recte dicitur, ubi ille qui judicat relinquens causæ meritum de qua judicat, alteri contra alterum suffragatur, quia invenit aliquid in persona quod honore vel miseratione sit dignum. Si autem quispiam duos habeat debitores, et alteri velit dimittere debitum, alterum exigere; cui vult donat, sed neminem fraudat: nec acceptio personarum dicenda est, quando iniquitas nulla est. Alioquin eis qui parum intelligunt, potest acceptio personarum videri, ubi vineæ dominus operariis, qui una hora illic opus fecerunt, tantum dedit, quantum illis qui pertulerunt pondus diei et æstus, æquales faciens in mercede, quorum tam magna distantia fuerat in labore. Sed quid respondit de hac veluti acceptione personarum adversus patremfamilias murmurantibus? *Amice, inquit, non facio tibi injuriam. Nonne ex denario convenisti mecum? Tole quod tuum est, et vade. Volo autem et huic novissimo dare sicut et tibi. Annon licet mihi quod volo facere? An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum* (Matth. xx, 9-15)? Nempe hic tota justitia est: Hoc volo. Tibi, inquit, reddidi, huic donavi; neque ut huic donarem, tibi aliquid abstuli, aut quod debebam vel minui vel negavi. *Annon licet mihi facere quod volo? an oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?* Sicut ergo hic nulla est acceptio personarum; quia sic alius gratis² honoratur, ut alius debito non fraudetur: sic etiam cum secundum propositum Dei vocatur alius (Rom. viii, 28), alius non vocatur, vocato datur gratuitum bonum, cujus boni est vocatio ipsa principium; non vocato redditur malum, quia omnes rei sunt ex eo quod per unum hominem peccatum intravit in mundum (Id. v, 12). Et in illa quidem operariorum similitudine, ubi unum denarium acceperunt, qui una hora, et qui duodecies tantum laboraverunt, qui utique secundum rationes humanas, sed vanas, pro quantitate laboris sui duodecim denarios accipere debuerunt, utrique in bono cœquati, non alii liberati, alii damnati sunt: quia et illi qui plus laboraverunt, et quod sic vocati sunt ut venirent, et quod sic pasti ut non deficerent, ab ipso patrefamilias habuerunt. Ubi autem dicitur, *Ergo cui vult miseretur, et quem vult obdurat; qui facit, aliud vas in honorem, aliud in contumeliam* (Id. ix, 18, 21): bonum quidem immerito et gratis datur, quia ex eadem massa est cui non³ datur, malum vero merito et debitum redditur, quia in massa perditionis malum malo non male redditur; et ei cui redditur malum est, quia supplicium ejus est; ei vero a quo redditur, bonum est, quia recte factum ejus est. Nec ulla est acceptio personarum in duobus debitoribus æqualiter reis, si alteri dimittitur, alter exigitur⁴, quod pariter ab utroque debetur.

14. Sed ut id quod dicimus alicujus exempli mani-

¹ Sic Mss. At editi, item, quæ acceptio.

² Gallicani Mss. alius honoratur; omisso, gratis.

³ Hic particula negans restituitur Gallicanorum manuum auctoritate.

⁴ Lov., alteri exigitur. Cæteri libri, alter exigitur. Eodem loquendi modo dixit supra, n. 13, alterum exigere; pro, ab altero exigere.

festatione clarescat, constituamus aliquos ab aliqua meretrice geminos editos, atque ut ab aliis colligerentur expositos : horum sine Baptismo exspiravit unus, alius baptizatus. Quod hic factum fortunamve fuisse dicamus, quæ omnino nulla sunt? Quam personarum acceptionem, cum apud Deum nulla esset¹ etiam si in istis ulla esse potuisset : qui utique nihil habebant, unde alter alteri præferretur, meritaque nulla propria, sive bona, quibus mereretur alius baptizari; sive mala, quibus alius sine Baptismate mori? An aliqua parentum fuerunt, ubi fornicator pater, meretrix mater? Sed qualiacumque illa fuerint, non utique istis tam diversa conditione morientibus ulla diversa, sed utrique communia. Si ergo nec factum, quia nullæ stellæ ista decernant; nec fortuna, quia non fortuiti casus hæc agunt; nec personarum, nec meritorum diversitas hoc fecerunt : quid restat, quantum ad baptizatum adinet, nisi gratia Dei quæ vasis factis in honorem gratis datur; quantum autem ad non baptizatum, ira Dei, quæ vasis factis in contumeliam pro ipsius massæ meritis redditur? Sed in illo qui baptizatus est, gratiam Dei vos confiteri cogimus, et meritum ejus nullum præcessisse convinimus : de illo autem sine Baptismate mortuo, cur ei defuerit Sacramentum, quod et vos fatemini omnibus ætatibus necessarium, et quid isto modo in eo fuerit vindicatum, vos videritis qui non vultis esse originale delictum.

15. Nobis in duobus istis geminis unam procul dubio habentibus causam, difficultatem quæstionis cur alius sic, alius vero sic mortuus est, velut non solvendo solvit Apostolus : qui cum et ipse de duobus geminis tale aliquid proposuisset, propter quod² non ex operibus, quia nondum operati fuerant aliquid boni vel mali, sed ex vocante dictum est, *Major serviet minori*; et, *Jacob dilexi, Esau autem odio habui* : et hujus profunditatis horrorem usque ad hoc perduxisset, ut diceret, *Ergo cujus vult miseretur, et quem vult obdurat* : sensit continuo quid moveret, et sibi verba contradicentis, quæ apostolica auctoritate coerceret, opposuit. Ait enim : *Dicis itaque mihi, Quid adhuc conqueritur? nam voluntati ejus quis resistit?* Responditque ista dicenti : *O homo, tu quis es qui respondeas Deo? Numquid dicit figmentum ei qui se finxit, Quare sic me fecisti? Annon habet potestatem figulus luti ex eadem massa³ facere aliud quidem vas in honorem, aliud in contumeliam?* Deinde secutus, tam magnum abditumque secretum, quantum aperiendum esse hominibus judicavit, aperuit dicens : *Si autem volens Deus ostendere iram, et demonstrare potentiam suam, attulit in multa patientia vasa iræ, quæ perfecta sunt in perditionem, et ut notas faceret divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparavit in gloriam* (Rom. ix, 11-23). Hoc est⁴ gratiæ Dei, non solum adjutorium, verum etiam documentum : adjutorium

scilicet in vasis misericordiæ; in vasis autem iræ documentum : in eis enim ostendit iram, et demonstrat potentiam suam, quia tam potens est bonitas ejus, ut bene utatur etiam malis; et in eis notas facit divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quoniam quod ab iræ vasis exigit justitia punientis, hoc vasis misericordiæ dimittit gratia liberantis : nec beneficium quod quibusdam gratis tribuitur, appareret, nisi Deus aliis ex eadem massa pariter reis justo supplicio condemnatis, quid utrisque deberetur, ostenderet. *Quis enim te discernit?* ait idem apostolus, homini tanquam de semetipso et de suo proprio bono glorianti¹ : *Quis enim te discernit?* utique ab iræ vasis, a massa perditionis, quæ per unum omnes misit in damnationem. *Quis te discernit?* Et tanquam respondisset, *Discernit me fides mea, propositum meum, meritum meum : Quid enim habes, inquit, quod non accepisti? Si autem et accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis* (I Cor. iv, 7)? hoc est, quasi de tuo sit, unde discernaris. Ergo ille discernit, qui unde discernaris impertit, pœnam debitam removendo, indebitam gratiam largiendo : ille discernit, qui cum tenebræ essent super abyssum, dixit, *Fiat lux, et facta est lux : et divisit, hoc est discrevit, inter lucem et tenebras* (Gen. i, 3, 4). Non enim cum solæ essent tenebræ, quid discerneret invenit : sed lucem faciendo discrevit; ut justificatis impiis dicatur, *Fuistis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino* (Ephes. v, 8) : ac sic qui gloriatur, non in se ipso, sed in Domino gloriatur (II Cor. x, 17). Ille discernit, qui de nondum natis neque qui aliquid egerant boni aut mali, ut secundum electionem propositum ejus maneret, non ex operibus, sed ex se ipso² vocante dixit, *Major serviet minori* (Gen. xxv, 23) : atque idipsum commendans postea per prophetam; *Jacob, inquit, dilexi, Esau autem odio habui* (Malach. i, 2). Electionem³ quippe dixit, ubi Deus non ab alio factum quod eligat invenit, sed quod inveniat ipse facit : sicut de reliquiis Israel scriptum est, *Reliquiæ per electionem gratiæ factæ sunt. Si autem gratia, jam non ex operibus; alioquin gratia, jam non est gratia* (Rom. xi, 5, 6). Propter quod profecto desipitis, qui dicente veritate, *Non ex operibus, sed ex vocante dictum est*; vos dicitis, *Ex futuris operibus, quæ Deus illum facturum esse præsciebat, Jacob fuisse dilectum* : atque ita contradicitis Apostolo dicenti, *Non ex operibus* : quasi non posset dicere, *Non ex presentibus, sed futuris operibus*. Sed ait, *Non ex operibus*, ut gratiam commendaret : *Si autem gratia, jam non ex operibus; alioquin gratia jam non est gratia*. Præcedit namque, non debita, sed gratuita gratia, ut per illam fiant⁴ bona opera : ne si præcesserint bona opera, tanquam operibus reddatur gratia, ac sic gratia jam non sit gratia.

¹ Vaticanæ Mss., *et de suo proprio glorianti*; ommissa voce, *bono*.

² Apud Lov., *sed ex ipso*; omisso, *se*. Habetur in cæteris libris.

³ Sic omnes Mss. Editi, *electione*.

⁴ Sic Vaticanæ et Gallicanæ Mss. Editi autem, *omissis verbis, Præcedit namque, non debita, sed gratuita; ferebant, gratia utique, ut per illam fiant*.

¹ Editi, *quæ apud Deum nulla est*.

² sic Mss. At editi, *propter quos*.

³ In Mss., *ex eadem conspersione*.

⁴ Vaticanæ codices, *hic est*.

16. Sed ut vobis auferretur omnis vestræ caliginis latebra, propterea geminos tales proposui, qui neque parentum meritis juvarentur, et antequam infantia primordio unus baptizatus, alter sine Baptismate morerentur; ne diceretis Deum, sicut de Jacob et Esau contra Apostolum dicitis, opera eorum futura præscisse. Quomodo enim præscivit ea futura, quæ illis in infantia morituris, quia præscientia ejus falli non potest, præscivit potius non futura? Aut quid prodest eis qui rapiuntur ex hac vita, ne malitia mutet intellectum eorum, aut ne fictio decipiat animam eorum (Sap. iv, 11), si peccatum etiam quod non est factum, dictum, cogitatum, tanquam commissum fuerit, sic punitur? Quod si absurdissimum, insulsissimum, dementissimum est, quoslibet homines ex his peccatis, quorum nec reatum ex parentibus trahere, sicut dicitis, nec ea non solum committere, sed nec saltem cogitare potuerunt, esse damnandos; redit ad vos¹ frater ille geminus baptizati non baptizatus, et tacitus quærit a vobis, unde fuerit a fraterna felicitate discretus, cur illa infelicitate punitus, ut illo in Dei filium adoptato², ipse non acciperet omnibus ætatibus necessarium, sicut fatemini, Sacramentum; si quemadmodum nulla est fortuna vel fatum, vel apud Deum acceptio personarum, ita nullum est gratiæ sine meritis donum; nullum originale peccatum. Huic prorsus infanti linguam vestram vocemque submittitis, huic non loquenti quid loquamini non habetis.

CAPUT VIII. — 17. Boni etiam imperfecti cupiditas donum gratiæ est; alioquin gratia secundum merita daretur. Jam nunc videamus, ut possumus, hoc ipsum quod volunt præcedere in homine, ut adjutorio gratiæ dignus habeatur, et cui merito ejus non tanquam indebita tribuatur, sed debita gratia retribuatur³; ac sic gratia jam non sit gratia: videamus tamen quid illud sit. Sub nomine, inquit, gratiæ ita fatum asserunt, ut dicant, quia nisi invito et reluctanti homini inspiraverit boni, et ipsius imperfecti, cupiditatem⁴, nec a malo declinare, nec bonum possit arripere. Jam de fato et gratia quam inania loquantur ostendimus: nunc illud est quod debemus advertere, utrum invito et reluctanti homini Deus inspiret boni cupiditatem, ut jam non sit reluctans, non sit invitus, sed consentiens bono, et volens bonum. Isti enim volunt, in homine ab ipso homine incipere cupiditatem boni, ut hujus cœpti meritum etiam perficiendi gratia consequatur: si tamen hoc saltem volunt. Pelagius enim facilius dicit impleri quod bonum est, si adjuvet gratia. Quo additamento, id est, addendo Facilius, utique significat hoc se sapere, quod etiamsi gratiæ defuerit adjutorium, potest, quamvis difficilior, impleri

¹ Gallicani Mss. omittunt, redit ad vos.

² Vaticani et Gallicani Mss., in Dei filios adoptato. Sic infra, libro 4, n. 2.

³ In editis deerant illa verba, et cui merito ejus non tanquam indebita tribuatur, sed debita gratia retribuatur. Exstant in Vaticanis Mss. In Gallicanis vero hæc leguntur, et cui merito ejus, non tanquam indebita, gratia retribuatur; ac sic gratia, etc.

⁴ Sic Mss. At editi, et ipsam imperfecti cupiditatem.

bonum per liberum arbitrium. Sed istis, quid in hac re sentiant, non de illo auctore hujus hæresis præscribamus: permittamus eos cum suo libero arbitrio esse liberos et ab ipso Pelagio; atque ista verba eorum, quæ in hac cui respondemus Epistola posuerunt, potius attendamus.

18. Hoc enim nobis objiciendum putarunt, quod invito et reluctanti homini Deum dicamus inspirare, non quanticumque boni, sed et ipsius imperfecti cupiditatem. Fortassis ergo ipsi eo modo saltem servant locum gratiæ, ut sine illa putent hominem posse habere boni, sed imperfecti cupiditatem; perfecti autem non facilius per illam posse, sed nisi per illam omnino non posse. Verum et sic gratiam Dei dicunt secundum merita nostra dari: quod in Oriente Pelagius ecclesiasticis Gestis damnari timendo damnavit. Si enim sine Dei gratia per nos incipit cupiditas boni; ipsum cœptum erit meritum, cui tanquam ex debito gratiæ veniat adjutorium: ac sic gratia Dei non gratis donabitur, sed secundum meritum nostrum dabitur. Dominus autem ut responderet futuro Pelagio, non ait, Sine me difficile potestis aliquid facere; sed ait, Sine me nihil potestis facere (Joan. xv, 5). Et ut responderet futuris etiam istis in eadem ipsa evangelica sententia, non ait, Sine me nihil potestis perficere; sed, facere. Nam si Perficere dixisset, possent isti dicere, non ad incipiendum bonum, quod a nobis est; sed ad perficiendum, esse Dei adjutorium necessarium. Verum audiant et Apostolum. Dominus enim cum ait, Sine me nihil potestis facere; hoc uno verbo initium finemque comprehendit. Apostolus vero, tanquam sententiæ dominicæ expositor, apertius utrumque distinxit, dicens: Quoniam qui in vobis opus bonum cœpit, perficiet usque in diem Christi Jesu (Philipp. i, 6). Sed in Scripturis sanctis apud eundem apostolum, isto unde loquimur, amplius invenimus. Loquimur enim nunc de boni cupiditate, quam si volunt a nobis incipere, a Domino perfici, videant quid respondeant dicenti Apostolo: Non quia idonei sumus cogitare aliquid¹ quasi ex nobismetipsis, sed sufficientia nostra ex Deo est (II Cor. iii, 5). Cogitare, ait, aliquid, utique bonum: minus est autem cogitare quam cupere. Cogitamus quippe omne quod cupimus, nec tamen cupimus omne quod cogitamus; quoniam nonnunquam et quod non cupimus cogitamus. Cum igitur minus sit cogitare quam cupere: potest enim homo cogitare bonum, quod nondum cupit; et proficiendo postea cupere, quod antea non cupiendo cogitavit: quomodo ad id quod minus est, id est, ad cogitandum aliquid boni non sumus idonei tanquam ex nobismetipsis, sed sufficientia nostra ex Deo est; et ad id quod est amplius, id est, ad cupiendum aliquid boni sine divino adjutorio idonei sumus ex libero arbitrio? Neque enim et hic Apostolus ait, Non quia idonei sumus cogitare quod perfectum est, tanquam ex nobismetipsis: sed cogitare, ait, aliquid; cui contrarium est nihil. Unde est illud Domini: Sine me nihil potestis facere.

CAPUT IX. — 19. Scripturas interpretatur, quibus

¹ Vaticani codices hic addunt, a nobis.

abutuntur Pelagiani. Sed nimirum quod scriptum est, *Hominis est præparare cor, et a Domino responsio linguæ* (*Prov. xvi, 1*), non bene intelligendo falluntur, ut existiment cor præparare, hoc est, bonum inchoare, sine adjutorio gratiæ Dei ad hominem pertinere. Absit ut sic intelligant filii promissionis, tanquam cum audierint Dominum dicentem, *Sine me nihil potestis facere*; quasi convincant eum dicentes, Ecce sine te possumus cor præparare: aut cum audierint a Paulo apostolo, *Non quia idonei sumus cogitare aliquid quasi ex nobismetipsis, sed sufficientia nostra ex Deo est*; tanquam et ipsum convincant dicentes, Ecce idonei sumus ex nobismetipsis præparare cor, ac per hoc et boni aliquid cogitare. Quis enim potest sine ¹ bona cogitatione ad bonum cor præparare? Absit ut sic intelligant, nisi superbi sui arbitrii defensores et fidei catholicæ desertores. Ideo quippe scriptum est, *Hominis est præparare cor, et a Domino responsio linguæ*; quia homo præparat cor, non tamen sine adjutorio Dei, qui sic tangit cor, ut homo præparet cor ². In responsione autem linguæ, id est, in eo quod præparato cordi lingua divina respondet, nihil operis habet homo, sed totum est a Domino Deo.

20. Nam sicut dictum est, *Hominis est præparare cor, et a Domino responsio linguæ*; ita etiam dictum est, *Aperi os, et adimplebo illud* (*Psal. lxxx, 11*). Quamvis enim nisi adjuvante illo, sine quo nihil possumus facere, os non possumus aperire: tamen nos aperimus illius adjumento et opere nostro; implet autem illud Dominus sine opere nostro. Nam quid est præparare cor, et os aperire, nisi voluntatem parare? Et tamen in eisdem Litteris legitur, *Præparatur voluntas a Domino* (*Prov. viii, sec. lxx*); et, *Labia mea aperies, et os meum annuntiabit laudem tuam* (*Psal. l, 17*). Ecce Deus admonet, ut præparemus voluntatem in eo quod legimus, *Hominis est præparare cor*: et tamen ut hoc faciat homo, adjuvat Deus; quia *præparatur voluntas a Domino*. Et, *Aperi os*, ita dicit jubendo ³, ut nemo possit nisi ipse id faciat adjuvando, cui dicitur, *Labia mea aperies*. Numquid istorum aliqui ita desipiunt ⁴, ut aliud os, aliud labia esse contendat, et mirabili vanitate hominem dicant os aperire, labia hominis Deum? Quanquam Deus illos et ab hac absurditate compescit, ubi ad Moysen famulum suum dicit, *Ego aperiam os tuum, et instruum te quæ debeas loqui* (*Exod. iv, 12*). In sententia ergo illa ubi dicitur, *Aperi os, et adimplebo illud*; quasi unum eorum videtur ad hominem

¹ Apud Am. Er. et Lov. omissum erat, *sine*. Restitutum fuit apud posteriores aliquot editiones, quibus suffragantur Mss. Gallicani et Vaticani.

² Am.: *Quis te tangit? cor. Homo præparet cor*. Er. et Lov., *qui tangit cor, homo præparat cor*. In posterioribus aliquot editionibus sic ex conjectura correctum, *qui si tangit cor, homo præparat cor*: recte quidem, sed alteram lectionem idcirco prætulimus, quod auctoritate nostrorum omnium Mss. Gallicanorum et Vaticanorum confirmetur.

³ Editi: *Et aperiet os, ita jubendo*; omissio, *dicit*. Castigantur ad Mss.

⁴ In Gallic. et Vatic.: Mss.: *An numquid isti adeo usque desipiunt*. Forte legendum: *Aut numquid, etc.*

pertinere, alterum ad Deum: in hac autem ubi dicitur, *Ego aperiam os tuum, et instruum te*; utrumque ad Deum. Quare hoc, nisi quia in uno istorum cooperatur homini facienti, alterum solus facit?

21. Quapropter multa Deus facit in homine bona, quæ non facit homo: nulla vero facit homo, quæ non facit Deus ut faciat homo. Proinde cupiditas boni non homini a Domino esset, si bonum non esset: si autem bonum est, non nisi ab illo nobis est, qui summe atque incommutabiliter bonus est. Quid est enim boni cupiditas, nisi charitas, de qua Joannes apostolus sine ambiguitate loquitur dicens, *Charitas ex Deo est* (*I Joan. iv, 7*)? Nec initium ejus ex nobis, et perfectio ejus ex Deo; sed si charitas ex Deo, tota nobis ex Deo est. Avertat enim Deus hanc amentiam, ut in donis ejus nos priores faciamus, posteriorem ipsum: quoniam *misericordia ejus præveniet me* (*Psal. lvm, 11*); et ipse est cui fideliter veraciterque cantatur, *Quoniam prævenisti eum in benedictione dulcedinis* (*Psal. xx, 4*). Et quid hic aptius intelligitur, quam ipsa de qua loquimur cupiditas boni? Tunc enim bonum concupisci incipit, quando dulcescere cœperit. Quando autem timore pœnæ, non amore justitiæ sit bonum, nondum bene sit bonum; nec sit in corde quod fieri videtur in opere, quando mallet homo non facere, si posset impune. Ergo benedictio dulcedinis, est gratia Dei, qua sit in nobis ut nos delectet et cupiamus, hoc est, amemus quod præcipit nobis; in qua si nos non prævenit Deus, non solum non perficitur, sed nec inchoatur ex nobis. Si enim sine illo nihil possumus facere, profecto nec incipere, nec perficere: quia ut incipiamus, dictum est, *Misericordia ejus præveniet me*; ut perficiamus, dictum est, *Misericordia ejus subsequetur me* (*Psal. xxii, 6*).

CAPUT X. — 22. *Secundum cujus propositum vocentur electi*. Quid est ergo, quod in consequentibus, ubi ea quæ ipsi sentiunt commemorant, dicunt se confiteri, et gratiam quoque adjuvare uniuscujusque bonum propositum, non tamen reluctanti studium virtutis immittere? Hoc quippe ita dicunt, velut homo a se ipso sine adjutorio Dei habeat propositum bonum studiumque virtutis, quo merito præcedente dignus sit adjuvari Dei gratia subsequente. Putant enim fortasse ita dixisse Apostolum, *Scimus quia diligentibus Deum omnia cooperatur ¹ in bonum, iis qui secundum propositum vocati sunt*; ut propositum hominis vellet intelligi, quod propositum tanquam bonum meritum sequatur misericordia vocantis Dei: ignorantes ideo dictum esse, *qui secundum propositum vocati sunt*, ut Dei, non hominis propositum intelligatur, quo eos quos præscivit et prædestinavit conformes imaginis Filii sui (*Rom. viii, 28, 29*), elegit ante mundi constitutionem (*Ephes. i, 4*). Non enim omnes vocati, secundum propositum sunt vocati: quoniam multi vocati, pauci electi (*Matth. xx, 16*). Ipsi ergo secundum propositum vocati, qui electi ante constitutionem

¹ Am. Er. et nonnulli e Gallic. Mss. hic et infra, *cooperantur*.

mundi. De hoc proposito Dei dictum est et illud, quod jam commemoravi de geminis Esau et Jacob, *Ut secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus, sed ex vocante dictum est, Quia major serviet minori (Rom. ix, 11-13)*. Hoc propositum Dei et illo commemoratur loco, ubi ad Timotheum scribens ait: *Collabora Evangelio secundum virtutem Dei, salvos nos facientis, et vocantis vocatione sua sancta, non secundum opera nostra, sed secundum suum propositum et gratiam, quæ data est nobis in Christo Jesu ante sæcula æterna, manifestata autem nunc per adventum Salvatoris nostri Jesu Christi (II Tim. i, 8-10)*. Hoc est ergo propositum Dei unde dicitur: *Omnia cooperatur in bonum iis qui secundum propositum vocati sunt*. Homini autem propositum bonum adjuvat quidem subsequens gratia, sed nec ipsum esset nisi præcederet gratia. Studium quoque hominis quod dicitur bonum, quamvis cum esse cœperit, adjuvetur gratia, non tamen incipit sine gratia: sed ab illo inspiratur, de quo dicit Apostolus, *Gratias autem Deo, qui dedit idem studium pro vobis in corde Titi (II Cor. viii, 16)*. Si studium quisque ut pro aliis habeat, Deus dat; ut pro ipso se habeat¹, quis alius est daturus?

¹ Sic Mss. Editi, ut pro se ipso habeat.

23. Quæ cum ita sint, nihil in Scripturis sanctis homini a Domino video juberi, propter probandum liberum arbitrium, quod non inveniatur vel dari ab ejus bonitate, vel posci propter adjutorium gratiæ demonstrandum: nec omnino incipit homo ex malo in bonum per initium fidei commutari, nisi hoc in illo agat indebita et gratuita misericordia Dei. De qua suam cogitationem recolens quidam, sicut legimus in Psalmis: *Numquid obliviscetur, inquit, misereri Deus? aut continebit in ira sua miserationes suas? Et dixi, Nunc cœpi, hæc mutatio dexteræ Excelsi (Psal. lxxvi, 10, 11)*. Cum ergo dixisset, *Nunc cœpi*; non ait, *hæc mutatio arbitrii mei*; sed *dexteræ Excelsi*. Sic itaque Dei gratia cogitetur, ut ab initio bonæ mutationis suæ usque in finem consummationis qui gloriatur in Domino gloriatur (II Cor. x, 17). Quia sicut nemo potest bonum perficere sine Domino, sic nemo incipere sine Domino¹. Sed hic sit hujus voluminis terminus, ut legentis reficiatur intentio et ad sequentia reparetur.

¹ Sic Mss. At editi: *Quia sicut nemo potest bonum inchoare sine Domino, sic nemo perficere sine Domino*.

LIBER TERTIUS.

Pergit refutare cætera quæ calumniose a Pelagianis in eadem Epistola Thessalonicam missa objectantur; exponitque contra eorum hæresim quid vere Catholici dicant de Legis utilitate, quid de Baptismi effectu et virtute doceant, quid de utriusque Testamenti, veteris ac novi discrepantia, quid de Prophetarum et Apostolorum justitia et perfectione, quid de peccati in Christo appellatione, cum in similitudine carnis peccati de peccato damnasse peccatum dicitur, vel factus ipse peccatum; quid postremo de præceptorum in futura vita impletione profiteantur.

CAPUT PRIMUM.—1. *Exordium*. Adhuc ea sequuntur quæ calumniose nobis objiciunt: nondum ea quæ ipsi sentiunt pertexere incipiunt. Sed ne prolixitas voluminum offenderet, hæc ipsa quæ objiciunt in duos libros partiti sumus; quorum superiore finito, qui totius hujus operis liber secundus est, hinc ordimur alterum, et eum tertium primo secundoque jungimus.

CAPUT II.—2. *Pelagianorum calumnia, de usu veteris legis*. « Legem veteris Testamenti nos » aiunt « dicere non ob hoc datam fuisse, ut justificaret obedientes, sed ut gravioris¹ fieret causa peccati. » Prorsus non intelligunt quid de lege dicamus, quia id quod dicit Apostolus, quem non intelligunt, dicimus. Quis enim dicat, non justificari eos qui sunt legi obedientes; quando nisi justificarentur, non possent esse obedientes? Sed dicimus lege fieri, ut Deus quid fieri velit, audiatur: gratia vero fieri, ut legi obediatur. *Non enim auditores legis, ait Apostolus, justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur (Rom. ii, 13)*. Lex ergo auditores justitiæ facit, gratia factores. *Quod enim impossibile erat legis², ait idem apostolus, in quo infirmabatur per carnem, misit Deus Filium suum in similitudine carnis*

¹ Editi constanter, *gravior*. Castigantur a Mss.

² Editi, *legi*; ac paulo post, *in similitudinem*. At omnes

peccati, et de peccato damnavit peccatum in carne, ut justitia legis impleretur in nobis, qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritum (Rom. viii, 3, 4). Ecce quod dicimus: orent ut aliquando intelligant, non litigent, ut nunquam intelligant. Impossibile est enim legem impleri per carnem, hoc est, per carnalem præsumptionem, qua superbi ignorantes Dei justitiam, id est, quæ ex Deo est homini ut sit justus, et suam volentes constituere, tanquam per eorum non adjutum divinitus arbitrium lex possit impleri, justitiæ Dei non sunt subjecti (*Id. x, 3*). Ideo justitia legis in eis impletur, qui non secundum carnem ambulant, id est, secundum hominem ignorantem Dei justitiam et suam volentem constituere, sed ambulant secundum spiritum. Quis autem ambulat secundum spiritum, nisi quisquis agitur¹ Dei spiritu? *Quotquot enim Dei spiritu aguntur, hi filii sunt Dei (Id. viii, 14)*. Ergo *littera occidit, spiritus autem vivificat (II Cor. iii, 6)*. Nec littera malum est, quia occidit: sed malos prævaricatione convincit. *Lex enim sancta, et mandatum sanctum et justum et bonum. Quod ergo bonum est, inquit, mihi factum est mors? Absit: sea*

Mss., *legis*; et, *in similitudine*: juxta græcum, *tau nomou*, et, *en omoiômati*.

¹ Gallicani Mss., *ambulat*.

peccatum ut appareat peccatum, per bonum mihi operatum est mortem, ut fiat supra modum peccator aut peccatum¹ per mandatum (Rom. vii, 12, 13). Ecce quid est, *Littera occidit. Aculeus enim mortis est peccatum; virtus autem peccati, lex* (I Cor. xv, 56). Auget quippe prohibendo peccati desideria, et inde occidit, nisi subveniendo vivificet gratia.

3. Ecce quod dicimus: ecce unde nobis objiciunt, quod «sic legem» dicamus «datam, ut gravioris sit causa peccati:» non audientes Apostolum dicentem, *Lex enim iram operatur; ubi enim non est lex, nec prævaricatio* (Rom. iv, 15); et, *Lex prævaricationis gratia posita est², donec veniret semen cui promissum est; et, Si data esset lex quæ posset vivificare, omnino ex lege esset justitia: sed conclusit Scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Jesu Christi daretur credentibus* (Galat. iii, 19, 21, 22). Hinc est quod vetus Testamentum ex monte Sina, ubi lex data est, in servitute generat³, quod est Agar. *Nos autem, inquit, non sumus ancillæ filii, sed liberæ* (Id. iv, 24, 31). Non sunt itaque liberæ filii, qui legem acceperunt litteræ, qua possent non solum peccatores, verum etiam prævaricatores insuper demonstrari; sed qui spiritum gratiæ, quo lex ipsa sancta et justa et bona possit impleri. Ecce quod dicimus: intendant, et non contendant; illuminentur, et non calumnientur.

CAPUT III. — 4. *Calumnia de effectu Baptismi.* «Baptisma quoque,» inquiunt, «non verè homines novos facere asserunt, id est, non plenam dare remissionem peccatorum; sed ex parte filios Dei fieri, ex parte autem filios sæculi, id est, diaboli, remanere contendunt.» Mentiuntur, insidiantur, tergiversantur: non hoc dicimus. Omnes enim homines qui sunt filii diaboli, etiam filios sæculi; non autem omnes filios sæculi etiam filios diaboli dicimus. Absit enim ut filios diaboli dicamus fuisse sanctos patres, Abraham, Isaac, et Jacob, et alios hujusmodi, quando per nuptias generabant, et eos fideles qui usque nunc et deinceps adhuc generant. Nec tamen possumus Domino contradicere dicenti, *Filii sæculi hujus nubunt, et tradunt ad nuptias* (Luc. xx, 34). Quidam ergo filii sæculi hujus sunt, et tamen filii diaboli non sunt. Quamvis enim diabolus sit auctor et princeps omnium peccatorum; non tamen filios diaboli faciunt quæcumque peccata. Peccant enim et filii Dei, quoniam si dixerint se non habere peccatum, se ipsos seducunt, et veritas in eis non est (I Joan. i, 8). Sed ea conditione peccant, qua sunt filii adhuc hujus sæculi: qua vero gratia sunt filii Dei, non utique peccant; quia omnis qui natus est ex Deo, non peccat (Id. iii, 9). Filios autem diaboli infidelitas facit, quod peccatum proprie⁴ vocatur, quasi solum sit, si non exprimatur quale peccatum sit. Sicut Apostolus cum dicitur, si non exprimatur quis apostolus, non intelligitur nisi Paulus: quia pluribus est. Epi-

stolis notior, et plus omnibus illis laboravit (I Cor. xv, 10). Unde quod ait Dominus de Spiritu sancto, *Ipse arguet mundum de peccato; infidelitatem intelligi voluit. Hoc enim cum exponeret, ait, De peccato quidem, quod non crediderunt in me* (Joan. xvi, 8, 9). Et ubi ait, *Si non venissem, et locutus eis fuisset, peccatum non haberent* (Id. xv, 22). Non enim peccatum antea non habebant: sed ipsam voluit intelligi diffidentiam, qua nec præsentem et loquentem crediderunt, pertinentes ad eum de quo dicit Apostolus, *Secundum principem potestatis aeris, qui nunc operatur in filiis diffidentiae* (Ephes. ii, 2). Ergo in quibus non est fides, filii sunt diaboli; quia non habent in interiore homine cur eis dimittatur quidquid hominis vel infirmitate, vel ignorantia¹, vel omnino aliqua mala voluntate committitur. Illi autem filii Dei, qui utique si dixerint se non habere peccatum, se ipsos decipiunt, et veritas in eis non est, profecto, quod sequitur, cum confitentur peccata sua (quod filii diaboli non faciunt, vel non secundum fidem quæ filiorum Dei propria est faciunt), fidelis est et justus qui dimittat eis peccata, et mundet eos ab omni iniquitate (I Joan. i, 8, 9). Ut autem plenius intelligatur quod dicimus, audiatur ipse Jesus, qui filiis Dei utique loquebatur, dicens: *Si autem vos cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis Pater vester, qui in cælis est, dabit bona petentibus se* (Matth. vii, 11)? Si enim filii Dei non essent, non eis diceret, *Pater vester qui in cælis est*. Et tamen eos malos esse dicit, et nosse bona dare filiis suis. Numquid inde mali, unde filii Dei? Absit: sed inde mali, unde adhuc filii sæculi, jam tamen filii Dei facti pignore Spiritus sancti.

5. Baptismus igitur abluit quidem peccata omnia, prorsus omnia, factorum, dictorum, cogitatorum, sive originalia, sive addita, sive quæ ignoranter, sive quæ scienter admissa sunt: sed non aufert infirmitatem, cui regeneratus resistit, quando bonum agnem luctatur; consentit autem, quando sicut homo in aliquo delicto præoccupatur (Galat. vi, 1); propter illud gaudens in actione gratiarum, propter hoc autem gemens in allegatione orationum. Ibi dicens, *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi* (Psal. cxv, 3)? hic dicens, *Dimitte nobis debita nostra* (Matth. vi, 12). Propter illud dicens, *Diligam te, Domine, virtus mea* (Psal. xvii, 2): propter hoc dicens, *Miserere mei, Domine, quia infirmus sum* (Psal. vi, 3). Propter illud dicens, *Oculi mei semper ad Dominum, quoniam ipse evellet de laqueo pedes meos* (Psal. xxiv, 15): propter hoc dicens, *Turbatus est præ ira oculus meus* (Psal. xxx, 10). Et innumerabilia, quibus divinæ Litteræ plenæ sunt, quæ alternis vicibus², vel exultando de Dei bonis, vel mœrendo de nostris malis, a filiis Dei dicuntur ex fide, quamdiu adhuc filii sunt etiam sæculi hujus³ pro vitæ hujus

¹ Ita constanter Mss. At editi, *supra modum peccans peccatum*.

² Gallicani Mss., *proposita est*. Græce est, *prosetethè*.

³ Editi, *generans*. Aptius Mss., *generat*, referendo ad vetus Testamentum.

⁴ Ita Gallicani et Vaticani Mss. At editi, *proprium*.

¹ Vaticani Mss., *quidquid nomine infirmitatis, vel ignorantiae*. Gallicani, *quidquid hominis infirmitate, etc.*, omisso priore, vel.

² Mss., *alternis vōcibus*.

³ Editi, *filius sunt etiam sæculi, pro*; omisso, *hujus*, quod est in Mss.

infirmate : quos tamen Deus a filiis diaboli non solum lavacro regenerationis, sed ipsius etiam quæ per dilectionem operatur (*Galat. v, 6*), fidei probitate discernit; quia justus ex fide vivit (*Rom. i, 17*). Hæc autem infirmitas¹, cum qua usque ad corporis mortem defectu et profectu alternante contendimus, magnique interest quid vincat in nobis, regeneratione alia consumetur; de qua Dominus dicit, *In regeneratione, cum sederit Filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis et vos super sedes duodecim* (*Matth. xix, 28*), etc. Regenerationem quippe hoc loco, ambigente nullo, novissimam resurrectionem vocat: quam Paulus quoque apostolus et adoptionem et redemptionem nuncupat, dicens, *Sed etiam nos ipsi primitias spiritus habentes, et ipsi in nobismetipsis ingemiscimus, adoptionem expectantes, redemptionem corporis nostri* (*Rom. viii, 23*). Numquid non per lavacrum sanctum regenerati, adoptati et redempti sumus? Et tamen restat regeneratio, adoptio, redemptio, quam in fine venturam nunc patienter expectare debemus, ut tunc filii hujus sæculi ex nulla parte jam simus. Quisquis igitur Baptismati derogat, quod modo per illud percipimus, corrumpit fidem: quisquis autem jam nunc ei tribuit, quod quidem per ipsum, sed tamen postea percepturi sumus, amputat spem. Nam si a me quisquam quæsierit, utrum per Baptismum salvi facti fuerimus; negare non potero, dicente Apostolo, *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis et renovationis Spiritus sancti* (*Tit. iii, v*). Sed si quæsierit, utrum per idem lavacrum omni prorsus modo jam nos fecerit salvos; respondebo, Non ita est. Idem quippe item dicit apostolus: *Spe enim salvi facti sumus. Spes autem quæ videtur, non est spes; quod enim videt quis, quid sperat? Si autem quod non videmus speramus, per patientiam expectamus* (*Rom. viii, 24 et 25*). Salus ergo hominis in Baptismate facta est, quia dimissum est quod peccati² a parentibus traxit, vel quidquid etiam proprie ante Baptismum ipse peccavit: salus vero ejus tanta post erit³, ut peccare omnino non possit.

CAPUT IV. — 6. *Calumnia de veteri Testamento et antiquis justis. Vetus Testamentum figura novi. Sancti veteris Testamenti ad novum pertinent.* Quibus ita se habentibus, ex his etiam illa quæ deinceps nobis obijciunt refelluntur. Quis enim catholicus dicat, quod nos dicere jactitant, « Spiritum sanctum adiutorem virtutis in veteri Testamento non fuisse; » nisi cum vetus Testamentum sic intelligimus, quemadmodum Apostolus dixit, *A monte Sina in servitutem generans* (*Galat. iv, 24*)? Sed quia in eo præfigurabatur novum, qui hoc intelligebant tunc homines Dei, secundum distributionem temporum, veteris quidem Testamenti dispensatores et gestatores, sed novi demon-

strantur hæredes. An vero illum ad Testamentum novum negabimus pertinere, qui dicit, *Cor mundum crea in me, Deus, et spiritum rectum innova in visceribus meis* (*Psal. l, 12*)? aut illum qui dicit, *Posuit super petram pedes meos, et direxit gressus meos, et immisit in os meum canticum novum, hymnum Deo nostro* (*Psal. xxxix, 3, 4*)? vel illum ante Testamentum vetus, quod est a monte Sina, patrem fidelium, de quo dicit Apostolus, *Fratres, secundum hominem dico, tamen hominis confirmatum testamentum nemo irritum facit aut superordinat. Abrahæ dictæ sunt promissiones et semini ejus. Non dicit, Et seminibus, tanquam in multis; sed tanquam in uno, Et semini tuo, quod est Christus. Hoc autem dico, inquit, Testamentum confirmatum a Deo, quæ post quadringentos et triginta annos facta est lex non infirmat ad evacuandam promissionem. Si enim ex lege hæreditas, jam non ex promissione: Abrahæ autem per promissionem donavit Deus.*

7. Illic certe si quæramus, utrum hoc Testamentum, quod dicit confirmatum a Deo non infirmari a lege quæ post quadringentos et triginta annos facta est, utrum novum, an vetus intelligendum sit: quis respondere dubitet, Novum, sed in propheticis latebris occultatum, donec veniret tempus quo revelaretur in Christo? Nam si dixerimus, Vetus; quid erit illud a monte Sina in servitutem generans? Ibi enim facta est lex post quadringentos et triginta annos: qua lege hoc Testamentum promissionis Abrahæ infirmari non posse confirmat; et hoc quod factum est ab Abraham, vult potius ad nos pertinere, quos vult esse filios liberæ, non ancillæ; hæredes ex promissione, non lege; cum dicit, *Si enim ex lege hæreditas, jam non ex promissione: Abrahæ autem per promissionem donavit Deus*¹. Ut quod facta lex est post quadringentos et triginta annos, ad hoc subintraverit, ut abundaret delictum; cum per peccatum prævaricationis convincitur hominis superbia de sua justitia præsumptis: et ubi abundavit delictum, superabundavit gratia (*Rom. v, 20*); per fidem jam humilis hominis in lege deficientis² et ad Dei misericordiam fugientis. Ideo cum dixisset, *Si enim ex lege hæreditas, jam non ex promissione; Abrahæ autem per promissionem donavit Deus: tanquam ei diceretur, Ut quid ergo lex postea facta est? subjunxit atque ait, Quid ergo lex? Cui mox interrogationi reddidit, Prævaricationis gratia proposita est*³, *donec veniret semen cui promissum est* (*Galat. iii, 15-19*). Hoc identidem ita dicit: *Si enim qui ex lege, hæredes sunt; exinanita est fides, et evacuata est promissio. Lex enim iram operatur: ubi enim non est lex, nec prævaricatio* (*Rom. iv, 14, 15*). Quod ait in illo testimonio, *Si enim ex lege hæreditas, jam non ex promissione; Abrahæ autem per promissionem donavit Deus; hoc in isto ait, Si enim qui per legem, hæredes sunt; exinanita est fides, et evacuata pro-*

¹ Editi: *Hæc est autem infirmitas: pauloque post, donec regeneratione alia consumetur.* Mss. auctoritate removimus, *est, et, donec.* In eadem sententia Vaticani Mss. ferunt, *quid nunc vincat in nobis.*

² Sic Mss. At editi, *peccatum.*

³ Editi, *salus vero hominis tanta esse poterit.* Emendantur a Vatie. simul et Gallic. Mss.

¹ Vaticani Mss. constanter habent, *per repromissionem donavit Deus.*

² Gallicani Mss., *per fidem: jam hic monstratur humilitas hominis in lege deficientis, etc.*

³ Vaticani Mss. hic et infra, *posita est.*

missio : satis ostendens ad fidem nostram pertinere (quæ novi utique est Testamenti) quod per promissionem donavit Deus Abrahamæ. Et quod ait in illo testimonio, *Quid ergo lex?* atque respondit, *Prævaricationis gratia proposita est* : hoc in isto subdidit similiter, *Lex enim iram operatur : ubi enim non est lex, nec prævaricatio.*

8. Sive igitur Abraham, sive ante illum justus, sive post eum usque ad ipsum Moysen, per quem datum est Testamentum a monte Sina in servitum generans, sive cæteri Prophetæ post eum et sancti homines Dei usque ad Joannem Baptistam, filii sunt promissionis et gratiæ secundum Isaac filium liberæ, non ex lege, sed ex promissione hæredes Dei, cohæredes autem Christi. Absit enim ut Noe justus, et prioris temporis justos, et quicumque ab illo usque ad Abraham justus esse potuerunt vel conspicui vel occulti, negemus ad supernam Jerusalem, quæ mater nostra est, pertinere; quamvis anteriores tempore ¹ inveniantur esse quam Sara, quæ ipsius liberæ matris prophetiam figuramque gestabat ². Quanto evidentius ergo post Abraham, cui sic declarata est ipsa promissio, ut pater multarum gentium diceretur (*Gen. xvii, 4, 5*), quicumque Deo placuerunt, filii promissionis habendi sunt? Non enim ex Abraham et deinceps justorum generatio verior, sed prophetia manifestior reperitur.

9. Ad Testamentum autem vetus, quod est a monte Sina in servitum generans, quod est Agar, illi pertinent, qui cum acceperint legem sanctam et justam et bonam, putant sibi ad vitam, litteram posse sufficere: et ideo qua fiant factores legis, divinam misericordiam non requirunt; sed ignorantes Dei justitiam, et suam justitiam volentes constituere, justitiæ Dei non sunt subjecti (*Rom. x, 5*). Ex hoc genere fuit illa multitudo, quæ adversus Deum in eremo murmuravit, et idolum fecit, et illa quæ jam in ipsa terra promissionis fornicata est post deos alienos. Sed hæc in ipso quoque vetere Testamento valde reprobata est multitudo. Illi etiam, quicumque ibi erant, sola quæ ibi Deus pollicetur terrena promissa sectantes, et quid pro novo Testamento ea ipsa significant ignorantes, eorum adipiscendorum amore et amittendorum timore, Dei præcepta servabant; imo non servabant, sed sibi servare videbantur. Neque enim fides in eis per dilectionem operabatur (*Galat. v, 6*), sed terrena cupiditas metusque carnalis. Sic autem præcepta qui facit, procul dubio invitus facit; ac per hoc in animo non facit: magis vult ³ enim omnino non facere, si secundum ea quæ cupit et metuit, permittatur impune. Ac per hoc in ipsa voluntate intus est reus, ubi ipse qui præcipit inspicit Deus. Tales erant filii terrenæ Jerusalem, de qua dicit Apostolus, *Servit enim cum filiis suis*, pertinens ad Testamentum vetus a monte Sina in servitum generans, quod est Agar

(*Galat. iv, 25, 24*). Ex ipso genere fuerunt, qui Dominum crucifixerunt, et in eadem infidelitate manserunt. Inde sunt adhuc etiam filii eorum in ingenti multitudine Judæorum, quamvis jam novo Testamento, sicut prophetatum est, per Christi sanguinem patefacto atque firmato, et a flumine ubi baptizatus magisteriumque professus est (*Matth. iii, 16, 17*), usque ad terminos terræ Evangelio diffamato. Qui Judæi, secundum prophetias quas legunt, per omnes sunt terras ubique dispersi, ut ex eorum quoque codicibus Christianæ non desit testimonium veritati.

10. Et vetus igitur Testamentum Deus condidit: quia Deo placuit, usque ad plenitudinem temporis promissis terrenis tanquam in præmio constitutis promissa velare cœlestia; et populo terrenis bonis inhianti, et propterea durum cor habenti, quamvis spiritualem, tamen in tabulis lapideis legem dare. Exceptis quippe Librorum veterum sacramentis, quæ sola significandi ratione præcepta sunt (quanquam et in eis, quoniam spiritualiter intelligenda sunt, recte lex dicitur spiritualis); cætera certe quæ ad pietatem bonosque mores pertinentia, non ad aliquam significationem ulla interpretatione referenda, sed prorsus ut sunt dicta, facienda sunt: profecto illam Dei legem, non solum illi tunc populo, verum etiam nunc nobis ad instituendam recte vitam necessariam nemo dubitaverit. Si enim Christus nobis abstulit illud gravissimum multarum observationum jugum, ne carnaliter circumcidamur, ne pecorum victimas immolemus, ne sabbato septeno dierum volumine redeunte ab operibus etiam necessariis quiescamus, et cætera hujusmodi, sed ea spiritualiter intellecta teneamus, remotisque umbris significantibus in rerum ipsarum quæ significantur luce vigilemus: numquid propterea dicturi sumus, non ad nos pertinere quod scriptum est, ut alienum quodcumque perditum quisquis invenerit, reddat ei qui perdidit (*Levit. vi, 3, 4*); et alia multa similia, quibus pie recteque vivere discitur, maximeque ipsum Decalogum, qui duabus illis lapideis tabulis continetur, excepta sabbati observatione carnali, quæ spiritualem sanctificationem quietemque significat? Quis enim dicat non debere observare Christianos, ut uni Deo religionis obsequio serviatur, ut idolum non colatur, ut nomen Domini non accipiatur in vanum, ut parentes honorentur, ne adulteria, homicidia, furta, falsa testimonia perpetrentur, ne uxor, ne omnino res ulla concupiscatur aliena (*Exod. xx*)? Quis est tam impius, qui dicat ideo se ista legis non custodire præcepta, quia est ipse christianus, nec sub lege, sed sub gratia constitutus?

11. Verum hæc plane magna distantia est, quod faciunt ista sub lege positi, quos littera occidit, terrenam felicitatem vel cupiditate adipiscendi vel timore amittendi: et ideo non vere faciunt; quoniam carnalis cupiditas, qua peccatum commutatur potius vel ⁴ augetur, cupiditate alia non sanatur. Hi ad vetus per-

¹ Editi, *quamvis anteriore tempore*. Mss., *quamvis anteriores tempore*.

² Gallicani Mss., *gestat*.

³ sic Vatic. Mss. Editi, *mauvult*.

⁴ Hic Mss. auctoritate addimus, *commutatur potius vel*.

tinent Testamentum, quod in servitutem generat; quia facit eos carnalis timor et cupiditas servos, non evangelica fides et spes et charitas liberos. Sub gratia vero positi, quos vivificat Spiritus, ex fide¹ ista faciunt, quæ per dilectionem operatur, in spe bonorum, non carnalium, sed spiritualium, non terrenorum, sed cœlestium, non temporalium, sed æternorum; præcipue credentes in Mediatorem, per quem sibi non dubitant, et spiritum gratiæ subministrari, ut bene ista faciant, et ignosci posse cum peccant. Hi pertinent ad Testamentum novum, filii promissionis, regenerati² Deo patre et libera matre. Hujus generis fuerunt antiqui omnes justis, et ipse Moyses Testamenti minister veteris, hæres novi; quia ex fide qua nos vivimus, una eademque vixerunt, incarnationem, passionem, resurrectionemque Christi credentes futuram, quam nos credimus factam: usque ad ipsum Joannem Baptistam quasi præteritæ dispensationis limitem quemdam, qui Mediatorem ipsum non aliqua umbra futuri, vel allegorica significatione, vel ulla prophetica prænuntiatione venturum esse significans; sed digito demonstrans ait, *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi* (Joan. I, 29): tanquam dicens, Quem multi justis videre concupierunt, in quem venturum ab ipsius humani generis initio crediderunt, de quo Abraham dictæ sunt promissiones, de quo scripsit Moyses, de quo Lex et Prophetæ sunt testes; *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi*. Ab hoc Joanne et deinceps cœperunt de Christo fieri præterita vel præsentia, quæ ab illis omnibus anterioris temporis justis credebantur, sperabantur, desiderabantur futura. Eadem igitur fides est, et in illis qui nondum nomine, sed re ipsa fuerunt antea christiani, et in istis qui non solum sunt, verum etiam vocantur, et in utrisque eadem gratia per Spiritum sanctum. Unde dicit Apostolus: *Habentes autem eundem spiritum fidei, secundum quod scriptum est, Credidi, propter quod locutus sum; et nos credimus, propter quod et loquimur* (II Cor. IV, 13).

12. Aliter itaque dicitur jam obtinente loquendi consuetudine vetus Testamentum, Lex et Prophetæ omnes, qui usque ad Joannem prophetaverunt; quod distinctius vetus Instrumentum, quam vetus Testamentum vocatur: aliter autem sicut apostolica appellat auctoritas, sive hoc nomen exprimens, sive significans. Exprimit enim, ubi dicit, *Usque in hodiernum diem, quamdiu legitur Moyses, id ipsum velamen in lectione veteris Testamenti manet: quod non revelatur, quia in Christo evacuatur* (Id. III, 14, 15). Sic enim utique vetus Testamentum ad Moysi retulit ministerium. Item dicit, *Ut serviamus in novitate spiritus, et non in vetustate litteræ* (Rom. VII, 6): id ipsum significans Testamentum nomine litteræ. Item alio loco: *Qui et idoneos nos fecit ministros novi Testamenti, non litteræ, sed spiritus*³: littera enim occidit, spiritus autem vivi-

cat (II Cor. III, 6). Et hic per commemorationem novi, illud utique vetus intelligi voluit. Multo autem evidentius, quamvis non dixerit, aut vetus, aut novum, duo ipsa Testamenta distinxit, per duos filios Abraham, unum de ancilla, alium de libera: quod jam superius commemoravimus. Quid enim expressius, quam ut diceret, *Dicite mihi, sub lege volentes esse, legem non audistis? Scriptum est enim quoniam Abraham duos filios habuit, unum de ancilla, et unum de libera: sed ille quidem qui de ancilla, secundum carnem natus est; qui autem de libera, per repromissionem: quæ sunt in allegoria. Hæc enim sunt duo Testamenta, unum quidem in monte Sina in servitutem generans, quod est Agar. Sina enim mons est in Arabia, quæ conjuncta est huic quæ nunc est Jerusalem: servit enim cum filiis suis. Quæ autem sursum est Jerusalem, libera est, quæ est mater nostra. Quid clarius, quid certius, quid ab omni obscuritate atque ambiguitate remotius promissionis filiis? Et paulo post: *Nos autem fratres, inquit, secundum Isaac promissionis filii sumus. Item paulo post: Nos autem fratres, non sumus ancillæ filii, sed liberæ; qua libertate Christus nos liberavit* (Galat. IV, 21-31). Eligamus igitur utrum antiquos justos ancillæ filios dicamus, an liberæ. Absit autem ut ancillæ: ergo si liberæ¹, ad novum pertinent Testamentum in Spiritu sancto, quem vivificantem litteræ occidenti opponit Apostolus. Nam quo pacto ad gratiam novi Testamenti non pertinent hi, de quorum dictis et Libris istos ejusdem gratiæ dementissimos et ingratisimos inimicos refellendo² convincimus?*

13. Sed dicet aliquis: Quomodo vetus appellatur, quod post quadringentos et triginta annos factum est per Moysen (Id. III, 17); et novum dicitur, quod ante tot annos factum est ad Abraham? Qui ex hoc non litigiose, sed studiose movetur, intelligat primum, quia cum³ ex anteriore tempore dicitur vetus, ex posteriore autem novum; revelationes eorum considerantur in his nominibus, non institutiones. Per Moysen quippe revelatum est Testamentum vetus, per quem data est lex sancta, et justa, et bona (Rom. VII, 12), per quam fieret non abolitio, sed cognitio peccati; qua convincerentur superbi suam justitiam volentes constituere, quasi divino adjutorio non egentes, et rei facti litteræ confugerent ad gratiæ spiritum, non sua justitia justificandi, sed Dei, hoc est, quæ illis esset ex Deo. Nam sicut idem apostolus loquitur, *Per legem cognitio peccati: nunc autem sine lege justitia Dei manifestata est, testificata per Legem et prophetas* (Id. III, 20, 21). Lex quippe, eo ipso quo in ea nemo justificatur, testimonium perhibet justitiæ Dei. *Quod enim in lege nemo justificatur apud Deum, manifestum est, quia justus ex fide vivit* (Galat. III, 11). Sic ergo, cum lex non justificat impium de prævaricatione convictum, mittit ad justificantem Deum, atque ita justitiæ Dei perhibet testimonium. Prophetæ vero testimo-

¹ Sic Mss. At editi, et fide.

² Editi, et regenerati. Hæremus Mss.

³ Sic Mss. juxta græcum. At editi, non littera, sed spiritu.

¹ Ita Vaticani Mss. At editi, ergo filii liberæ; omisso, si.

² In Mss., refellendos.

³ Vaticani Mss., st.

nium perhibent justitiæ Dei, prænuntiando Christum, qui factus est nobis sapientia a Deo et justitia et sanctificatio et redemptio : ut quemadmodum scriptum est, Qui gloriatur, in Domino gloriatur (I Cor. I, 30, 31). Erat autem occulta ista lex ab initio, cum homines iniquos natura ipsa convinceret, aliis facientes quod sibi fieri noluissent. Revelatio autem novi Testamenti in Christo facta est, cum est manifestatus in carne; in quo apparuit justitia Dei, id est, quæ hominibus ex Deo est. Hinc ¹ enim ait : *Nunc autem sine lege justitia Dei manifestata est.* Ecce qua causa illud dicitur vetus Testamentum, quia priore; hoc autem novum, quia posteriore tempore revelatum est. Deinde, quia Testamentum vetus pertinet ad hominem veterem, a quo necesse est hominem incipere; novum autem ad hominem novum, quo debet homo ex vetustate transire. Ideo in illo sunt promissa terrena, in isto promissa cœlestia : quia et hoc ad Dei misericordiam pertinuit, ne quisquam vel ipsam terrenam qualemcumque felicitatem, nisi a Domino creatore universitatis putet cuiquam posse conferri. Sed si propter illam colatur Deus, servilis est cultus, pertinens ad filios ancillæ : si autem propter ipsum Deum, ut in æterna vita sit Deus omnia in omnibus, liberalis est servitus, pertinens ad filios liberæ, quæ est mater nostra æterna in cœlis; quæ prius tanquam sterilis apparebat, quando perspicuos filios non habebat; nunc autem videmus quod de illa prophetatum est, *Lætare, sterilis, quæ non paris; erumpe et exclama, quæ non parturis: quia multi filii desertæ, magis quam ejus quæ habet virum (Isai. LIV, 1)* : id est, magis quam illius Jerusalem, quæ legis quodammodo vinculo maritata est, et servit cum filiis suis. Tempore igitur veteris Testamenti Spiritum sanctum in eis, qui etiam tunc secundum Isaac promissionis filii erant, non solum adiutorem, quod isti suo dogmati sufficere existimant; verum etiam largitorem dicimus fuisse virtutis, quod isti negant, libero eam potius arbitrio tribuentes, contradicentibus illis patribus qui sciebant ad Deum veraci ² pietate clamare, *Diligam te, Domine, virtus mea (Psal. XVII, 2)*.

CAPUT V. — 14. *Calumnia de Prophetarum et Apostolorum justitia.* Aiunt etiam, « quod omnes Apostoli vel Prophetæ non plene sancti definiantur a nobis, sed in comparatione pejorum minus malos eos fuisse dicamus; et hanc esse justitiam cui Deus testimonium perhibet, ut quomodo dicit propheta, justificatam Sodomam comparatione Judæorum (Ezech. XVI, 46-57), sic etiam nos criminorum comparatione dicamus sanctos aliquam ³ exercuisse virtutem. » Absit ut ista dicamus : sed aut non valent intelligere, aut nolunt advertere, aut calumniandi studio dissimulant se scire quod dicimus. Audiant ergo, vel ipsi, vel potius ii quos idiotas et ineruditos decipere moluntur. Nostra fides, hoc est catholica fides, ju-

stos ab injustis, non operum, sed ipsa fidei lege discernit : quia justus ex fide vivit. Per quam discretionem fit, ut homo ducens vitam sine homicidio, sine furto, sine falso testimonio, sine appetitu rei ullius alienæ, parentibus honorem debitum reddens, castus usque ad continentiam ab omni omnino concubitu, etiam conjugali, eleemosynarum largissimus, injuriarum patientissimus, qui non solum non auferat aliena, sed nec sua reposcat ablata, vel etiam venditis omnibus suis erogatisque in pauperes, nihil suum propriumque possideat ¹; cum suis tamen istis velut laudabilibus moribus, si non in Deum fidem rectam et catholicam teneat, de hac vita damnandus abscedat. Alius autem, habens quidem opera bona ex fide recta quæ per dilectionem operatur, non tamen ita ut ille bene moratus ², incontinentiam suam sustentat honestate nuptiarum, conjugii carnalis debitum ³ et reddit et repetit, nec sola propagationis causa, verum etiam voluptatis, quamvis cum sola uxore, concumbit, quod conjugalis secundum veniam concedit Apostolus (I Cor. VII, 6); injurias non tam patienter accipit ⁴, sed ulciscendi cupiditate fertur iratus; quamvis, ut possit dicere, *Sicut et nos dimittimus debitoribus nostris (Matth. VI, 12)*, rogatus ignoscat : possidet rem familiarem, faciens inde quidem eleemosynas, non tamen quam ille tam largas ⁵ : non aufert aliena; sed quamvis ecclesiastico iudicio, non forensi, tamen repetit sua : nempe iste qui moribus illo videtur inferior, propter rectam fidem quæ illi est in Deum, ex qua vivit, et secundum quam in omnibus delictis suis se accusat, in omnibus bonis operibus Deum laudat, sibi tribuens ignominiam, illi gloriam, atque ab ipso sumens et indulgentiam peccatorum et dilectionem recte ⁶ factorum, de hac vita liberandus et in consortium cum Christo regnatorum recipiendus emigrat. Quare, nisi propter fidem? Quæ licet sine operibus neminem salvat (ipsa enim est non reproba fides, quæ per dilectionem operatur); tamen per ipsam etiam peccata solvuntur, quia justus ex fide vivit : sine ipsa vero etiam quæ videntur bona opera, in peccata vertuntur; omne enim quod non est ex fide, peccatum est (Rom. XIV, 23). Et sit propter hanc maximam differentiam, ut cum, dubitante nullo, perseverans virginalis integritas conjugali castitate sit potior; tamen mulier etiam bis nupta catholica professæ virgini hæreticæ præferatur : nec ita præferatur, ut ista melior sit in Dei regno, sed ut illa ibi non sit omnino. Nam et ille quem velut melioribus descripsimus moribus, si adsit ei fides recta, superat illum alterum, sed ambo ⁷ illic erunt : si autem fides ei desit :

¹ Sic Mss. Editi, *nihil suum proprium possideat.*

² Vaticani Mss., *ut ille morigeratus.*

³ Vatic. Mss., *conjugi carnale debitum.*

⁴ Editi, *injurias tamen non patienter accipit.* Emendantur ad Mss.

⁵ Sic Mss. Editi, *faciens inde quidem eleemosynas, sed non tam largas quam ille : non aufert.*

⁶ Vaticani Mss., *directionem recte.*

⁷ Sic Mss. At editi, *si ambo : minus bene.*

¹ Editi, *sic.* At Mss., *hinc.*

² Vaticani Mss., *vera.*

³ Ita Mss. At editi, *aliquos sanctos.*

sic ab illo superatur, ut ipse ibi non sit.

15. Cum itaque justī omnes et antiquiores et Apostoli ex fide vixerint recta, quæ est in Christo Jesu Domino nostro; moresque tam sanctos cum fide habuerint, ut licet non tam perfectæ virtutis in hac vita esse potuerint, quam quæ post hanc vitam futura est, tamen quidquid peccati ex humana infirmitate subreperet¹, pietate ipsius fidei continuo deleteretur: unde fieri potest ut in comparatione iniquorum, quos damnaturus est Deus, justos eos fuisse dicendum sit; cum per piam fidem tam in contrarium ab illis impiis sint remoti, ut clamet Apostolus, *Quæ pars fidei cum infidei* (II Cor. vi, 15)? Sed videlicet Pelagiani novi hæretici, religiosi² amatores et laudatores videntur sibi esse sanctorum, si non audeant dicere imperfectæ illos fuisse virtutis, cum hoc confiteatur Vas electionis, qui considerans ubi adhuc esset, et quia corpus quod corrumpitur, aggravat animam (Sap. ix, 15), *Non quia jam acceperim, ait, aut jam perfectus sim: fratres, ego me ipsum non arbitror apprehendisse*. Et paulo post tamen, qui se negaverat esse perfectum, *Quotquot ergo perfecti, inquit, hoc sapiamus* (Philipp. iii, 12, 13, 15): ut ostenderet secundum istius vitæ modum esse quamdam perfectionem, eique perfectioni hoc quoque deputari, si se quisque noverit nondum esse perfectum. Quid enim perfectius, quidve³ excellentius in veteri populo sacerdotibus sanctis? Et tamen eis præcepit Deus sacrificium primitus pro suis offerre peccatis (Levit. ix, 7, et xvi, 6). Et quid sanctius in novo populo Apostolis? Et tamen præcepit eis Dominus in oratione dicere, *Dimitte nobis debita nostra*. Omnium igitur piorum sub hoc onere corruptibilis carnis et in istius vitæ infirmitate gementium spes una est, quod advocatum habemus ad Patrem⁴ Jesum Christum justum, et ipse est exoratio peccatorum nostrorum (I Joan. ii, 1, 2).

CAPUT VI. — 16. *Calumnia de peccato in Christo*. Justum⁵ advocatum non habent illi, qui sunt a justis (etiãsi sola ista esset differentia) in contrarium longeque discreti. Quem justum advocatum absit ut dicamus, sicut ipsi calumniantur, « carnis necessitate mentum: » sed dicimus eum in similitudine carnis peccati de peccato damnasse peccatum (Rom. viii, 3). Quod fortasse isti non intelligentes et calumniandi cupiditate cæcati, quam diversis modis peccati nomen in Scripturis sanctis poni soleat ignorantes, peccatum Christi affirmare nos jactant. Dicimus itaque Christum, et nullum habuisse peccatum, nec in anima, nec in carne; et suscipiendo carnem in similitudine carnis peccati de peccato damnasse peccatum. Quod subobscurè ab Apostolo dictum duobus modis solvitur: sive quia rerum similitudines solent earum rerum nominibus nuncupari, quarum similes

sunt, ut ipsam similitudinem carnis peccati voluisse intelligatur Apostolus appellare peccatum: sive quia sacrificia pro peccatis peccata appellabantur in lege, quæ omnia figuræ fuerunt carnis Christi, quod est verum et unicum sacrificium pro peccatis, non solum his quæ universa in Baptismate diluuntur, verum etiam his quæ post ex hujus vitæ infirmitate subreperunt; propter quæ quotidie universa in oratione ad Deum clamat Ecclesia, *Dimitte nobis debita nostra*; et dimittuntur nobis per singulare sacrificium pro peccatis, quod Apostolus secundum legem loquens, non dubitavit appellare peccatum. Unde est etiam illud ejus multo evidentius, nec aliquo bivio cujusquam ambiguitatis incertum: *Obsecramus pro Christo reconciliari Deo: eum qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos simus justitia Dei in ipso*. (II Cor. v, 20 et 21). Nam quod superius commemoravi, *De peccato damnavit peccatum*; quia non dictum est, De peccato suo, potest quispiam sic intelligere, ut dicat eum de peccato Judæorum damnasse peccatum; quia de peccato eorum, qui eum crucifixerunt, factum est ut sanguinem suum in remissionem funderet peccatorum: hoc vero¹, ubi dicitur Deus ipsum Christum, qui non noverat peccatum, fecisse peccatum, non mihi convenientius videtur intelligi, quam Christum factum sacrificium pro peccatis, et ob hoc appellatum esse peccatum.

CAPUT VII. — 17. *Calumnia de impletione præceptorum in futura vita*. Quis autem ferat eos objicere nobis, « quod post resurrectionem tales processus futuros esse dicamus, ut ibi incipiant homines, quæ hic noluerint, Dei mandata complere: » quoniam dicimus, ibi omnino nullum futurum esse peccatum, nec cum aliqua peccati cupiditate conflictum; tanquam ipsi audeant hoc negare? Sapientiam quoque et cognitionem Dei tunc perfici in nobis, et in Domino tantam exultationem, ut ea sit plena et vera securitas, quis negabit, nisi tam aversus sit a vero, ut ob hoc ad eam pervenire non possit? Verum hæc non erunt in præceptis, sed in eorum quæ hic observanda sunt præmio præceptorum. Quorum quidem præceptorum contemptus illo non perducit ad præmium, sed hic studium præcepta servandi gratia Dei tribuit. Quæ si quid etiam in eis præceptis minus servatur, ignoscit, propter quod orando dicimus, et, *Fiat voluntas tua*; et, *Dimitte nobis debita nostra* (Matth. vi, 10 et 12). Hic ergo præceptum est, ut non peccemus: ibi præmium, non posse peccare. Hic præceptum est, ut desideris peccati non obediamus: ibi præmium, ut desideria peccati non habeamus. Hic præceptum est, *Intelligite ergo, qui insipientes estis in populo; et stulti, aliquando sapite* (Psal. xciii, 8): ibi præmium est, plena sapientia et perfecta cognitio. *Videmus enim nunc per speculum in ænigmate*, ait Apostolus; *tunc autem facie ad faciem. Nunc scio ex parte; tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum* (I Cor. xiii, 12). Hic præceptum est, *Exsultate Deo ad-*

¹ Sic Mss. Editi, *subreperit*.

² Editi, *religionis*. Castigantur ex Mss.

³ Ex Mss. addidimus, *perfectius, quidve*.

⁴ Sic Mss. Editi, *habemus apud Patrem*.

⁵ Editi, *istum*: mendose et dissentientibus Mss.

¹ sic Mss. At editi, *hoc verbo*.

jutori nostro (Psal. LXXX, 2); et, *Exsultate, justi, in Domino* (Psal. XXXII, 1): ibi præmium est, exsultare perfecto et ineffabili gaudio. Postremo in præcepto positum est, *Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam*: in præmio autem, *Quoniam ipsi saturabuntur* (Matth. v, 6). Unde, quæso, saturabuntur, nisi quod esuriunt et sitiunt? Quis igitur ita, non solum a divino, sed a sensu quoque abhorret humano, qui dicat in homine tantam esse posse justitiam, cum ab illo esuritur et sititur, quanta erit, cum ex illa saturabitur? Quando autem esurimus sitimusque justitiam, si fides Christi vigilat in nobis, quid nos nisi Christum esurire ac sitire credendum est? *Qui factus est nobis sapientia a Deo et justitia et sanctificatio et redemptio; ut, quemadmodum scriptum est, Qui gloriatur, in Domino gloriatur* (I Cor. i, 30, 31). Et quia modo in eum non videntes credimus, ideo sitimus esurimusque justitiam. Quamdiu enim sumus in corpore, peregrinamur a Domino: per fidem enim ambulamus, non per speciem (II Cor. v, 6, 7). Quem cum viderimus¹, pervenientes utique ad speciem, exsultabimus gaudio inenarrabili (I Petr. i, 8): et tunc justitia saturabimur; quia nunc ei pio desiderio dicimus, *Saturabor cum manifestabitur gloria tua* (Psal. XVI, 15).

18. Quam vero est, non dico impudens, sed insana superbia, nondum esse æquales Angelis Dei, et putare se jam posse habere justitiam æqualem Angelis Dei; nec intueri tam magnum et sanctum virum², qui utique ipsam justitiæ perfectionem esuriebat atque sitiebat, quando magnitudine revelationum volebat extolli; nec tamen, ut non extolleretur, arbitrio suo voluntatique commissus est³, sed accepit stimulum carnis, angelum satanæ, qui eum colaphizaret; propter quod Dominum ter rogavit, ut discederet ab eo; dixitque ei Dominus, *Sufficit tibi gratia mea; nam virtus in infirmitate perficitur* (II Cor. XII, 7-9). Quæ virtus, nisi ad quam pertinet non extolli? Et quis dubitat hoc ad justitiam pertinere? Hujus igitur justitiæ perfectione sunt præditi Angeli Dei, qui semper vident faciem Patris (Matth. XVIII, 10), ac per hoc totius Trinitatis, quia per Filium vident in Spiritu sancto. Nihil est autem ista revelatione sublimius: nec tamen Angelorum quisquam illa contemplatione lætantium necessarium habet angelum satanæ, a quo colaphizetur, ne illum tanta magnitudo revelationis extollat. Hanc perfectionem virtutis utique nondum habebat apostolus Paulus, nondum æqualis Angelis Dei: sed inerat illi extollendi se infirmitas, quæ per angelum etiam satanæ fuerat comprimenda, ne revelationum magnitudine extolleretur. Quanquam itaque ipsum satanam elatio prima dejecerit: tamen summus ille medicus, qui bene uti novit etiam malis, de angelo satanæ adhibuit contra elationis vitium, salubre, quamvis molestum medicamentum; sicut fieri consuevit antidotum, etiam de serpentibus contra venena serpen-

tum. Quid est ergo, *Sufficit tibi gratia mea*; nisi, ne deficiendo succumbas sub colapho angeli satanæ? Et quid est, *Virtus in infirmitate perficitur*; nisi quia in isto loco infirmitatis hactenus perfectio potest esse virtutis, ut ipsa infirmitate¹ præsentem elatio reprimitur? Quæ utique infirmitas, futura immortalitate sanabitur. Quomodo est enim dicenda sanitas plena, ubi etiam de angeli satanæ colapho adhuc est necessaria medicina?

19. Ex hoc factum est, virtutem, quæ nunc est in homine justo, perfectam hactenus nominari, ut ad ejus perfectionem pertineat etiam ipsius imperfectionis et in veritate cognitio, et in humilitate confessio. Tunc enim est secundum hanc infirmitatem pro suo modulo perfecta ista parva justitia, quando etiam quid sibi desit intelligit. Ideoque Apostolus et imperfectum et perfectum se dicit (Philipp. III, 12 et 15): imperfectum scilicet, cogitando quantum illi ad justitiam desit, cujus plenitudinem adhuc esurit ac sitit; perfectum autem, quod et suam imperfectionem confiteri non erubescit, et ut perveniat bene procedit. Sicut possumus dicere perfectum esse viatorem, cujus bene promovetur accessio, quamvis non perficiatur intentio, nisi fuerit facta perventio. Propterea cum dixisset, *Secundum justitiam, quæ in lege est, qui fuerim sine querela*: mox addidit, *Quæ mihi lucra fuerunt, hæc propter Christum damna esse duxi: verumtamen et arbitror omnia damnum esse propter eminentem scientiam Christi Jesu Domini nostri; propter quem omnia non solum detrimenta credidi, verum etiam stercora existimavi esse, ut Christum lucrifaciam, et inveniar in illo non habens meam justitiam quæ ex lege est, sed eam quæ est per fidem Christi, quæ est ex Deo justitia in fide* (Ibid., 6-9). Ecce Apostolus secundum justitiam quæ ex lege est, sine querela se fuisse, non utique mendaciter dicit; et tamen hæc quæ illi lucra fuerunt, abjicit propter Christum, et damna, detrimenta, stercora existimat, non solum hæc, sed et cætera omnia quæ supra commemoravit; propter non qualem libet, sed eminentem, sicut ipse dicit, *scientiam Christi Jesu Domini nostri*, quam procul dubio adhuc in fide habebat, nondum in specie. Tunc enim erit eminens Christi scientia, quando fuerit ita revelatus, ut quod creditur videatur. Unde alio loco ita dicit: *Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Cum Christus apparuerit vita vestra, tunc et vos apparebitis cum illo in gloria* (Coloss. III, 3, 4). Hinc et ipse Dominus: *Qui diligit me, inquit, diligetur a Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo me ipsum illi* (Joan. XIV, 21). Hinc Joannes evangelista: *Dilectissimi, inquit, filii Dei sumus, et nondum apparuit quod erimus. Scientiam autem quia cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est* (I Joan. III, 2). Tunc erit eminens Christi scientia. Nunc enim est quidem abscondita in fide, sed nondum eminens apparet in specie.

20. Abjicit ergo illa² beatus Paulus præterita ju-

¹ Sic Mss. Editi vero, *invenerimus*. Et paulo post, *quia nunc ex desiderio dicimus*.

² Editi, *et spiritualem virum*.

³ Vaticanis Mss., *commissum est*.

¹ Editi, *ut in ipsa infirmitate*. Abest, *in*, a Mss.

² Mss., *ille*.

justitiæ suæ tanquam detrimenta et stercorea, ut Christum lucrifaciat, et inveniatur in illo non habens suam justitiam, quæ ex lege est. Quare suam, si ex lege est¹? Neque enim lex illa Dei non est: quis hoc nisi Marcion et Manichæus et aliæ similes pestes dixerunt? Cum ergo lex illa Dei sit, justitiam suam dicit esse quæ ex lege est: quam justitiam suam noluit habere, sed projecit ut stercorea. Cur ita, nisi quia hoc est, quod etiam superius demonstravimus, eos esse sub lege, qui ignorantes Dei justitiam, et suam volentes constituere, justitiæ Dei non sunt subjecti (Rom. x, 3)? Putant enim se arbitrii sui viribus implere legem jubentem, et ista implicati superbia, ad gratiam non convertuntur juvantem. Sic eos littera occidit, aut aperte etiam sibi reos, non faciendo quod præcipit; aut putando se facere, quod spirituali, quæ ex Deo est, non faciunt charitate. Ita remanent aut aperte iniqui, aut fallaciter justi; in aperta iniquitate evidenter elisi, in fallaci justitia insipienter elati. Ac per hoc miro quidem² modo, sed tamen vero, justitiam legis non implet justitia quæ in lege est, vel ex lege, sed quæ in spiritu gratiæ. Justitia quippe legis impletur in eis, sicut scriptum est, qui non secundum carnem ambulant, sed secundum spiritum (Id. viii, 4). Secundum justitiam vero quæ in lege est, se fuisse sine querela in carne, non in spiritu, dicit Apostolus; et justitiam quæ ex lege est, suam dicit fuisse, non Dei. Intelligendum est igitur justitiam legis non impleri secundum justitiam, quæ in lege est, vel ex lege, id est, secundum justitiam hominis; sed secundum justitiam quæ est in spiritu gratiæ: ergo secundum justitiam Dei, hoc est, quæ homini ex Deo est. Quod planius et brevius ita dici potest: Justitiam legis³ non impleri cum lex jubet, et homo quasi suis viribus facit; sed cum spiritus adjuvat, et hominis libera⁴, sed Dei gratia liberata voluntas facit. Legis itaque justitia est, jubere quod Deo placet, vetare quod displicet: in lege autem justitia est, servire litteræ, et extra eam nullum Dei adiutorium ad recte vivendum requirere. Cum enim dixisset, *Non habens meam justitiam, quæ ex lege est, sed eam quæ est per fidem Christi*: addidit, *quæ est ex Deo*. Ipsa est ergo justitia Dei, quam superbi ignorantes, suam volunt constituere. Non enim propterea justitia Dei dicitur, quoniam Deus ea⁵ justus est; sed quia homini ex Deo est.

21. Secundum hanc autem justitiam Dei, hoc est, quæ ex Deo nobis est, nunc fides operatur per dilectionem (Galat. v, 6). Id autem operatur⁶, quomodo perveniat homo ad eum, in quem modo non videns credit; quem cum viderit, tunc quod erat in fide per speculum in ænigmate, jam erit in specie facie ad faciem (I Cor. xiii, 12): tunc perficietur et ipsa

dilectio. Nimis quippe insipienter dicitur, tantum amari Deum antequam videatur, quantum amabitur cum videbitur. Porro si in hac vita, pio nemine dubitante, quanto amplius diligimus Deum, tanto sumus utique justiores; quis dubitet, piam veramque justitiam, cum fuerit dilectio Dei perfecta, tunc perfici? Tunc ergo lex, ita ut nihil omnino desit, implebitur; cujus legis, secundum Apostolum, *plenitudo dilectio est* (Rom. xiii, 10). Ac per hoc cum dixisset, *Non habens meam justitiam, quæ ex lege est, sed eam quæ est per fidem Christi, quæ est ex Deo justitia in fide*; deinde subjunxit, *Ad cognoscendum eum, et virtutem resurrectionis ejus, et communicationem passionum ejus*. Hæc omnia nondum plena et perfecta in Apostolo erant, sed tanquam in via positus ad eorum plenitudinem perfectionemque currebat. Nam quomodo jam perfecte cognoverat Christum, qui dicit alio loco, *Nunc scio ex parte, tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum* (I Cor. xiii, 12)? Et quomodo jam perfecte cognoverat virtutem ejus resurrectionis, cui restabat¹ eam plenius tempore resurrectionis carnis experiendo cognoscere? Et quomodo jam perfecte cognoverat communicationem passionum ejus, nondum pro illo passionem mortis expertus? Denique addit et dicit: *Si quo modo occurram in resurrectionem mortuorum*. Ac deinde ait: *Non quia jam acceperim, aut jam perfectus sim*. Quid ergo se confitetur nondum accepisse, et in quo nondum esse perfectum, nisi in ea² justitia, quæ ex Deo est, quam concupiscens noluit suam habere, quæ ex lege est? Hinc enim loquebatur, et ista fuit causa ut hæc diceret, resistens inimicis gratiæ Dei³, pro qua largienda crucifixus est Christus: ex quorum⁴ genere etiam isti sunt.

22. Nam ex quo loco suscepit hæc dicere, sic exorsus est: *Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem. Nos enim sumus circumcisio qui spiritu Deo servimus; vel sicut nonnulli codices habent, qui spiritui Deo, vel spiritui Dei servimus; et gloriamur in Christo Jesu, et non in carne fidentes*. Hinc manifestum est adversus Judæos eum agere, qui carnaliter observantes legem, et suam justitiam volentes constituere, occidebantur littera, non vivificabantur spiritu; et in se gloriabantur, cum Apostoli et omnes promissionis filii gloriarentur in Christo. Deinde subjecit: *Quamquam ego habeam fiduciam in carne: si quis alius in carne putat se fiduciam habere, magis ego*. Et enumerans omnia quæ secundum carnem habent gloriam, ad illud terminavit, ubi ait: *Secundum justitiam quæ in lege est, qui fuerim sine querela*. Et cum hæc sibi omnino damna et detrimenta et stercorea fuisse dixisset, ut Christum lucrifaceret, adjecit unde agitur⁵: *Et inveniar in illo non habens justitiam meam, quæ ex lege est, sed eam quæ est per fidem Christi, quæ est ex Deo*. Hujus ergo justitiæ perfectionem, quæ non erit

¹ Hic ex Mss. restituimus, *Quare suam, si ex lege est?*

² In editis, *quodam*.

³ Editi, *legis Dei*. Abest, *Dei*, a Mss.

⁴ Editi, *non libera*. Ut expungamus, *non*, nitimur auctoritate Gallicanorum omnium Mss. et Vaticanorum.

⁵ Hic additum, *ea*, ex Mss.

⁶ Sic Mss. At editi, *id est, operatur*.

¹ Gallicani Mss., *restat*.

² Editi, *ex ea*. At Mss., *in ea*.

³ Editi, *Christi*. At Mss., *Dei*.

⁴ Mss., *ex quo genere*.

⁵ In editis omissum erat, *unde agitur*. Habetur in Mss.

nisi in illa eminenti scientia Christi, propter quam sibi dixit omnia damnum esse, nondum se accepisse, confessus est, et propterea nondum esse perfectum. *Sequor autem, inquit, si apprehendam, in quo et apprehensus sum a Christo Jesu.* Tale est, *apprehendam in quo et apprehensus sum; quale est, cognoscam sicut et cognitus sum.* *Fratres, inquit, ego me ipsum non arbitror apprehendisse: unum autem, quæ retro sunt, oblitus, in ea quæ ante sunt extentus, secundum intentionem sequor ad palmam supernæ vocationis Dei in Christo Jesu.* Ordo verborum est, unum autem sequor. De quo uno bene intelligitur et Dominus admonuisse Martham, ubi ait: *Martha, Martha, sollicita es, et turbaris circa plurima; porro unum est necessarium* (Luc. x, 41, 42). Hoc iste volens apprehendere, tanquam in via constitutus, sequi se dixit ad palmam supernæ vocationis Dei in Christo Jesu. Quis autem cunctetur, cum hoc quod sequi se asseverat apprehenderit, tunc habiturum eum, justitiam æqualem justitiæ sanctorum Angelorum, quorum neminem utique ne magnitudine revelationem extollatur, satanæ angelus colaphizat? Deinde admonens eos qui possent illius justitiæ plenitudine jam se putare perfectos, *Quotquot ergo, inquit, perfecti, hoc sapiamus: tanquam diceret, Si secundum hominis mortalis capacitatem pro hujus vitæ modulo perfecti sumus, ad ipsam perfectionem hoc quoque pertinere intelligamus, ut angelica illa, quæ in Christi manifestatione nobis erit justitia, nondum nos perfectos esse sapiamus. Et si quid aliter sapitis, inquit, hoc quoque vobis Deus revelabit.* Quomodo, nisi ambulantes et proficientes in via rectæ fidei, donec ista peregrinatio finiatur, et ad speciem veniatur? Unde consequenter adjunxit: *Verumtamen, in id quod pervenimus, in eo ambulemus.* Deinde concludit, ut caveantur illi, de quibus hic locus sermonis ejus sumpsit exordium: *Imitatores mei, inquit, estote, fratres, et intendite eos qui sic ambulant, sicut habetis formam nostram. Multi enim ambulant, de quibus sæpe dicebam vobis, nunc etiam flens dico, inimicos crucis Christi, quorum finis est interitus* (Philipp. iii, 2-4), et cætera. Illi ipsi sunt, de quibus incipiens dixerat, *Videte canes, videte malos operarios, et sequentia.* Omnes itaque sunt inimici crucis Christi, qui volentes constituere suam justitiam, quæ ex lege est, id est, littera tantum jubente, non spiritu implente, justitiæ Dei non sunt subjecti. *Si enim qui per legem, hæredes sunt; exinanita est fides* (Rom. iv, 14). *Si per legem justitia, ergo Christus gratis mortuus est* (Galat. ii, 21), *ergo evacuatum est scandalum crucis* (Id. v, 11). Ac per hoc illi inimici sunt crucis ejus, qui per legem dicunt esse justitiam, ad quam jubere pertinet, non juvare. Gratia vero Dei per Jesum Christum Dominum¹ in Spiritu sancto, adjuvat infirmitatem nostram.

25. Quamobrem qui secundum justitiam quæ in lege est, sine fide gratiæ Christi vivit, sicut se Apo-

stolus sine querela vixisse commemorat, nullam veram putandus est habere justitiam: non quia lex vera et sancta non est; sed quia obedire velle litteræ jubenti, sine vivificante spiritu Dei, veluti ex viribus liberi arbitrii, justitia vera non est. Justitia vero, secundum quam justas ex fide vivit, quoniam per spiritum gratiæ homini ex Deo est, vera justitia est. Quæ licet non immerito in aliquibus justis pro hujus vitæ capacitate perfecta dicitur, parva tamen est ad illam magnam, quam capit æqualitas Angelorum. Quam qui nondum habebat, et propter illam quæ jam inerat, perfectum, et propter istam quæ adhuc deerat, imperfectum se esse dicebat. Sed plane minor ista justitia facit meritum, major illa fit præmium. Unde qui istam non sequitur, illam non assequitur. Quocirca post resurrectionem hominis, futuram negare justitiæ plenitudinem, et putare tantam futuram esse justitiam in corpore vitæ illius, quanta esse potest in corpore mortis hujus, dementiæ singularis est. Non autem illic incipere homines, quæ hic noluerint Dei mandata complere, verissimum est. Erit enim perfectissimæ¹ plenitudo justitiæ, non tamen hominum mandata sectantium, et ad eam plenitudinem proficiendo nitentium; sed in ictu oculi, sicut ipsa futura est resurrectio mortuorum (I Cor. xv, 52): quoniam illa perfectæ magnitudo justitiæ, eis qui hic mandata fecerunt, præmium dabitur, non et ipsa facienda mandabitur. Sed ita dixerim, mandata fecerunt, ut ad ipsa mandata meminerimus pertinere orationem², in qua quotidie veraciter dicunt sancti filii promissionis, et, *Fiat voluntas tua; et, Dimitte nobis debita nostra* (Matth. vi, 10 et 12).

CAPUT VIII. — 24. *Tria præcipua hæresis Pelagianæ capita. Nebulæ Pelagianorum, et calumniarum capita quinque.* Cum igitur Pelagiani his atque hujusmodi veritatis testimoniis et vocibus urgentur, ne negent originale peccatum; ne gratiam Dei qua justificamur, non gratis, sed secundum merita nostra dari dicant; ne in homine mortali, quamlibet sancto et bene agente, tantam dicant esse justitiam, ut ei non sit necessaria etiam post regenerationis lavacrum, donec istam vitam finiat, remissio peccatorum: ergo cum urgentur, ne ista tria dicant, et per hæc homines qui eis credunt a gratia Salvatoris alienent, et elatos in superbiam in judicium diaboli præcipites ire persuadeant; immittunt aliarum nebulas quæstionum, in quibus eorum apud homines simpliciores, sive tardiores, sive sanctis Litteris minus eruditos, impietas delitescat. Hæ sunt nebulæ, de laude creaturæ, laude nuptiarum, laude legis, laude liberi arbitrii, laude sanctorum: quasi quisquam nostrum ista vituperet, ac non potius omnia in honorem Creatoris et Salvatoris debitis laudibus prædicet. Sed neque creatura ita vult laudari, ut nolit sanari. Et nuptiæ quanto magis laudandæ sunt, tanto minus eis imputanda est

¹ Gallicani Mss., *perfectissima.*

² Sic Gallicani et Vaticani Mss. At editi, *ut ipsa mandata meminerimus pertinere ad orationem.*

¹ Editi, *per Jesum Christum Dominum nostrum.* Abest, *nostrum,* a Mss.

pudenda carnis concupiscentia; quæ non est a Patre, sed ex mundo est (I Joan. II, 16): quam profecto invenerunt in hominibus nuptiæ, non fecerunt; quia et illa in plurimis sine ipsis est, et ipsæ si nemo peccasset, sine illa esse potuerunt. Et lex sancta et justa et bona (Rom. VII, 12); nec ipsa est gratia, et nihil ex ea recte fit sine gratia; quia non est data quæ posset vivificare, sed prævaricationis causa posita est, ut convictos concluderet sub peccato, et promissio ex fide Jesu Christi daretur credentibus (Galat. III, 21, 19, 22). Et liberum arbitrium captivatum non nisi ad peccatum valet; ad justitiam vero, nisi divinitus liberatum adjutumque, non valet. Ac per hoc et sancti omnes, sive ab illo antiquo Abel usque ad Joannem Baptistam, sive ab ipsis Apostolis usque ad hoc tempus, et deinceps usque ad terminum sæculi, in Domino laudandi sunt, non in se ipsis. Quia et illorum anteriorum vox est, *In Domino laudabitur anima mea* (Psal. XXXIII, 3): et istorum posteriorum vox est, *Gratia Dei sum id quod sum* (I Cor. XV, 10). Et ad omnes pertinet, *Ut qui gloriatur, in Domino gloriatur* (Id. I, 31): et confessio communis est omnium, *Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est* (I Joan. I, 8).

CAPUT IX.— 25. *Ostendit Catholicorum sententiam inter Manichæorum et Pelagianorum mediam, utramque refellere.* Sed quoniam in his quinque rebus quas proposui, in quibus quærent latebras, et de quibus connectunt calumnias, divinis documentis produntur atque convincuntur; excogitaverunt Manichæorum detestabili nomine imperitos quos potuerint deterrere, ne adversus eorum perversissima dogmata aures accommodent veritati: quia scilicet Manichæi quinque istorum tria priora blasphemando condemnant; dicentes, neque humanam creaturam, neque nuptias, neque legem a summo et vero Deo esse institutam¹. Non autem accipiunt quod veritas dicit, a libero arbitrio exordium sumpsisse peccatum, et ex illo esse omne vel angeli vel hominis malum: quia mali naturam semper malam et Deo cœternam nimis a Deo exorbitantes credere maluerunt. Sanctos quoque Patriarchas et Prophetas, quantis possunt execrationibus insectantur. Ecce unde se putant hæretici novi, Manichæorum nomine objecto, vim subterfugere veritatis: sed non subterfugiunt. Insequitur quippe illa, et simul Manichæos Pelagianosque subvertit. Homo enim dum nascitur, quia bonum aliquid est, in quantum homo est, Manichæum redarguit, laudatque Creatorem: in quantum vero trahit originale peccatum, Pelagium redarguit, et habet necessarium Salvatorem. Nam et quod sananda dicitur ista natura, utrumque repercutit: quia nec medicina opus haberet, si sana esset, quod est contra Pelagium; nec sanari posset omnino, si æternum atque immutabile malum esset, quod est contra Manichæum. Item quod nuptiis, quas laudamus a Domino constitutas, concupiscentiam carnis imputandam esse non dici-

¹ Sic Mss. Editi, *instituta*.

mus; et contra Pelagianos est, qui eam in laudibus ponunt; et contra Manichæos, qui eam malæ alienæ¹ naturæ tribuunt; cum sit nostræ naturæ accidens malum, non Dei disjunctione² separandum, sed Dei miseratione sanandum. Item quod dicimus legem sanctam, et justam, et bonam (Rom. VII, 12), non justificandis impiis, sed convincendis superbis, prævaricationis gratia positam: et contra Manichæos est, quia secundum Apostolum laudatur; et contra Pelagianos, quia secundum Apostolum, nemo ex lege justificatur (Galat. III, 19, 11): et ideo vivificandis³ eis quos littera occidit, id est, quos lex bona præcipiens prævaricatione reos facit, spiritus gratiæ gratis opitulatur (II Cor. III, 6). Item quod arbitrium in malo liberum⁴ dicimus ad agendum bonum gratia Dei esse liberandum, contra Pelagianos est: quod autem dicimus ab illo exortum, quod antea non erat malum, contra Manichæos est. Item quod sanctos Patriarchas et Prophetas debitis in Deo laudibus honoramus, adversum est Manichæis: quod vero et ipsis quamvis justis et Deo placentibus propitiationem Domini fuisse dicimus necessariam, adversum est Pelagianis. Utrosque igitur catholica fides, sicut et cæteros hæreticos, adversarios invenit, utrosque divinorum testimoniorum auctoritate et luce veritatis vincit.

CAPUT X.— 26. *Pelagiani latendi locum moliantur adhuc injecta non necessaria de animæ origine questione.* Addunt sane ad latebrarum suarum nebulas Pelagiani, de origine animæ non necessariam questionem; ad hoc ut res manifestas, aliarum rerum obscuritate turbando, moliantur latendi locum. Aiunt enim, « nos animarum traducem cum peccati traduce contueri. » Quod ubi et quando in eorum, qui defendunt adversus istos catholicam fidem, vel sermonibus audierint, vel litteris legerint, nescio. Quia etsi invenio a Catholicis de hac re aliquid scriptum; nondum contra istos fuerat veritatis suscepta defensio, neque id agebatur ut eis responderetur. Sed hoc dico, tam manifestum esse secundum Scripturas sanctas originale peccatum, atque hoc dimitti lavacro regenerationis in parvulis, tanta fidei catholice antiquitate atque auctoritate firmatum, tam clara Ecclesie celebritate notissimum, ut quidquid de animæ origine cujuslibet inquisitione vel affirmatione disseritur, si contra hoc sit, verum esse non possit. Quapropter quisquis vel de anima vel de quacumque re obscura id adstruit, unde hoc quod verissimum, fundatissimum, notissimum est, destruat, sive sit ille filius, sive inimicus Ecclesie, aut corrigendus est, aut cavendus. Sed hic sit hujus voluminis finis, ut aliud habeant quæ sequuntur exordium.

¹ Hic, *alienæ*, additur ex Mss. Deerat apud Er. et Lov. At apud Am. legebatur, *aliæ*.

² Editi, *distinctione*.

³ Editi, *justificandis*. At Mss., *vivificandis*; quod melius respondet verbo, *occidit*.

⁴ Editi: *Item quod arbitrium sui in malo liberum*. Abest, *sui*, a Mss. Gallicanis et Vaticanis; inque ipsis omnibus legitur, *in malo*. Sic supra, libro I, c. 6, dicitur, *arbitrium liberum in malo* quidem, sed non liberum in bono esse quod liberator non liberaverit.

LIBER QUARTUS.

Postquam conjectas in Catholicos criminationes diluit superioribus libris, hic jam Augustinus aperit insidias, quæ reliqua parte Epistolæ secundæ Pelagianorum in quinque doctrinæ eorum capitibus latent, in laude scilicet creaturæ, laude nuptiarum, laude legis, laude liberi arbitrii, et laude sanctorum: penes quæ capita non magis Manichæis quam Catholicis repugnare se Pelagiani maligne jactant: cum illa quinque ad hoc referre noscantur, ut triplicem errorem suum obtrudant; nempe duo priora, ut negent originale peccatum; duo sequentia, ut gratiam statuunt secundum merita dari; quintum, ut sanctos in hac vita peccatum non habuisse dicant. Ostendit Augustinus utrasque hæreses, Manichæorum et Pelagianorum, hinc inde oppositas et pariter exosas fidei catholicæ, qua profitemur primum, bonam esse naturam a Deo bono conditam; sed eam tamen salvatore indigere propter originale peccatum, quod ex primi hominis prævaricatione in omnes pertransiit: tum deinde bonas esse nuptias, vere a Deo institutas; sed malam ipsam concupiscentiam, quæ nuptiis accidit ex peccato: bonam quoque esse Dei legem, sed ita ut peccatum ostendat solummodo, non tollat: liberum certe arbitrium naturæ hominis insitum esse; nunc tamen ita captivatum, ut ad faciendam justitiam non valeat, nisi cum fuerit per gratiam liberatum: sanctos autem seu novi seu veteris Testamenti fuisse quidem vera justitia præditos, non perfecta tamen, nec tam plena, ut caruerint omni peccato. In fine profert Cypriani et Ambrosii testimonia pro catholica fide, quædam de originali peccato, alia de gratiæ adjutorio, ultima de præsentis justitiæ imperfectione.

CAPUT PRIMUM. — 1. *Latebræ Pelagianorum quinque.* Post hæc quæ tractavimus, quibusque respondimus, eadem repetunt, quorum redarguimus Epistolam; sed diverso modo. Nam prius ea proposuerunt nobis objicientes, quæ velut perperam sentiamus: postea vero quid ipsi sentiant exponentes, eadem a contrario reddiderunt; addentes duo quædam quæ non dixerant, id est, « Baptismum se dicere omnibus ætatibus necessarium; » et, « Per Adam mortem ad nos transisse, non crimina. » Quæ suo loco et ipsa tractanda sunt. Proinde quia superiore libro, quem modo explicavimus, quinque rerum eos obtinere obstacula diximus, in quibus eorum dogmata inimica gratiæ Dei et catholicæ fidei delitescant, laude scilicet creaturæ, laude nuptiarum, laude legis, laude liberi arbitrii, laude sanctorum: commodius esse arbitror, omnia quæ defendunt, quorum contraria nobis objiciunt, generatim¹ distinguere, et quæ illorum ad quid istorum quinque pertineant demonstrare, ut dilucidior et brevior² ipsa distinctione possit esse nostra responsio.

CAPUT II. — 2. *Laus creaturæ; laus nuptiarum; laus legis; laus liberi arbitrii; laus sanctorum.* Laudem creaturæ, quod ad genus humanum attinet, unde nunc quæstio est, his sententiis exsequuntur: « Quod nascentium conditor Deus sit, filiique hominum opus sint Dei; et peccatum omne non de natura, sed de voluntate descendat. » Huic laudi creaturæ applicant, « Quod omnibus ætatibus dicunt esse Baptismum necessarium, ut » scilicet « illa creatura in Dei filios adoptetur, non quod aliquid ex parentibus trahat, quod sit lavacro regenerationis expiandum. » Huic laudi adjungunt, et « quod Christum Dominum nulla dicunt macula peccati fuisse respersum, quantum attinet ad ejus infantiam: « quia ejus carnem ab omni peccati³ contagione purissimam, non excellentia propria et gratia singulari, sed communione naturæ, quæ omnibus inest infantibus asseverant. Eo pertinet etiam, quod « de animæ origine » inserunt quæstionem; sic animæ Christi coequare molientes omnes animas parvulorum, quas volunt esse similiter nulla peccati macula aspersas.

¹ Vaticanæ Mss., *gradatim.*

² Sic Mss. At editi, *probabilior.*

³ Gallicanæ Mss. omittunt, *peccati.*

Propter hoc etiam dicunt, « Ex Adam nihil mali transisse per cæteros, nisi mortem: quæ non semper est malum, » inquiunt, « cum et martyribus sit causa præmiorum, et vel bonam vel malam dici faciat, non resolutio corporum, quæ excitabuntur in omni genere hominum, sed meritorum diversitas, quæ de humana libertate contingit. » Hæc scribunt in hac Epistola de laude creaturæ.

Nuptias vero secundum Scripturas laudant, « quia Dominus in Evangelio loquitur, *Qui fecit ab initio, masculinum et feminam fecit eos (Matth. xix, 4), et dixit, Crescite, et multiplicamini, et replete terram* » (Gen. i, 28). Quamvis hoc non in eo loco Evangelii, sed tamen in lege sit scriptum. Addunt etiam, « *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet* » (Matth. xix, 6). Quæ verba evangelica agnoscimus.

In laude legis dicunt, « Veterem legem secundum Apostolum justam et sanctam et bonam (Rom. vii, 12), custodientibus mandata sua, ac per fidem juste viventibus, sicut Prophetis et Patriarchis omnibusque sanctis, vitam potuisse conferre perpetuam. »

In laude liberi arbitrii dicunt, « Liberum arbitrium non periisse, cum loquatur Dominus per prophetam: *Si volueritis et audieritis me, quæ bona sunt terræ edetis: si nolueritis et non audieritis, gladius vos comedet (Isai. i, 19, 20).* Ac per hoc et gratiam uniuscujusque bonum propositum adjuvare, non tamen reluctandi studium virtutis immittere, quia personarum acceptio non est apud Deum » (Rom. ii, 11).

Laude sanctorum sese contegunt, dicentes, « Baptisma perfecte homines innovare: siquidem Apostolus testis sit, qui per lavacrum aquæ Ecclesiam de Gentibus sanctam fieri immaculatamque testatur (Ephes. v, 26). Sanctum quoque Spiritum mentes bonas in antiquis adjuvisse temporibus, dicente propheta ad Deum, *Spiritus tuus bonus deducet me in viam rectam (Psal. cxlii, 10).* Omnes quoque Prophetas et Apostolos vel sanctos, tam novi quam veteris Testamenti, quibus Deus testimonium perhibet, non in comparatione sceleratorum, sed regula virtutum justos fuisse: in futuro autem tempore mercedem esse tam bonorum operum, quam malorum. Cæterum neminem posse, quæ hic contempserit, illic mandata perficere; quia dixerit Apostolus, *Oportet nos manifestari ante tribunal Christi, ut reportet unusquisque*

propria corporis, secundum quod gessit, sive bonum, sive malum » (II Cor. v, 10).

In his omnibus quidquid dicunt de laude creaturæ atque nuptiarum, ad hoc referre conantur, ut non sit originale peccatum : quidquid de laude legis et liberi arbitrii, ad hoc, ut gratia non adjuvet nisi meritum, ac sic gratia jam non sit gratia : quidquid de laude sanctorum, ad hoc, ut vita mortalis in sanctis videatur non habere peccatum, nec sit eis necessarium pro dimittendis debitis suis precari Deum.

CAPUT III. — *Catholici naturam, nuptias, legem, liberum arbitrium, et sanctos sic laudant, ut Pelagianos simul et Manichæos damnent.* Ista nefaria dogmata et damnabilia in hac tripartita divisione quisquis mente catholica exhorret, illius quinque partiæ latebras insidiasque devitet, atque ita inter utrumque sit cautus, ut sic declinet Manichæum, ne se inclinet in Pelagium ; rursusque ita se sejungat a Pelagianis, ne jungat Manichæis ; aut si in alterutris jam tenetur, ne sic se a quibuslibet alteris eruat ¹, ut in alteros irruat. Videntur quippe inter se esse contrarii ; quoniam quinque illa Manichæi vituperando se manifestant, Pelagiani laudando se occultant. Quapropter utrosque damnat atque devitat, quisquis secundum regulam catholicæ fidei sic in hominibus nascentibus de bona creatura carnis et animæ glorificat Creatorem, quod non vult Manichæus ; ut tamen propter vitium, quod in eos per peccatum primi hominis pertransiit, fateatur et parvulis necessarium Salvatorem, quod non vult Pelagius : sic discernit malum pudendæ concupiscentiæ a bonitate nuptiarum, ut neque Manichæis similis unde nascimur culpet, neque Pelagianis similis unde confundimur laudet : sic legem per Moysen sanctam et justam et bonam a Deo sancto et justo et bono datam esse defendit, quod contra Apostolum negat Manichæus ; ut eam dicat et peccatum ostendere, non tamen tollere, et justitiam jubere, non tamen dare, quod rursus contra Apostolum negat Pelagius : sic asserit liberum arbitrium ; ut non ex natura nescio qua semper mala, quæ nulla est, sed ex ipso arbitrio cœpisse dicat et angeli et hominis malum, quod evertit hæresim Manichæam ; nec ideo tamen posse captivam voluntatem, nisi Dei gratia, respirare in salubrem libertatem, quod evertit hæresim Pelagianam : sic laudat in Deo sanctos homines Dei non solum ex manifestato in carne Christo et deinceps, verum etiam superiorum temporum, quos audent blasphemare Manichæi ; ut tamen de ipsis plus credat ipsis confitentibus, quam Pelagianis mentientibus. Sanctorum enim vox est, *Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est* (I Joan. 1, 8).

CAPUT IV. — *De laude creaturæ, Pelagiani, Manichæi.* His ita se habentibus, quid prodest novellis hæreticis, inimicis crucis Christi et divinæ oppugnatoribus gratiæ, quod a Manichæorum errore sani videntur, et alia sua pestilentia moriuntur ? Quid eis prodest, quod in laude

creaturæ dicunt, « Deum bonum nascentium conditorem, per quem facta sunt omnia, ejusque opus esse filios hominum, » quos Manichæi dicunt opus esse principis tenebrarum ; cum inter utrosque, vel apud utrosque Dei creatura, quæ est in infantibus pereat ? Utrique enim nolunt eam Christi carne et sanguine liberari : illi quia ipsam carnem et sanguinem Christi, tanquam hæc omnino in homine vel ex homine non susceperit, destruunt ; isti autem, quia nullum malum inesse infantibus asserunt, unde per Sacramentum carnis hujus et sanguinis liberentur. Jacet inter illos in parvulis humana creatura institutione bona, propagatione vitiata ; bonis suis confitens optimum conditorem, malis suis quærens misericordissimum redemptorem ; Manichæos habens honorum suorum vituperatores, Pelagianos habens malorum suorum negatores, utrosque persecutores. Et quamvis per infantiam loqui non valeat, specie tamen tacita et infirmitate abdita impiam vanitatem utrorumque compellat, et illis dicens, Ab eo qui bona creat, credite me creari ; et istis dicens, Ab eo qui me creavit, sinite me sanari. Manichæus dicit : Nihil est hujus infantis, nisi anima bona liberanda ; cætera non ad Deum bonum, sed ad principem tenebrarum pertinentia respuenda ¹. Pelagianus dicit : Imo hujus infantis nihil est liberandum, quia totum ostendimus salvum. Ambo mentiuntur : sed jam mitior est carnis solius accusator, quam qui in universum ² convincitur sævire laudator. Sed nec Manichæus humanæ animæ subvenit, blasphemando auctorem totius hominis Deum ; nec Pelagianus humanæ infantie divinam gratiam ³ subvenire permittit, negando originale peccatum. Deus ergo miseretur per catholicam fidem, quæ utramque redarguendo perniciem, infanti subvenit ad salutem ; Manichæis dicens, Audite Apostolum clamantem, *Nescitis quia corpus vestrum templum est in vobis Spiritus sancti* (I Cor. vi, 19) ? et Deum bonum creatorem credite corporum, quia non potest esse templum Spiritus sancti opus principis tenebrarum : Pelagianis dicens, *In iniquitatibus conceptus est, et in peccatis eum mater ejus in utero aluit* (Psal. l, 7), quem conspicitis parvulum. Quid eum tanquam ab omni noxa liberum defendendo, non permittitis per indulgentiam liberari ? *Nemo mundus a sorde, nec infans cujus est diei unius vita super terram* (Job xiv, 5, sec. LXX). Sinite miserum remissionem accipere peccatorum, per eum qui solus nec parvus nec magnus potuit habere peccatum.

5. Quid eis igitur prodest, quod dicunt, « Omne peccatum non de natura, sed de voluntate descendere ; » et Manichæis malam naturam dicentibus causam esse peccati, hujus sententiæ veritate resistere : quando nolentes admittere originale peccatum, cum et ipsum sine dubio de primi hominis voluntate descendat, faciunt reos parvulos de corpore exire ?

¹ Editi, *pertinent respuenda*. Concinnius Mss., *pertinentia respuenda*.

² In Mss., *accusator, quia in universum*.

³ In Mss., *medicinam*.

¹ Am. et Er., *alteri servet. Lov., alteris servet*. Castigan- tur ad Mss.

Quid eis prodest, « Baptismum omnibus ætatibus necessarium confiteri ; » quod Manichæi dicunt in omni ætate ¹ superfluum : cum isti dicant esse in parvulis falsum, quantum ad remissionem attinet peccatorum? Quid eis prodest, « quod carnem Christi, » quam Manichæi nullam vel simulatam fuisse contendunt, adversus eos isti non solum veram, sed et « ipsam animam nulla peccati macula respersam fuisse » defendunt : cum sic ejus infantie cæteri ab eis cœquentur infantes, non impari puritate ; ut et illa non videatur servare istorum comparatione propriam sanctitatem, et isti ex illa nullam consequantur salutem?

6. In eo sane quod dicunt, « Per Adam mortem ad nos transisse, non crimina, » non habent adversarios Manichæos : quia nec ipsi astruunt originale peccatum ex homine primo prius puro et recto corpore ac spiritu, et postea per arbitrium liberum depravato, deinceps in omnes cum morte transisse et transire peccatum : sed carnem dicunt ab initio malam de malo corpore, et a malo ² spiritu et cum malo spiritu creatam ; animam vero bonam, partem scilicet Dei, pro meritis iniquationis suæ per cibos et potum, in quibus antea colligata est, venire in hominem, atque ita per concubitus ³ carnis vinculo colligari. Ac per hoc Manichæi consentiant Pelagianis, non crimen primum hominis transisse in genus humanum, neque per carnem, quam nunquam fuisse dicunt bonam, neque per animam, quam perhibent cum meritis iniquamentorum suorum, quibus polluta est ante carnem, venire in hominis carnem. Sed Pelagiani quomodo dicunt, « solam mortem ad nos transisse per Adam? » Si enim propterea morimur, quia ille mortuus est ; ille autem mortuus est, quia peccavit : pœnam dicunt transire sine culpa, et innocentes parvulos injusto supplicio ⁴ puniri, trahendo mortem sine meritis mortis. Quod de uno solo mediatore Dei et hominum homine Christo Jesu catholica fides novit, qui pro nobis mortem, hoc est, peccati pœnam sine peccato subire dignatus est. Sicut enim solus ideo factus est hominis filius, ut nos per illum Dei filii fieremus : ita solus pro nobis suscepit sine malis meritis pœnam, ut nos per illum sine bonis meritis consequeremur ⁵ gratiam. Quia sicut nobis non debebatur aliquid boni, ita nec illi aliquid mali. Commendans ergo dilectionem suam in eos quibus erat daturus indebitam vitam, pati pro eis voluit indebitam mortem. Hanc singularem Mediatoris prærogativam Pelagiani evacuare conantur, ut hoc jam non sit in Domino singulare, si Adam ita propter culpam mortem passus est debitam, ut parvuli ex illo nullam trahentes culpam, mortem patiantur indebitam. Quamvis enim bonis conferatur per mortem plurimum boni, unde nonnulli congruenter etiam de bono mortis disputaverunt ; tamen et hinc quæ prædicanda est nisi miseri-

cordia Dei, quod in bonos usus convertitur pœna peccati?

7. Sed hoc ideo dicunt isti, dum volunt ex verbis Apostoli in suum sensum homines detorquere. Ubi enim ait Apostolus, *Per unum hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors ; et ita in omnes homines pertransiit ;* ibi volunt intelligi non peccatum pertransisse, sed mortem. Quid est ergo quod sequitur, *in quo omnes peccaverunt?* Aut enim in illo uno homine peccasse dicit omnes Apostolus, de quo dixerat, *Per unum hominem peccatum intravit in mundum :* aut in illo peccato, aut certe in morte. Non enim movere debet, quia non dixit, *In qua, sed, in quo omnes peccaverunt :* mors quippe in græca lingua generis masculini est (a). Quodlibet ergo eligant : aut enim in illo homine peccaverunt omnes, et ideo dictum est, quoniam quando ille peccavit, in illo erant omnes : aut in illo peccato peccaverunt omnes, quia generaliter omnium factum est, quod nascentes tracturi erant omnes : aut restat ut dicant, quod in illa morte peccaverint omnes. Sed hoc quemadmodum possit intelligi, non plane video. In peccato enim moriuntur omnes ¹, non in morte peccant : nam peccato præcedente, mors sequitur ; non morte præcedente, peccatum. *Aculeus quippe mortis est peccatum* (I Cor. xv, 56), id est, aculeus cujus punctione fit mors, non aculeus quo pungit mors. Sicut venenum si bibitur, appellatur poculum mortis, quod eo poculo facta sit mors ; non quod morte sit poculum factum, aut a morte sit datum. Quod si propterea non potest illis verbis Apostoli peccatum intelligi, in quo omnes peccaverunt, quia in græco, unde translata est Epistola, peccatum feminino genere positum est (b) : restat ut in illo primo homine peccasse omnes intelligantur ; quia in illo fuerunt omnes quando ille peccavit, unde peccatum nascendo trahitur, quod nisi renascendo non solvitur. Nam et sic sanctus Hilarius intellexit quod scriptum est, *in quo omnes peccaverunt :* ait enim, « *In quo, id est in Adam, omnes peccaverunt.* » Deinde addidit : « Manifestum in Adam omnes peccasse quasi in massa. Ipse enim per peccatum corruptus, omnes quos genuit, nati sunt sub peccato » (c). Hæc scribens Hilarius sine ambiguitate commonuit, quomodo intelligendum esset, *in quo omnes peccaverunt.*

8. Propter quid autem idem apostolus dicit, nos per Christum reconciliari Deo, nisi propter quod facti fuimus inimici? Et hoc quid est, nisi peccatum? Unde et propheta dicit, *Peccata vestra separant inter vos et Deum* (Isai. LIX, 2). Propter hanc ergo separationem Mediator est missus, ut tolleretur peccatum mundi, per quod separabamur inimici, et reconciliati ex inimicis efficeremur filii. Hinc utique Apostolus loquebatur : hinc factum est ut interponeret quod ait,

¹ Gallicani et Vaticani Mss., *homines.*

(a) *O thanatos.*

(b) *È amartia.*

(c) Inter retatio illa Pauli, quam Hilarius nomine citat, legitur in Commentariis Ambrosio aliquando inscriptis, qui Hilarii diaconi, secta Luciferiani, patria Sardensis, esse existimantur.

¹ Gallicani Mss., *dicunt omni ætati.*

² Hic Er. et Lov. omiserunt, *malo.*

³ Editi, *ita per concubitus etiam.* Abest, *etiam*, a Mss.

⁴ Sic Mss. Editi autem, *judicio.*

⁵ Aberat, *consequeremur*, a Mss. ; ut lector subaudiret, *susciperemus.*

Per unum hominem intrasse peccatum. Hæc enim sunt superiora verba ejus. *Commendat autem, inquit, suam charitatem Deus in nobis, quoniam cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est; multo magis justificati nunc in sanguine ipsius, salvi erimus ab ira per ipsum. Si enim cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus; multo magis reconciliati, salvi erimus in vita ipsius. Non solum autem, sed et gloriantes in Deo per Jesum Christum Dominum nostrum, per quem et nunc reconciliationem accepimus.* Deinde subjungit: *Propter hoc sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum mors; et ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt (Rom. v, 8-12).* Quid tergiversantur Pelagiani? Si omnibus necessaria est reconciliatio per Christum, per omnes transiit peccatum, quo inimici fuimus, ut opus reconciliari haberemus. Hæc reconciliatio est in lavacro regenerationis et Christi carne et sanguine, sine quo nec parvuli possunt habere vitam in semetipsis. Sicut enim fuit unus ad mortem propter peccatum, sic est ¹ unus ad vitam propter justitiam. Quia *sicut in Adam omnes moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabuntur (I Cor. xv, 22): et sicut per unius delictum in omnes homines ad condemnationem, ita et per unius justificationem in omnes homines ad justificationem vitæ (Rom. v, 18).* Quis adversus hæc apostolica verba tanta duritia nefandæ impietatis obsurduit, ut his auditis mortem sine peccato in nos per Adam transisse contendat, nisi oppugnatores gratiæ Dei, inimici crucis Christi? Quorum finis est interitus (*Philipp. iii, 18 et 19*), si in hac obstinatione duraverint. Verum hæc dixisse sufficiat, propter eorum illam versutiam serpentinam, qua volunt mentes corrumpere simplices ², et avertere a catholicæ fidei castitate, veluti laude creaturæ.

CAPUT V. — 9. *De laude nuptiarum.* Porro autem de laude nuptiarum quid eis prodest, quod adversus Manichæos, qui nuptias non Deo vero et bono assignant, sed principi tenebrarum, isti verbis veræ pietatis obsistunt dicentes, « quia Dominus in Evangelio loquitur, *Qui fecit ab initio, masculinum et feminam fecit eos (Matth. xix, 4), et dicit, Crescite, et multiplicamini, et replete terram (Gen. i, 28). Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet (Matth. xix, 6)?* Quid eis hoc prodest, per verum seducere ad falsum? Hoc enim dicunt, ut ab omni noxa liberi ³ nasci credantur infantes, ac sic non eis opus sit Deo ⁴ reconciliari per Christum, non habentibus ullum originale peccatum, propter quod reconciliatio necessaria est omnibus per unum, qui sine peccato venit in mundum: sicut omnium ⁵ factæ inimicitiae sunt per unum, per quem peccatum intravit

¹ Vaticanæ Mss., sic et.

² Gallicanæ Mss., qua conantur decipere simplices.

³ Idem Mss., per verum seducere ad fallaces decipulas, ut ab omni noxa liberi, etc.

⁴ Editi, opus sit reconciliari: omisso, Deo. Est in Mss.

⁵ sic Mss. Editi vero Am. et Er., sicut enim. Lov., sic enim; omisso, omnium.

in mundum. Quod catholice creditur, pro salvanda natura hominum salva laude nuptiarum: quia nuptiarum laus est justa copulatio sexuum, non iniqua defensio vitiorum. At per hoc cum isti laudando nuptias, a Manichæis homines ad se ipsos volunt traducere; mutare illis morbum cupiunt, non sanare.

10. *De laude legis.* Rursus in laude legis quid eis prodest, quod contra Manichæos verum dicunt, quando ex hoc ad illud volunt ducere, quod falsum contra catholicos sentiunt? Dicunt enim: « Legem etiam veterem secundum Apostolum, justam et sanctam et bonam fatemur (*Rom. vii, 12*), quæ custodientibus mandata sua, ac per fidem juste viventibus, sicut Prophetis et Patriarchis, omnibusque sanctis vitam potuit conferre perpetuam. » Quibus verbis callidissime positam legem contra gratiam laudant. Neque enim lex illa, quamvis justa et sancta et bona, omnibus illis hominibus Dei, sed fides quæ in Christo est, vitam potuit conferre perpetuam. Hæc enim fides per dilectionem operatur (*Galat. v, 6*), non secundum litteram quæ occidit, sed secundum spiritum qui vivificat (*II Cor. iii, 6*): ad quam Dei gratiam lex de prævaricatione terrendo tanquam pædagogus perducit (*Galat. iii, 24*), ut sic conferatur homini, quod conferre ipsa non potuit. Istis namque verbis eorum, quibus dicunt, « Legem Prophetis et Patriarchis omnibusque sanctis mandata ejus servantibus vitam potuisse conferre perpetuam; » respondet Apostolus, *Si per legem justitia, ergo Christus gratis mortuus est (Id. ii, 21). Si ex lege hæreditas, jam non ex promissione (Id. iii, 18). Si hi qui per legem, hæredes sunt; exinanita est fides, et evacuata est promissio (Rom. iv, 14). Quia autem in lege nemo justificatur apud Deum, manifestum est, quia justus ex fide vivit. Lex autem non est ex fide; sed, Qui fecerit ea, vivet in illis (Galat. iii, 11 et 12).* Quod ex lege testimonium commemoratum ab Apostolo propter ¹ vitam temporalem intelligitur, propter cujus amittendæ timorem faciebant homines legis opera, non ex fide; quia ² transgressores legis eadem lege a populo juebantur occidi. Aut si altius intelligendum est, propter vitam æternam scriptum esse, *Qui fecerit ea, vivet in illis (Levit. xviii, 5):* ideo sic expressum est legis imperium, ut infirmitas hominis in se ipsa deficiens ad faciendâ quæ lex imperat, de gratia Dei potius ex fide quæreret adjutorium, cujus misericordia etiam fides ipsa donatur. Ita quippe habetur fides, *sicut unicuique Deus partitus est mensuram fidei (Rom. xii, 3).* Si enim non a se ipsis habent, sed accipiunt homines spiritum virtutis et charitatis et continentiae; unde dicit idem ipse doctor Gentium, *Non enim accipimus spiritum timoris, sed virtutis et charitatis et continentiae (II Tim. i, 7):* profecto accipitur etiam spiritus fidei, de quo dicit, *Habentes autem eundem spiritum fidei (II Cor. iv, 13).* Verum ergo dicit lex: *Qui fecerit ea, vivet in illis.* Sed ut faciat ea et vivat in eis, non lex quæ hoc imperat, sed fides est necessaria,

¹ Gallicanæ Mss., aut propter.

² Editi, quæ: et infra, jubeat occidi. Emendantur ex Mss.

quæ hoc impetrat. Quæ tamen fides, ut hæc accipere mereatur, ipsa gratis datur.

11. Nusquam autem isti inimici gratiæ ad eandem gratiam vehementius oppugnandam occultiores moliantur insidias, quam ubi legem laudant, quæ sine dubitatione laudanda est. Legem quippe diversis locutionum modis et varietate verborum in omnibus disputationibus suis volunt intelligi gratiam, ut scilicet a Domino Deo adiutorium cognitionis habeamus, quo ea quæ facienda sunt noverimus; non inspirationem dilectionis, ut cognita sancto amore faciamus, quæ proprie¹ gratia est. Nam scientia legis sine charitate inflat, non ædificat, secundum eundem apostolum apertissime dicentem, *Scientia inflat, charitas vero ædificat* (I Cor. viii, 1). Quæ sententia similis est ei, qua dictum est, *Littera occidit, spiritus vivificat* (II Cor. iii, 6). Quale est enim, *Scientia inflat*; tale est, *Littera occidit*: et quale est, *charitas ædificat*; tale est, *Spiritus vivificat*; quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis (Rom. v, 5). Cognitio itaque legis facit superbum prævaricatorem: per donum autem charitatis delectat legis esse factorem. Non ergo legem evacuamus per fidem, sed legem statuimus (Id. iii, 51): quæ terrendo ducit ad fidem. Ideo quippe lex iram operatur (Id. iv, 15), ut terrore atque converso ad justitiam legis implendam, Dei misericordia gratiam largiatur², per Jesum Christum Dominum nostrum: qui est Dei sapientia (I Cor. i, 30), de qua scriptum est, *Legem et misericordiam in lingua portat* (Prov. iii, sec. LXX): legem, qua terreat; misericordiam, qua subveniat: legem per servum, misericordiam per se ipsum: legem tanquam in baculo, quem misit Elisæus ad filium viduæ suscitandum, et non resurrexit; *Si enim data esset lex, quæ posset vivificare, omnino ex lege esset justitia* (Galat. iii, 21); misericordiam vero tanquam in ipso Elisæo, qui figuram Christi gerens, mortuo vivificando magni sacramenti velut Novi Testamenti significatione conjunctus est (IV Reg. iv, 29-35).

CAPUT VI. — 12. De laude liberi arbitrii. Inscrutabilis quæstio. Item quod adversus Manichæos laudant liberum arbitrium, adhibentes propheticum testimonium, *Si volueritis et audieritis me, quæ bona sunt terræ edetis; si autem nolueritis et non audieritis me, gladius vos consumet* (Isai. i, 19 et 20): quid eis hoc prodest? quandoquidem non tam contra Manichæos defendunt, quam contra Catholicos extollunt liberum arbitrium. Sic enim volunt intelligi quod dictum est, *Si volueritis et audieritis me*; tanquam in ipsa præcedente voluntate sit consequentis meritum gratiæ; ac sic gratia jam non sit gratia, quæ non est gratuita, cum redditur debita. Si autem sic intelligerent quod dictum est, *Si volueritis*, ut etiam ipsam bonam voluntatem illum præparare confiterentur, de quo scri-

ptum est, *Præparatur voluntas a Domino* (Prov. viii, sec. LXX): tanquam catholici uterentur hoc testimonio, et non solum hæresim veterem Manichæorum vincerent, sed novam Pelagianorum non conderent¹.

13. Quid eis prodest, quod in laude ipsius liberi arbitrii, « gratiam dicunt adjuvare uniuscujusque bonum propositum? » Hoc sine scrupulo acciperetur catholice dictum, si non in bono proposito meritum ponerent, cui merito jam merces secundum debitum, non secundum gratiam redderetur; sed intelligerent et confiterentur etiam ipsum bonum propositum, quod consequens adjuvat gratia, non esse potuisse in homine, si non præcederet gratia. Quomodo enim est hominis bonum propositum sine miserante prius Domino; cum ipsa sit bona voluntas, quæ præparatur a Domino? Quod autem cum dixissent, « gratiam quoque adjuvare uniuscujusque propositum bonum, » mox addiderunt, « non tamen reluctanti studium virtutis immittere: » posset bene intelligi, si non ab istis, quorum sensus notus est, diceretur. Reluctanti enim prius auditus² divinæ vocationis ipsa Dei gratia procuratur, ac deinde in illo jam non reluctante studium virtutis accenditur. Verumtamen in omnibus quæ quisque agit secundum Deum, misericordia ejus prævenit eum (Psal. lvi, 11). Quod isti nolunt, quia non esse Catholici, sed Pelagiani volunt. Multum enim delectat impietatem superbam, ut etiam id quod cogitur confiteri a Domino datum, non sibi donatum videatur esse, sed redditum: ut scilicet filii perditionis, non promissionis, ipsi credantur se bonos fecisse, et Deus jam bonis a se ipsis effectis, pro isto eorum opere debitum præmium reddidisse.

14. Ita namque illis tumor ipse aures cordis obstruxit, ut non audiant, *Quid enim habes quod non accepisti* (I Cor. iv, 7)? non audiant, *Sine me nihil potestis facere* (Joan. xv, 5): non audiant, *Charitas ex Deo est* (I Joan. iv, 7): non audiant, *Deus partitus est mensuram fidei* (Rom. xii, 3): non audiant, *Spiritus ubi vult spirat* (Joan. iii, 8); et, *Qui spiritu Dei aguntur, hi filii sunt Dei* (Rom. viii, 14): non audiant, *Nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum a Patre meo* (Joan. vi, 66): non audiant quod Esdras scribit, *Benedictus est Dominus patrum nostrorum, qui hoc dedit in cor regis, clarificare domum suam, quæ est in Jerusalem* (III Esdr. viii, 28): non audiant quod per Jeremiam dicit Dominus, *Et timorem meum dabo in cor eorum, ut a me non recedant, et visitabo eos, ut bonos eos faciam* (Jerem. xxxii, 40 et 41): maximeque illud per Ezechielem prophetam, ubi prorsus Deus ostendit nullis se hominum bonis meritis provocari, ut eos bonos faciat, id est, obediens mandatis suis; sed potius hæc eis se retribuere bona pro malis, propter se ipsum hoc faciendo, non propter illos. Ait enim: *Hæc dicit Dominus Deus, Ego facio, non propter vos, domus Israel³, sed propter nomen meum sanctum, quod*

¹ In editis omissa est particula negans, et mutatum, *conderent, in, contererent.*

² Editi, *aditus*. Et paulo post, loco, *studium virtutis*, habent, *spiritus virtutis*. Utroque loco ad Mss. castigantur.

³ Editi, *Ego faciam, domus Israel*; omissa, *non pro-*
(Vingt.)

¹ Er. et Lov., *propria*. Am. et Mss., *proprie*.

² Ita Mss. At editi, *Dei misericordiam gratia largiatur*.

profanastis in gentibus, quo intrastis illuc; et sanctificabo nomen meum magnum, quod profanatum est in gentibus, et profanastis in medio eorum: et scient gentes quia ego sum Dominus, dicit Adonai Dominus, cum sanctificatus fuero in vobis ante oculos eorum, et accipiam vos de gentibus, et congregabo vos ex omnibus terris, et inducam vos in terram vestram; et aspergam super vos aquam mundam, et mundabimini ab omnibus immunditiis vestris, et mundabo vos; et dabo vobis cor novum, et spiritum novum dabo in vobis; et auferetur cor lapideum de carne vestra, et dabo vobis cor carneum; et spiritum meum dabo in vobis, et faciam ut in justificationibus meis ambuletis, et iudicia mea observetis et faciatis. Et post aliquanta per eundem ipsum prophetam: Non propter vos, inquit, ego facio, dicit Dominus Deus; notum erit vobis: confundimini, et erubescite de viis vestris, domus Israel. Hæc dicit Dominus Deus: In die quo mundabo vos ab omnibus iniquitatibus vestris, et constituam civitates, et ædificabuntur deserta, et terra exterminata operabitur¹, pro eo quod exterminata est ante oculos omnis prætereuntis. Et dicent: Terra illa exterminata, facta est sicut hortus voluptatis, et civitates desertæ et exterminatæ et effossæ, munitæ sederunt. Et scient gentes quæcumque relictæ fuerint in circuitu vestro, quia ego Dominus ædificavi destructas, plantavi exterminatas. Ego Dominus locutus sum, et feci. Hæc dicit Dominus: Adhuc hoc inquiram domui Israel ut faciam eis; multiplicabo eos sicut oves homines, sicut oves sanctas, sicut oves Jerusalem in diebus festis ejus: sic erunt civitates illæ desolatæ, plenæ ovium hominum, et scient quia ego Dominus (Ezech. xxxvi, 22-38).

15. Quid remansit pelli morticinæ, unde possit inflari, et dedignetur, quando gloriatur, in Domino gloriari? Quid ei remansit, quando quidquid dixerit se fecisse, ut eo præcedente hominis merito ab homine exorto, Deus subsequenter faciat quo dignus est homo, respondebitur, reclamabitur, contradicetur, Ego facio, sed propter nomen meum sanctum, non propter vos ego facio, dicit Dominus Deus? Nihil sic evertit Pelagianos dicentes, gratiam Dei secundum merita nostra dari. Quod quidem ipse Pelagius, et si non corrigendo², tamen orientales iudices timendo damnavit. Nihil sic evertit hominum præsumptionem dicentium, Nos facimus, ut mereamur cum quibus faciat Deus. Respondet vobis non Pelagius, sed ipse Dominus, Ego facio, et non propter vos, sed propter nomen meum sanctum. Quid enim potestis facere boni de corde non bono? Ut autem habeatis cor bonum, Dabo, inquit, vobis cor novum, et spiritum novum³ dabo vobis. Numquid potestis dicere, Prius

propter vos, quod tamen in manuscriptis et in Ezechiele habetur.

¹ Editi, præparabitur. At Mss., operabitur. Græce est, ergasthêsetai. Et infra ex hoc ipso loco Ezechielis Augustinus verbum idem passive positum repetit, et operabuntur et munitur.

² Gallicani et Vaticani Mss., et si non se corrigendo. Et infra, nihil sic evertit hanc.

³ Editi, spiritum meum. Mss., novum; quomodo supra, cor novum.

ambulavimus in justificationibus ejus, et iudicium ejus observavimus, et fecimus ut digni essemus, quibus¹ gratiam suam daret? Quid enim boni faceretis homines mali; et quomodo ista bona faceretis, nisi boni essetis? Ut autem homines sint boni, quis facit, nisi ille qui dixit, Et visitabo eos, ut eos bonos faciam; et qui dixit, Spiritum meum dabo in vobis, et faciam ut in justificationibus meis ambuletis, et iudicia mea observetis et faciatis? Itane nondum evigilatis? nondum auditis, Faciam ut ambuletis, faciam ut observetis, postremo, faciam ut faciatis? Quid adhuc vos inflatis? Nos quidem ambulamus, verum est; nos observamus, nos facimus: sed ille facit ut ambulemus, ut observemus, ut faciamus. Hæc est gratia Dei bonos faciens nos, hæc est misericordia ejus præveniens nos. Quid merentur deserta, et exterminata, et effossa; quæ tamen ædificabuntur, et operabuntur, et munitur? Numquid hæc pro meritis desertionis, exterminationis, effossionis suæ? Absit. Ista enim merita mala sunt, hæc munera bona. Redduntur itaque malis bona: gratuita ergo, non debita; et ideo gratia. Ego, inquit Dominus, Ego Dominus. Nonne te ista vox comprimit, o humana superbia, quæ dicis, Ego facio, ut merear a Domino ædificari atque plantari? Nonne audis, Non propter vos ego facio: Ego Dominus ædificavi destructas, plantavi exterminatas: Ego Dominus locutus sum, et feci: non tamen propter vos, sed propter nomen meum sanctum? Quis multiplicat sicut oves homines, sicut oves sanctas, sicut oves Jerusalem: quis facit ut civitates illæ desolatæ plenæ sint ovium hominum, nisi ille qui sequitur et dicit, Et scient quia ego Dominus? Sed quibus ovibus hominibus implet, sicuti est pollicitus, civitates, utrum quas invenit, an quas facit? Psalmum interrogemus; ecce respondet, audiamus: Venite, adoremus et procidamus ei, et ploremus ante² Dominum qui fecit nos; quia ipse est Deus noster, et nos populus pascuæ ejus, et oves manus ejus (Psal. xciv, 6 et 7). Ipse igitur facit oves, quibus desolatas impleat civitates. Quid mirum? Quandoquidem illi unicæ ovi dicitur, hoc est, Ecclesiæ, cujus membra sunt omnes oves homines: Quoniam ego sum Dominus qui facio te. Quid mihi obtendis liberam arbitriam, quod ad faciendam justitiam liberam non erit, nisi ovis fueris³? Qui facit igitur oves homines, ipse ad obedientiam pietatis humanas liberat voluntates.

16. Sed quare istos homines oves facit, et istos non facit, apud quem non est acceptio personarum (Rom. ii, 11)? Ipsa est quæstio, quam beatus Apostolus curiosius quam capacius proponentibus ait, O homo, tu quis es ut respondeas Deo? Numquid dicit figmentum ei qui se finxit, Quare sic me fecisti (Id. ix, 20)? Ipsa est quæstio, quæ ad illam pertinet altitudi-

¹ In B., ut digni essemus, ut quibus. Er. Lugd. Ven. secuti sumus. M.

² Lov., ad. Alii editi et Mss., ante.

³ Gallicani Mss., nisi ovis fuerit. Vaticani Mss., nisi liberatum fuerit.

nem, quam perspicere volens idem apostolus, quodam modo expavit, et exclamavit: *O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei! quam inscrutabilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus! Quis enim cognovit sensum Domini? aut quis consiliarius ejus fuit? Aut quis prior dedit illi, et retribuetur ei? Quoniam ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia: ipsi gloria in sæcula sæculorum (Rom. xi, 33-36).* Non itaque istam scrutari audeant inscrutabilem quæstionem, qui meritum ante gratiam, et ideo jam contra gratiam defendentes, priores volunt dare Deo, ut retribuatur eis; priores utique dare quodlibet ex libero arbitrio, ut sit gratia retribuenda pro præmio: et sapienter intelligant, vel fideliter credant, etiam quod se putant, priores dedisse, ab illo ex quo sunt omnia, per quem sunt omnia, in quo sunt omnia, percepisse. Cur autem iste accipiat, ille non accipiat, cum ambo non mereantur accipere, et quisquis eorum acceperit¹, indebite accipiat, vires suas metiantur, et fortiora se non scrutentur (*Eccli. iii, 22*). Sufficiat eis scire quod non sit iniquitas apud Deum. Cum enim nulla merita invenisset Apostolus, quibus Jacob geminum apud Deum præcederet fratrem: *Quid ergo dicemus, inquit? numquid est apud Deum iniquitas? Absit. Moysi enim dicit: Miserebor cui misertus ero; et misericordiam præstabo cui misericors fuero. Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.* Grata sit ergo nobis ejus gratuita miseratio, etiamsi hæc profunda insoluta sit quæstio. Quæ tamen eatenus solvitur, quatenus eam solvit idem apostolus, dicens: *Si autem Deus volens ostendere iram et demonstrare potentiam suam, attulit in multa patientia vasa iræ, quæ perfecta sunt in perditionem, et ut notas faceret divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparavit in gloriam (Rom. ix, 14-16, 22, 23).* Ira quippe non redditur, nisi debita, ne sit iniquitas apud Deum: misericordia vero etiam cum præbetur indebita, non est iniquitas apud Deum. Et hinc intelligunt vasa misericordiæ, quam gratuita² illis misericordia præbeat, quod iræ vasis cum quibus est eis perditionis causa et massa communis, ira debita et justa rependitur. Hæc jam satis sint adversus eos, qui per arbitrii libertatem destruere volunt gratiæ largitatem.

CAPUT VII.—17. *De laude sanctorum. Ecclesia hujus temporis non est sine macula et ruga. Insidiæ Pelagianorum.* Quod vero laude sanctorum, nolunt nos affectu illius Publicani esurire et sitire justitiam, sed vanitate illius Pharisæi tanquam saturatos plenosque iuctare (*Luc. xviii, 10-14*); quid eis prodest quod adversus Manichæos, qui Baptisma destruunt, isti dicunt, « Baptismo perfecte homines innovari, » atque ad hoc Apostoli adhibent testimonium, « qui per lavacrum aquæ Ecclesiam de gentibus sanctam fieri immaculatamque testatur » (*Ephes. v, 26*); cum superbo sensu atque perverso contra orationes ipsius

Ecclesiæ suas exserant disputationes? Hoc enim propterea dicunt, ut credatur Ecclesia post sanctum Baptisma, in quo fit omnium remissio peccatorum, ulterius non habere peccatum: cum adversus eos illa a solis ortu usque ad occasum omnibus suis membris clamet ad Deum, *Dimitte nobis debita nostra (Matth. vi, 12)*. Quid, quod etiam³ de se ipsis in hac causa si interrogentur, quid respondeant non inveniunt? Si enim dixerint se non habere peccatum: respondet eis Joannes, quod se ipsos decipiant, et veritas in eis non sit (*I Joan. i, 8*). Si autem confitentur peccata sua; cum se velint esse Christi corporis membra, quomodo erit illud corpus, id est Ecclesia, in isto adhuc tempore perfecte⁴, sicut isti sapiunt, sine macula et ruga, cujus membra non mendaciter confitentur se habere peccata? Quapropter et in Baptismate dimittuntur cuncta peccata, et per ipsum lavacrum aquæ in verbo exhibetur Christo Ecclesia sine macula et ruga (*Ephes. v, 27*). Quia nisi esset baptizata, infructuose diceret, *Dimitte nobis debita nostra: donec perducatur ad gloriam, ubi ei perfectius nulla insit macula et ruga.*

18. « Et Spiritum sanctum » fatendum est « etiam antiquis temporibus » non solum « mentes bonas adjuvisse, » quod et isti volunt; verum etiam bonas eas fecisse, quod nolunt. « Omnes quoque Prophetas et Apostolos vel sanctos et evangelicos et antiquos, quibus Deus testimonium perhibet, non in comparatione sceleratorum, sed regula virtutum justos fuisse, » non dubium est; quod adversus est Manichæis, qui Patriarchas Prophetasque blasphemant: sed quod adversus est et Pelagianis, interrogati omnes de se ipsis cum in hoc corpore degerent, una voce concordissima responderent, *Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est (I Joan. i, 8)*. « In futuro autem tempore, » negandum non est, « mercedem esse tam bonorum operum quam malorum; et nemini præcipi, quæ hic contempserit, illic mandata perficere: » sed plenæ justitiæ saturitatem⁵, ubi peccatum esse non possit, quæ hic a sanctis esuritur et sititur, hic sperari in præcepto, ibi percipi in præmio, eleemosynis et orationibus impetrantibus, ut quod hic minus impletum fuerit mandatorum fiat impunitum per indulgentiam peccatorum.

19. Quæ cum ita sint, desinant Pelagiani quinque istarum rerum insidiosissimis⁶ laudibus, id est, laude creaturæ, laude nuptiarum, laude legis, laude liberi arbitrii, laude sanctorum, quasi a Manichæorum tendiculis fingere se homines velle eruere, ut possint eos suis retibus implicare: id est, ut negent originale peccatum, et parvulis invidiant Christi medici auxilium; et ut dicant, gratiam Dei secundum merita nostra dari, ac sic gratia jam non sit gratia

¹ Vaticanæ Mss., *Clamet ad Dominum, Dimitte nobis debita nostra. Qui quidem etiam.*

² Sic Mss. Al editi: *perfecta.*

³ Editi, *sed plane istam saturitatem*; omisso, *justitiæ.* Restituitur locus ad manuscriptos.

⁴ Sic Mss. Editi vero, *invidiosissimis.*

¹ Editi, *acceperat.* Aptius Mss., *acceperit.*

² Editi, *cum gratuita.* Et infra, *gratiæ largitorem.* Castigantur ex manuscriptis.

(Rom. xi, 6); et ut dicant sanctos in hac vita non habuisse peccatum, ac sic evacuetur oratio¹ quam sanctis tradidit qui non habebat peccatum, et per quem sanctis orantibus dimittitur omne peccatum. Ad hæc tria mala homines incautos et ineruditos quinque illorum bonorum fraudulenta laude seducunt. De quibus omnibus satis me existimo respondisse eorum crudelissimæ et impiissimæ et superbissimæ vanitati.

CAPUT VIII. — 20. *Testimonia veterum adversus Pelagianos.* Sed quoniam dicunt, « Inimicos suos dicta nostra in veritatis odium suscepisse, et toto penitus Occidente non minus stultum quam impium dogma esse susceptum, et simplicibus episcopis sine congregatione synodi in locis suis sedentibus ad hoc confirmandum subscriptionem queruntur extortam; » cum potius eorum profanas vocum novitates (1 Tim. vi, 20) Ecclesia Christi et occidentalis et orientalis horruerit: ad curam nostram existimo pertinere, non solum Scripturas sanctas canonicas adversus eos testes adhibere, quod jam satis fecimus; verum etiam de sanctorum litteris, qui eas ante nos fama celeberrima et ingenti gloria tractaverunt, aliqua documenta proferre: non quo canonicis Libris a nobis ullius disputatoris æquetur auctoritas, tanquam omnino non sit quod melius seu verius ab aliquo catholico, quam ab alio itidem catholico sentiatur; sed ut admoneantur, qui putant istos aliquid dicere, quemadmodum de his rebus ante nova istorum vaniloquia, catholici antistites eloquia divina secuti sint; et sciant a nobis rectam et antiquitus fundatam catholicam fidem adversus recedentem Pelagianorum hæreticorum præsumptionem perniciemque defendi.

21. Beatissimum, corona etiam martyrii gloriosissimum Cyprianum, nec Africanis atque occidentalibus tantum, verum et orientalibus Ecclesiis, fama prædicante et scripta ejus longe lateque diffundente notissimum, etiam ipse hæresiarches istorum Pelagius cum debito certe honore commemorat, ubi testimoniorum librum scribens, eum se asserit imitari, « hoc se » dicens « facere ad Romanum, quod ille fecerat ad Quirinum. » Videamus ergo quid de originali peccato, quod per unum hominem intravit in mundum (Rom. v, 12), senserit Cyprianus. In epistola de Opere et Eleemosynis ita loquitur: « Cum Dominus adveniens sanasset illa quæ Adam portaverat vulnera, et venena serpentis antiqua² curasset, legem dedit sano, et præcepit ne ultra jam peccaret, ne quid peccanti gravius eveniret » (Joan. v, 14). « Coarctati eramus, et in angustum innocentiae præscriptione conclusi: nec haberet³ quid fragilitatis humanæ infirmitas atque imbecillitas faceret, nisi iterum pietas divina subveniens, justitiæ et misericordiæ operibus ostensis, viam quamdam tuendæ salutis aperiret; ut sordes postmodum quascumque contrahimus, eleemosynis abluamus (Luc. xi, 41). Hoc testimonio duas istorum falsita-

tes testis iste redarguit¹: unam, qua dicunt nihil vitiorum ex Adam trahere genus humanum, quod sit curandum sanandumque per Christum; alteram, qua dicunt nullum post Baptismum sanctos habere peccatum. Rursum in eadem epistola: « Ponat, » inquit, « unusquisque ante oculos suos diabolum cum suis servis, id est cum populo perditionis ac mortis, in medium prosilire, plebem² Christi præsentem ac judicante ipso comparisonis examine provocare dicentem, Ego pro istis quos mecum vides, nec alapas accepi, nec flagella sustinui, nec crucem pertuli, nec sanguinem fudi, nec familiam meam pretio passionis et cruoris redemi; sed nec regnum illi cœlestis promitto, nec ad paradysum restituta immortalitate denuo revoco. » Respondeant Pelagiani, quando fuerimus in immortalitate paradisi, et quomodo inde fuerimus expulsi, ut eo Christi gratia revocemur. Et cum invenire nequiverint quid hic pro sua perversitate respondeant, attendant quemadmodum intellexerit Cyprianus quod ait Apostolus, *In quo omnes peccaverunt* (Rom. v, 12): et Pelagiani hæretici novi de Manichæis veteribus hæreticis nulli catholico audeant irrogare calumniam, ne tam sceleratam etiam martyri antiquo Cypriano facere convincantur injuriam.

22. Hoc enim et in epistola, cujus de Mortalitate titulus inscribitur, ita dicit: « Regnum Dei, fratres dilectissimi, esse cœpit in proximo, præmium vitæ, et gaudium salutis æternæ, et perpetua lætitia, et possessio paradisi nuper amissa, mundo transeunte jam veniunt. » Hoc rursus in eadem: « Amplectamur, » inquit. « diem qui assignat singulos domicilio suo, qui nos isthinc ereptos et laqueis sæcularibus exsolutos paradiso restituat et regno. » Item in epistola de Patientia: « Dei sententia cogitetur, » inquit, « quam in origine statim mundi et generis humani Adam præcepti immemor et datæ legis transgressor accepit: tunc sciemus quam patientes esse in isto sæculo debeamus, qui sic nascimur, ut pressuris isthic et conflictationibus laboremus. Quia audisti, inquit, vocem mulieris tuæ, et manducasti ex illa arbore, de qua sola præceperam tibi ne manducares, maledicta terra erit in omnibus operibus tuis. In tristitia et gemitu edes ex ea omnibus diebus vitæ tuæ: spinas et tribulos ejiciet tibi; et edes pabulum agri. In sudore vultus tui edes panem tuum, donec revertaris in terram de qua sumptus es: quoniam terra es, et in terram ibis (Gen. iii, 17-19). Hujus sententiæ vinculo colligati omnes et constricti sumus, donec morte expuncta de isto sæculo recedamus. » Itemque in eadem: « Nam cum in illa, » inquit, « prima transgressione præcepti firmitas corporis cum immortalitate discesserit, et cum morte infirmitas venerit, nec possit firmitas recipi, nisi cum recepta et immortalitas fuerit; oportet in hac fragilitate atque infirmitate corporis luctari semper et congressi. Quæ luctatio et congressio non nisi patientiæ potest viribus sustineri. »

23. In epistola autem quam scripsit ad episcopum

¹ Gallic. Mss., *nec sit necessaria oratio.*

² Sic Am. Er. et Mss. Gallicani ac Vaticani. At Lov. et ova editio Cypriani, *antiqui.*

³ Apud Er. et Lov., *habebat.* In libris aliis, *haberet.*

¹ Gallicani Mss., *oppugnavit.*

² Ibidem Mss., *plebe.*

Fidum, cum sexaginta sex coepiscopis suis, a quo fuerat consultus propter circumcisionis legem, utrum ante octavum diem baptizari liceret infantem, hæc causa sic agitur, tanquam provisione divina tam longe futuros hæreticos Pelagianos jam catholica confutaret Ecclesia. Neque enim qui consuluerat inde dubitabat utrum nascentes traherent originale peccatum, quod renascendo diluerent: absit enim ut hinc aliquando fides christiana dubitaverit: sed ille dubitabat, utrum regenerationis lavacrum, quo non dubitabat solvendum originale peccatum, ante diem tradi deberet octavum. Ad quam consultationem respondens beatissimus Cyprianus: « Quantum vero, » inquit, « ad causam infantum pertinet, quos dixisti, intra secundum vel tertium diem quo nati sunt¹ constitutos baptizari non oportere, et considerandam esse legem circumcisionis antiquæ » (*Gen. xvii, 12*), « ut intra octavum diem eum qui natus est baptizandum et sanctificandum non putares, longe aliud in concilio nostro omnibus visum est². In hoc enim quod putabas esse faciendum, nemo consensit: sed universi potius judicavimus nulli hominum nato misericordis Dei gratiam denegandam. Nam cum Dominus in Evangelio suo dicat, *Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare* (*Luc. ix, 56*): quantum in nobis est, si fieri potest, nulla anima perdenda est. » Et paulo post: « Nec aliquis, » inquit, « nostrum id debet horrere, quod Dominus dignatus est facere. Nam etsi adhuc infaus a partu novus est, non ita est tamen, ut qui-quam illum in gratia danda atque in pace facienda horrere debeat osculari: quando in osculo infantis unusquisque nostrum pro sua religione ipsas adhuc recentes Dei manus debeat cogitare, quas in homine modo formato et recens nato quodam modo exosculamur, quando id quod Deus fecit amplectimur. » Item paulo post: « Cæterum si homines, » inquit, « impedire aliquid ad consecutionem gratiæ posset, magis adultos et proventus et majores natu possent impedire peccata graviora. Porro autem si etiam gravissimis delictoribus, et in Deum multo ante peccantibus, cum postea crediderint, remissa peccatorum datur, et a Baptismo atque gratia nemo prohibetur: quanto magis prohiberi non debet infans, qui recens natus nihil peccavit, nisi quod secundum Adam carnaliter natus, contagium mortis antiquæ prima nativitate contraxit; qui ad remissam peccatorum accipiendam, hoc ipso facilius accedit, quod illi remittuntur non propria, sed aliena peccata? »

24. Quid ad ista dicturi sunt, gratiæ Dei non solum desertores, sed etiam persecutores? quid ad ista dicturi sunt? Quo pacto nobis paradisi possessio redditur? Quomodo paradiso restituimur, si nunquam ibi fuimus? Aut quomodo ibi fuimus, nisi quia in Adam fuimus? Et quomodo ad sententiam quæ in transgressorem dicta est pertinemus, si noxam de transgressore non trahimus? Postremo baptizandos³ etiam ante

¹ Aliquot e nostris Mss., *quam nati sunt*.

² Mss. Gallicani et Vaticani, *longe aliud concilio nostro omni visum est*.

³ Editi, *Postremo si baptizandos*. Abest, si, a manuscriptis.

diem censet octavum, ne per contagium mortis antiquæ prima nativitate contractum pereant animæ parvulorum: quomodo pereunt, si ex hominibus etiam fidelibus qui nascuntur, non tenentur a diabolo, donec renascantur in Christo, et eruti de potestate tenebrarum in regnum illius transferantur (*Coloss. i, 13*)? Et quis dicit nascentium, nisi renascantur, animas perituras? Nempe ille qui sic laudat creatorem atque creaturam, opificem atque opus, ut humani sensus horrorem quo dedignantur homines recentes ab utero parvulos osculari, Creatoris ipsius interposita veneratione compescat et corrigat, dicens, in illius ætatis osculo recentes Dei manus esse cogitandas. Numquid ergo confitens originale peccatum, aut naturam damnavit, aut nuptias? Numquid, quoniam nascenti ex Adam reo adhibuit regenerationis purificationem, ideo Deum negavit nascentium conditorem? Numquid, quia metuens animas cujuslibet ætatis perire, etiam ante diem octavum liberandas esse sacramento Baptismi cum collegarum concilio judicavit, ideo nuptias accusavit; quandoquidem in infante sive de conjugio, sive de adulterio, tamen quia homo natus est, recentes Dei manus dignas etiam osculo pacis ostendit? Si ergo potuit sanctus episcopus et martyr gloriosissimus Cyprianus peccatum originale in infantibus medicina Christi censere sanandum, salva laude creaturæ, salva laude nuptiarum; cur novitia pestilentia, cum istum non audeat dicere Manichæum, Catholicis qui ista defendunt, ut obtegat proprium, putat objiciendum crimen alienum? Ecce prædicatissimus tractator divinarum eloquiorum, antequam terras nostras vel tenuissimus odor Manichææ pestilentia tetigisset, sine ulla vituperatione divini operis atque nuptiarum confitetur originale peccatum, non dicens Christum ulla peccati macula aspersum, nec tamen ei comparans carnem peccati in nascentibus cæteris, quibus per similitudinem carnis peccati mundationis præstet auxilium: nec originis animarum obscura quæstione terretur, quo minus eos qui Christi gratia liberantur, in paradysum remeare fateatur. Numquid ex Adam dicit in homines mortis conditionem sine peccati contagione transisse? Non enim propter corporis mortem vitandam, sed propter peccatum, quod per unum intravit in mundum, dicit per Baptismum parvulis quamlibet ab utero recentissimis subveniri.

CAPUT IX. — 25. Cypriani testimonia de gratia Dei.

Jam vero gratiam Dei quemadmodum adversus istos prædicet Cyprianus, ubi de oratione dominica disputat, evidenter apparet. Ait enim: « Dicimus, *Sanctificetur nomen tuum*: non quod optemus Deo ut sanctificetur orationibus nostris, sed quod petamus ab eo ut nomen ejus sanctificetur in nobis. Cæterum a quo Deus sanctificatur, qui ipse sanctificat? Sed quia ipse dixit, *Sancti estote, quoniam et ego sanctus sum* (*Levit. xix, 2*); id petimus et rogamus, ut qui in Baptismo sanctificati sumus, in eo quod esse cœpimus perseveremus. » Et alio loco in eadem epistola: « Ad dimus quoque, » inquit, « et dicimus, *Fiat voluntas*

*tua in cælo*¹ *et in terra* : non ut Deus faciat quod vult, sed ut nos facere possimus quod Deus vult. Nam Deo quis obsistit, quo minus quod velit faciat? Sed quia nobis a diabolo obsistitur, quo minus per omnia noster animus atque actus Deo obsequatur, oramus et petimus ut fiat in nobis voluntas Dei. Quæ ut fiat in nobis, opus est Dei voluntate, id est, ope ejus et protectione : quia nemo suis viribus fortis est, sed Dei indulgentia et misericordia tutus est. » Item alio : « Fieri autem petimus, » inquit, « voluntatem Dei in cælo et in terra, quod utrumque ad consummationem nostræ incolumitatis pertinet et salutis. Nam cum corpus e terra et spiritum possideamus e cælo, ipsi terra et cælum sumus, et in utroque, id est, in corpore et spiritu ut Dei voluntas fiat oramus. Est enim inter carnem et spiritum colluctatio, et discordantibus adversus se invicem quotidiana congressio, ut non quæ volumus, ipsa faciamus, dum spiritus cœlestia et divina quærit, caro terrena et sæcularia concupiscit. Et ideo petimus inter² duo ista ope et auxilio Dei concordiam fieri; ut dum et in spiritu et in carne voluntas Dei geritur, quæ per eum renata est, anima servetur³. Quod aperte atque manifeste apostolus Paulus sua voce declarat : *Caro, inquit, concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem : hæc enim invicem adversantur; ut non quæ vultis, ipsa faciatis* » (*Galat. v, 17*). Et paulo post : « Potest et sic intelligi, » inquit, « fratres dilectissimi, ut quoniam mandat et docet Dominus etiam inimicos diligere, et pro his quoque qui nos persequuntur orare (*Matth. v, 44*), petamus et pro illis qui adhuc terra sunt, et necdum cœlestes esse cœperunt, ut et circa illos voluntas Dei fiat, quam Christus hominem conservando et redintegrando perfecit. » Itemque alio : « Hunc autem panem, » inquit, « dari nobis quotidie postulamus, ne qui in Christo sumus, et Eucharistiam quotidie ad cibum salutis accipimus, intercedente aliquo graviore delicto dum abstenti⁴ et non communicantes a cœlesti pane prohibemur, a Christi corpore separemur. » Et aliquanto post in eadem : « Quando autem rogamus, » inquit, « ne in tentationem veniamus (*Id. vi, 9-13*), admonemur infirmitatis et imbecillitatis nostræ, dum sic rogamus, ne quis se insolenter extollat, ne quis sibi superbe atque arroganter aliquid assumat, ne quis aut confessionis aut passionis gloriam suam ducat; cum Dominus ipse humilitatem docens dixerit, *Vigilate et orate, ne veniatis in tentationem : spiritus quidem promptus est, caro autem infirma* (*Id. xxvi, 41*) : ut dum præcedit humilis et submissa confessio, et datur totum Deo, quidquid suppliciter cum timore et honore Dei petitur, ipsius pietate præstetur. » Item ad Quirinum, in quo opere se Pelagius vult ejus imitatore videri, ait in libro tertio : « In nullo gloriandum, quando nostrum nihil sit. » Cui proposito testimonia divina

subjungens, inter cætera posuit apostolicum illud, quo istorum maxime ora claudenda sunt : *Quid enim habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis* (*I Cor. iv, 7*)? Item in epistola de Patientia : « Est enim nobis, » inquit, « cum Deo virtus ista communis; inde patientia incipit, inde claritas ejus et dignitas caput sumit, origo et magnitudo patientiæ Deo auctore procedit. »

26. Numquid iste sanctus tam memorabilis Ecclesiarum in verbo veritatis instructor, liberum arbitrium negat esse in hominibus, quia Deo totum tribuit quod recte vivimus? Numquid legem Dei culpatur, quia non ex ipsa¹ justificari hominem significat; quandoquidem quod illa jubet, a Domino Deo precibus impetrandum esse declarat? Numquid sub nomine gratiæ fatum asserit, quamvis dicat, in nullo gloriandum, quando nostrum nihil sit? Numquid, sicut isti, Spiritum sanctum adiutorem ita credit esse virtutis, tanquam ipsa virtus quæ ab hoc adjuvatur, oriatur ex nobis, quando nostrum nihil esse asserens, propter hoc Apostolum dixisse commemorat, *Quid enim habes, quod non accepisti?* virtutemque excellentissimam, hoc est, patientiam, non a nobis dicit incipere, ac deinde adjuvari Spiritu Dei; sed ab ipso caput, ab ipso originem sumere? Postremo nec propositum bonum, nec studium virtutis, nec mentes bonas sine gratia Dei incipere esse² in hominibus confitetur, cum dicit, in nullo gloriandum, quando nostrum nihil sit. Quid tam in libero arbitrio constitutum, quam quod lex dicit, non adorandum idolum, non mœchandum, non homicidium perpetrandum? Ista autem sunt atque hujusmodi crimina, quæ si quisquam commiserit, a corporis Christi communione removetur. Et tamen si beatissimus Cyprianus his non committendis existimaret nostram sufficere voluntatem, non sic intelligeret quod in oratione dominica dicimus, *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*; ut hoc nos petere asseveraret, ne intercedente aliquo graviore delicto, dum abstenti et non communicantes a cœlesti pane prohibemur, a Christi corpore separemur. Respondeant certe hæretici novi, quid bonorum meritorum præcedat in hominibus inimicis nomini christiano. Non solum enim non habent bonum, sed habent etiam pessimum meritum. Et tamen etiam sic Cyprianus intelligit, quod in oratione dicimus, *Fiat voluntas tua in cælo et in terra* : ut et pro ipsis, qui propter hoc terra intelliguntur³, oremus. Oramus ergo non solum pro nolentibus, verum etiam pro repugnantibus et oppugnantibus. Quid ergo petimus, nisi ut fiant ex nolentibus volentes, ex repugnantibus consentientes, ex oppugnantibus amantes? A quo, nisi ab illo de quo scriptum est, *Præparatur voluntas a Domino* (*Prov. vii, sec. LXX*)? Discant ergo esse catholici, qui dedignantur, si quid mali non faciunt, et si quid boni faciunt, non in se ipsis, sed in Domino gloriari.

¹ Editi, *sicut in cælo*. Abest, *sicut*, a manuscriptis.

² Apud Cyprianum, *petimus impens inter*.

³ vaticani Mss., *reparetur*.

⁴ Editi hic et infra constanter habent, *absentes*. At Mss. Gallicani et Vaticani semper, *abstenti*; ut apud Cyprianum.

¹ Editi, *quando non ex ipso*. Emendantur ad Mss.

² In editis, *et esse*. Abest, *et*, a Mss.

³ Gallicani Mss., *qui propter hoc, quia carnaliter vivunt, terra intelliguntur*.

CAPUT X. — 27. Cypriani testimonia de justitiæ nostræ imperfectione. Illud jam tertium videamus, quod non minus in istis omne Christi membrum et totum ejus corpus exhorret, quia contendunt esse in hac vita, vel fuisse justos, nullum habentes omnino peccatum (a). Qua præsumptione apertissime orationi dominicæ contradicunt, in qua omnia membra Christi, *Dimitte nobis debita nostra*, veraci corde et quotidianis vocibus clamant. Videamus ergo quid etiam ex hoc¹ Cyprianus in Domino gloriosissimus senserit; quid ad instruendas Ecclesias, non utique Manichæorum, sed Catholicorum, non solum dixerit, verum etiam litteris, memoriæque mandaverit. In epistola de Opere et Eleemosynis: « Agnoscamus itaque, fratres, » inquit, « dilectissimi, divinæ indulgentiæ salubre munus, et emundandis² purgandisque peccatis nostris, qui sine aliquo conscientiæ vulnere esse non possumus, medelis spiritualibus vulnera nostra curemus. Nec quisquam sic sibi de puro atque de immaculato pectore blandiatur, ut innocentia sua fretus medicinam non putet adhibendam esse vulneribus: cum scriptum sit, *Quis gloriabitur castum se habere cor? aut quis gloriabitur mundum se esse a peccatis* (Prov. xx, 9)? et iterum in Epistola sua Joannes ponat et dicat, *Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos decipimus, et veritas in nobis non est*³ (I Joan. 1, 8). Si autem nemo esse sine peccato potest, et quisquis se inculpatum dixerit, aut superbus aut stultus est: quam necessaria, quam benigna est divina clementia; quæ⁴ cum sciat non deesse sanatis quædam postmodum vulnera, dedit curandis denuo sanandisque⁵ vulneribus remedia salutaria? » Rursus in eadem: « Et quoniam quotidie, » inquit, « deesse non potest quod peccatur in conspectu Dei; sacrificia quotidiana non deerant⁶, quibus possent peccata tergi. » Item in epistola de Mortalitate: « Cum avaritia, » inquit, « nobis, cum impudicitia, cum ira, cum ambitione congressio est; cum carnalibus vitiis, cum illecebris sæcularibus assidua et molesta luctatio est: obsessa mens hominis, et undique diaboli infestatione vallata, vix occurrit singulis, vix resistit. Si avaritia prostrata est, exurgit libido; si libido compressa est, succedit ambitio; si ambitio contempta est, ira exasperat, inflat superbia, vinolentia invitat, invidia concordiam rumpit, amicitiam zelus⁷ abscindit: cogereis maledicere, quod divina lex prohibet; compelleris jurare, quod non licet. Tot persecutiones animus quotidie patitur,

tot periculis pectus urgetur¹, et delectat hic inter diaboli gladios² diu stare; cum magis concupiscendum sit et optandum, ad Christum subveniente velocius morte properare. » Item in ipsa: « Beatus, » inquit, « apostolus Paulus in Epistola sua ponit et dicit, *Mihi vivere Christus est, et mori lucrum* (Philipp. 1, 21): lucrum maximum computans jam sæcularibus laqueis³ non teneri, jam nullis peccatis et vitiis carnis obnoxium fieri. » Item de oratione dominica, exponens quod petimus dicentes, *Sanctificetur nomen tuum*; ait inter cætera: « Opus est enim nobis quotidiana sanctificatione, ut qui quotidie delinquimus, delicta nostra sanctificatione assidua repurgemus. » Rursus in eadem, cum exponeret quod dicimus, *Dimitte nobis debita nostra* (Matth. vi, 9, 12): « Quam necessarie autem, » inquit, « quam providenter et salubriter admonemur, quod peccatores sumus, qui pro peccatis rogare compellimur; ut dum indulgentia de Deo petitur, conscientiæ suæ animus recordetur! Ne quis sibi quasi innocens placeat, et se extollendo plus pereat, instruitur et docetur peccare se quotidie, dum quotidie pro peccatis jubetur orare. Sic denique et Joannes in Epistola sua monet dicens, *Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos decipimus, et veritas in nobis non est. Si autem confessi fuerimus peccata nostra, fidelis et justus est*⁴ qui nobis peccata dimittat » (I Joan. 1, 8 et 9). Merito et ad Quirinum de hac re absolutissimam sententiam suam proposuit, cui testimonia divina subjungeret, « Neminem sine sorde et sine peccato esse » (Lib. 3, cap. 54): ubi etiam illa testimonia posuit, quibus confirmatur originale peccatum, quæ conantur isti in nescio quos alios novos sensus pravosque convertere: sive quod ait sanctus Job, Neminem esse *sine sorde, nec cujus sit vita diei unius super terram* (Job xiv, 5, sec. LXX); sive quod in Psalmo legitur, *In facinore conceptus sum, et in peccatis me mater mea in utero aluit* (Psal. l, 7). Quibus testimoniis, propter eos etiam qui jam in ætate majori sunt sancti, quia nec ipsi sunt sine sorde atque peccato, adjunxit etiam illud beatissimi Joannis, quod multis et aliis locis sæpe commemorat: *Si dixerimus quia peccatum non habemus; et cætera ejusdem sententiæ, quæ ab omnibus Catholicis non tacentur adversus istos, qui se ipsos decipiunt, et in eis veritas non est.*

28. Dicant, si audent Pelagiani, hunc hominem Dei Manichæorum errore perversum, quia ita laudat sanctos, ut tamen fateatur neminem in hac vita ad tantam perfectionem pervenire⁵ justitiæ, ut nullum habeat omnino peccatum, sententiam suam testimoniorum canonicorum perspicua veritate et divina auctoritate confirmans. Numquid enim negat « in Baptismo universa peccata dimitti, » quia fatetur manere fragilitatem atque infirmitatem, unde nos dicit peccare

¹ Gallicani Mss., *tot periculis et peccatis urgetur*.

² Sic in Mss. et apud Cyprianum. At Am. Er. et Lov., *inter diaboli laqueos*.

³ Apud Cyprianum, *sæculi laqueis*.

⁴ Apud Cyprianum, *justus est Dominus; ut supra, col. 629, not. 3.*

⁵ Lov., *pertinere*.

¹ Editi, in hoc. Mss., *ex hoc*.

² Editi, *ut emundandis*. At in Mss. et apud Cyprianum, *et emundandis*.

³ Hic apud Cyprianum additur, *Si autem confessi fuerimus peccata nostra, fidelis et justus est Dominus, qui nobis peccata dimittat*.

⁴ In editis omissum erat, *quam necessaria, quam benigna est divina clementia, quæ*. Habetur in Gallicanis Mss. et apud Cyprianum.

⁵ Er. et Lov., *salvandisque*. Am. et Mss., *sanandisque*.

⁶ Editi, *deerunt*. Castigantur ex Mss.

⁷ Er. et Lov., *scelus*: mendose.

(a) Dogma illud Pelagianum jam damnatum fuerat a concilio Africæ universali anni 418. Vide infra, in parte 2 Appendicis.

post Baptismum, et usque in hujus vite finem cum carnalibus vitiis indesinentem ¹ habere conflictum? Aut ideo non meminerat, quid « de immaculata Ecclesia » dixisset Apostolus (*Ephes. v, 27*), quia praecepit neminem sic sibi de puro atque immaculato pectore debere blandiri, ut innocentia sua fretus, medicinam non putet adhibendam esse vulneribus? Puto quod concedant novi hæretici huic homini catholico scire, « Spiritum sanctum mentes bonas etiam antiquis temporibus adjuvisse: » imo etiam quod ipsi nolunt, nec mentes bonas eos nisi per Spiritum sanctum habere potuisse. Puto quod « omnes Prophetas et Apostolos vel quoslibet sanctos, qui Domino quocumque tempore placuerunt, non in comparatione sceleratorum, » sicut nos isti dicere calumniantur, « sed regula virtutum, » sicut se dicere gloriantur, « justos fuisse » noverat Cyprianus, qui tamen dicit: « Nemo esse sine peccato potest; et quisquis se inculpatum dixerit, aut superbus, aut stultus est. » Nec propter aliud intelligit scriptum, *Quis gloriabitur castum se habere cor? aut quis gloriabitur mundum se esse a peccatis (Prov. xx, 9)?* Puto quod non ab istis docendus fuerat Cyprianus, quod optime sciebat, « in futuro tempore mercedem esse bonorum operum, malorum autem supplicium; cæterum neminem posse, quæ hic contempserit, illic ² mandata perficere: » et tamen etiam ipsum apostolum Paulum, mandatorum divinatorum non utique contemptorem, non ob aliud intelligit asseritque dixisse, *Mihi vivere Christus est, et mori lucrum (Philipp. i, 21)*; nisi quia lucrum maximum computabat, jam post hanc vitam sæcularibus laqueis non teneri, jam nullis peccatis et vitiis carnis obnoxium fieri. Sensit ergo beatissimus Cyprianus, atque in divinarum Scripturarum veritate perspexit, etiam ipsorum Apostolorum quamvis bonam, sanctam, justamque vitam, nonnullos nexus sæcularium laqueorum fuisse perpessam, nonnullis peccatis et vitiis carnis obnoxiam; et ideo eos mortem desiderasse, ut his malis carerent, et ut ad illam, quæ ista non pateretur, nec jam in mandato faciendam, sed in præmio ³ percipiendam esset, perfectam justitiam pervenirent. Neque enim cum venerit quod oramus dicentes, *Veniat ⁴ regnum tuum (Matth. vi, 10)*, non erit in illo Dei regno ulla justitia: cum dicat Apostolus, *Non est enim regnum Dei esca et potus, sed justitia et pax et gaudium in Spiritu sancto (Rom. xiv, 17)*. Nempe ista tria inter cætera præcepta divina præcipiuntur. Hic nobis præcipitur justitia cum dicitur, *Facite justitiam (Isai. lvi, 1)*. Præcipitur pax cum dicitur, *Pacem habete inter vos (Marc. ix, 49)*. Præcipitur gaudium cum dicitur, *Gaudete in Domino semper (Philipp. iv, 4)*. Negent ergo Pelagiani hæc futura in regno Dei, ubi sine fine vivemus: aut usque adeo, si videtur, insaniant ut justitiam, pacem, gaudium, qualia sunt hic justis, talia et illic futura esse contendant. Quod

¹ In editis, *indesinenter*.

² Editi, *contempserit mandata perficere*, omisso, *illic*, quod Mss. ex restituitur.

³ Er. Lov., *in præmium*. Am. et Mss., *in præmio*.

⁴ Am. Er. et Mss., *adveniat*.

si et erunt, et non talia erunt; profecto eorum hic in præcepto curanda est actio, illic in præmio speranda perfectio: ubi sæcularibus ullis laqueis non retenti ¹, nullisque peccatis et vitiis carnis obnoxii (propter quod Apostolus, sicut hoc testimonium accepit Cyprianus, mori lucrum sibi esse dicebat), perfecte diligamus Deum, cujus erit facie ad faciem contemplatio (*I Cor. xiii, 12*); perfecte diligamus et proximum, cum manifestatis cogitationibus cordis nulla ullum de ullo mali ullius possit sollicitare suspicio.

CAPUT XI. — 29. *Ambrosii contra Pelagianos testimonia, de originali peccato, de gratia Dei et de præsentis justitiæ imperfectione.* Sed et ² jam gloriosissimo martyri Cypriano, ad istos cumulatus redarguendos beatissimum addamus Ambrosium: quoniam et ipsam Pelagius ita laudavit, ut ne ab inimicis quidem in ejus libris quod reprehenderetur, diceret inveniri. Quoniam ergo Pelagiani dicunt non esse originale peccatum, cum quo nascantur infantes, et Catholicis qui eis pro antiquissima Ecclesiæ fide resistunt, hæresis Manichææ crimen objiciunt: respondeat eis de hac re homo Dei catholicus, et ab ipso Pelagio in veritate fidei ³ laudatus Ambrosius; qui cum Isaiam prophetam exponeret (a), ait: « Idcirco Christus immaculatus, quia nec ipsa quidem nascendi solita conditione maculatus est. » Et alio loco in eodem opere, loquens de apostolo Petro: « Ipse se, » inquit, « obtulit, quod ante putabat esse peccatum, lavari sibi non solum pedes, sed et caput poscens (*Joan. xiii, 9*): quod illico intellexisset, lavacro pedum, qui in primo lapsi sunt homine, sordem obnoxiiæ successionis aboleri. » Item in eodem opere: « Servatum est igitur, » inquit, « ut ex viro et muliere, id est, per illam corporum commixtionem nemo videatur expers esse delicti; qui autem expers delicti est, expers est etiam hujusmodi conceptionis. » Item contra Novatianos scribens (*Lib. 1 de Pœnit., cap. 3*): « Omnes homines, » inquit, « sub peccato nascimur. Quorum ipse ortus in vitio est, sicut habes lectum, dicente David: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, et in delictis peperit me mater mea* » (*Psal. l, 7*). Item in Apologia prophetæ David: « Antequam nascamur, » inquit, « maculamur contagio, et ante usuram lucis originis ipsius accipimus injuriam, in iniquitate concipimur. » Item de Domino loquens: « Dignum etenim fuit, » inquit, « ut qui non erat habiturus corporeæ ⁴ peccatum prolapsionis, nullum sentiret generationis naturale contagium. Merito ergo David flebiliter in se depræavit ipsa inquinamenta naturæ, et quod prius acciperet in homine macula quam vita » (*Cap. 11*). Item de Arca Noe: « Per unum igitur, » inquit, « Dominum Jesum salus ventura nationibus declaratur, qui solus potuit

¹ Editi Am. Er. et Lov., *non erunt retenti*: et finita sententia in verbo, *dicebat*; sic inde novam inchoant, *Perfekte diligamus*, vel, ut apud Lov., *diligemus*. Vaticanus codices hoc loco non habent, *erunt*: sed post, *obnoxii*; addunt, *erimus*. Neutrum est in Gallicanis Mss.

² Mss., *sed jam gloriosissimo*, sine particula, *et*.

³ Lov., *fide*. Melius cæteri libri, *fidei*.

⁴ Sic Mss. Editi vero, *corpore*.

(a) Expositio hæc in Isaiam non exstat.

justus esse, cum generatio omnis erraret, non ob aliud¹, nisi quia natus ex virgine generationis obnoxie privilegio minime teneretur. *Ecce*, inquit, *in iniquitatibus conceptus sum, et in delictis peperit me mater mea*, dicit is qui justus præ cæteris putabatur. Quem igitur jam justum dixerim, nisi horum liberum vinculorum, quem naturæ communis vincula non teneant²? *Ecce vir sanctus, Pelagii quoque testimonio in fide catholica probatissimus, Pelagianus negantes originale peccatum tanta manifestatione redarguit; nec tamen cum Manichæis vel Deum nascentium conditorem negat, vel nuptias, quas Deus instituit et benedixit, accusat.*

30. Pelagiani dicunt ab homine incipere meritum per liberum arbitrium, cui Deus subsequens gratiæ retribuat adjumentum. Etiam hic eos refellat venerandus Ambrosius, dicens in Expositione Isaïæ prophetæ: *Quia humana cura³ sine divina ope imbecilla est ad medendum, Deum auxiliatorem requirit.* Item in libro qui inscribitur, de Fuga sæculi (Cap. 1): *Frequens nobis*, inquit, *de effugiendo sæculo isto est sermo; atque utinam quam facilis sermo, tam cautus et sollicitus affectus⁴. Sed quod pejus est, frequenter irrepit terrenarum illecebra cupiditatum, et vanitatum, offusio⁵ mentem occupat, ut quod studeas vitare, hoc cogites animoque volvas. Quod cavere difficile est homini, exuere autem impossibile. Denique voli magis eam esse rem, quam effectus, testatur propheta dicendo. Declina cor meum in testimonia tua, et non in avaritiam (Psal. cxviii, 36). Non enim in potestate nostra sunt⁶ cor nostrum et nostræ cogitationes, quæ improviso offusæ mentem animumque confundunt, atque alio trahunt quam tu proposueris: ad sæcularia revocant, mundana inserunt, voluptaria ingerunt, illecebrosa intexunt; ipsoque in tempore, quo elevare mentem paramus, insertis inanibus cogitationibus ad terrena plerumque dejicimur. Quis autem tam beatus, qui in corde suo semper ascendat? Sed hoc sine auxilio divino qui fieri potest? Nullo profecto modo. Denique supra eadem Scriptura dicit: *Beatus vir cujus est auxilium ejus abs te, Domine; ascensus in corde ejus* (Psal. lxxxiii, 6). Quid apertius et sufficientius dici potest? Sed ne Pelagiani forte respondeant, eo ipso quo divinum auxilium poscitur⁶, præcedere hominis meritum; id ipsum meritum esse dicentes, quia orando fit dignus cui gratia divina subveniat: attendant quid idem vir sanctus dicat in Expositione Isaïæ. *Et orare Deum*, inquit, *gratia spiritualis est. Nemo enim dicit Dominum Jesum, nisi in Spiritu sancto* (I Cor. xii, 3). Unde et exponens Evange-*

lium secundum Lucam: *Vides utique*, inquit, *quia ubique Domini virtus studiis cooperatur humanis, ut nemo possit ædificare sine Domino, nemo custodire sine Domino, nemo quidquam incipere sine Domino* (Lib. 2 in cap. 3 Lucæ, n. 84, de Jesu baptizato). Numquid quoniam hæc dicit vir tantus Ambrosius, et gratiam Dei, sicut filio promissionis congruit, grata pietate commendat, ideo destruit liberum arbitrium? aut eam vult intelligi gratiam, quam diversis locutionibus Pelagiani nolunt nisi legem videri, ut videlicet non ad faciendum quod cognoverimus, sed ad cognoscendum quid faciamus, nos Deus adjuvare credatur? Si hoc istum hominem Dei sapere existimant, quid de ipsa lege dixerit, audiant. In libro de Fuga sæculi: *Lex*, inquit, *os omnium potuit obstruere, non potuit mentem convertere* (Cap. 3). Item alio loco in eodem libro: *Lex*, inquit, *factum damnat, non aufert malitiam* (Cap. 7). Videant fidelem et catholicum virum Apostolo consentire dicenti, *Scimus autem quia quæcumque lex loquitur, his qui in lege sunt loquitur, ut omne os obstruatur, et reus fiat omnis mundus Deo; quia non justificabitur ex lege omnis caro coram illo* (Rom. iii, 19 et 20). Ex eo enim apostolico sensu illa sumpsit et scripsit Ambrosius.

31. Jam vero quoniam Pelagiani dicunt, justos in hac vita vel esse vel fuisse, qui sine ullo peccato vixerint¹, in tantum ut vita futura, quæ in præmio speranda est, provector et perfectior esse non possit: etiam hic eis respondeat eosque refutet Ambrosius. Nam exponens Isaïam prophetam, propter id quod scriptum est, *Filios genui et exaltavi, ipsi autem me spreverunt* (Isai. i, 2), suscepit de generationibus quæ ex Deo sunt disputare; atque in ipsa disputatione commemoravit testimonium Joannis, ubi ait, *Qui natus est ex Deo, non peccat* (I Joan. iii, 9). Et eandem quæstionem difficillimam tractans: *Cum hoc in mundo*, inquit, *nullus sit qui immunis sit a peccato, cum ipse Joannes dicat, Si dicimus quia non peccavimus, mendacem facimus illum* (Id. i, 10). Si autem ex Deo nati non peccant, et de his intelligimus qui in hoc mundo sunt innumeros, necesse est æstimemus, qui per lavacri regenerationem Dei gratiam consecuti sunt. Sed tamen cum dicat propheta, *Omnia a te expectant, ut des illis cibum in tempore: dante te iis, colligent sibi; aperierte te manum tuam, universa implebuntur bonitate; avertente autem te faciem tuam, turbabuntur: auferes spiritum eorum, et deficient, et in pulverem suum convertentur: emittes spiritum tuum, et creabuntur, et innovabis faciem terræ* (Psal. ciii, 27-30): possunt non de quocumque tempore videri dicta, sed de futuro, quo erit nova terra et novum cælum. Turbabuntur ergo, ut principium sumant, atque aperierte te manum tuam, implebuntur universa bonitate²; quæ non facile hujus sæculi est. Nam de hoc sæculo Scri-

¹ Editi omittunt, non ob aliud; et habent sic, nisi esset natus ex virgine, qui generationis obnoxie privilegio, etc. Redintegratur locus ad Gallicanos Mss. In eo rursus variant codices, lib. 2 contra Julianum, n. 4.

² Gallicani Mss., nisi solum liberum vinculorum, quem naturæ communis vincula non tenebant?

³ In editis, pro, cura, substitutum fuerat, natura.

⁴ In Mss., effectus.

⁵ In iisdem Mss., effusio.

⁶ Editi, est. Mss., sunt.

⁷ Editi, possit. Emendantur a Mss.

¹ Sic Mss. At editi, in hac vita ideo vel esse vel fuisse, quia sine ullo peccato vixerunt.

² Gallicani Mss., sumant, quæ aperierte te manum tuam, impleantur universa bonitate.

ptura quid dicit? *Non est qui faciat bonitatem, non est usque ad unum* (*Psal.* xiii. 1). Si igitur diversae generationes sunt, et hic introitus in hanc vitam receptor est delictorum, in tantum ut spernatur etiam ipse qui genuit, alia autem generatio peccata non recipit; videamus ne qua sit post hujus vitae curriculum nostra regeneratio, de qua dictum est, *In regeneratione, cum sederit Filius hominis in throno gloriae suae* (*Matth.* xix, 28). Sicut enim regeneratio lavacri dicitur, per quam deterosa peccatorum colluvione renovamur: ita regeneratio dici videtur, per quam ab omni corporeae concretionis purificati labe, mundo animae sensu in vitam regeneramur aeternam; eo quod purior quaedam qualitas sit regenerationis, quam lavacri istius, ut non solum in actus ejus, sed ne in ipsas quidem cogitationes nostras aliqua cadat suspicio peccatorum. » Item alio loco in eodem opere: « Videmus, » inquit, « impossibile esse ut perfecte quis immaculatus esse possit in corpore constitutus; cum etiam Paulus imperfectum se dicat. Sic enim habet: *Non quod jam acceperim, aut jam perfectus sim.* Et tamen post paululum ait: *Quicumque ergo perfecti sumus* (*Philipp.* iii, 12, 15). Nisi forte quia est perfectio alia in hoc mundo, alia post illud perfectum¹ de quo dicit ad Corinthios, *Cum venerit quod perfectum est* (*I Cor.* xiii, 10); et alibi, *Donec occurramus omnes in unitatem fidei, et agnitionem Filii Dei, in virum perfectum, in mensuram aetatis plenitudinis Christi* (*Ephes.* iv, 13). Ut ergo perfectos secum multos ait Apostolus in hoc mundo sitos, qui si ad perfectionem veram respicias, perfecti esse non poterant, quia ipse dixit, *Videmus nunc per speculum in aenigmate, tunc autem facie ad faciem; nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum* (*I Cor.* xiii, 12): ita et immaculati sunt in hoc mundo, et immaculati erunt in regno Dei; cum utique si minutius discutias, immaculatus esse nemo possit, quia nemo sine peccato. » Item in ipso: « Videmus, » inquit, « quia dum in hac vivimus vita, nos mundare debemus, et quaerere Deum, et incipere ab emundatione animae nostrae, et quasi fundamenta constituere virtutis, ut perfectionem purgationis² post hanc vitam mereamur adipisci. » Itemque in ipso: « Gravatus autem, » inquit, « et ingemiscens quis non loquatur, *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus* (*Rom.* vii, 24)? Ita eodem magistro omnes varietates interpretationis absolvimus. Nam si omnis infelix qui se corporis implicatum molestiis recognoscit, utique omne corpus infelix: neque enim felicem illum dixerim, qui confusus quibusdam mentis suae tenebris conditionem suam nescit. Illud quoque non absurdum ad intellectum accessit. Si enim homo qui se cognoscit, infelix est, infelices profecto omnes; quia unusquisque suam infirmitatem aut per sapientiam recognoscit, aut per insipientiam nescit. » Item in libro de Bono mortis » (*Capp.* 3 et 11): Ope-

retur igitur, » inquit, « mors in nobis, ut operetur et vita, bona vita post mortem, hoc est, bona vita post victoriam, bona vita absoluto certamine: ut jam lex carnis legi mentis repugnare non noverit (*Rom.* vii, 23), ut jam nobis nulla sit cum corpore mortis contentio. » Rursus in eodem: « Ergo, » inquit, quia iusti hanc remunerationem habent, ut videant faciem Dei, et lumen¹ illud quod illuminat omnem hominem (*Joan.* i, 9); ab hinc induamus hujusmodi studium, ut appropinquet anima nostra Deo, appropinquet oratio², adhaereat illi nostrum desiderium, non separemur ab eo. Et hic quidem positi, meditanda, legendo, quaerendo copulemur Deo: cognoscamus eum, ut possumus. Ex parte enim hic cognoscimus: quia hic imperfecta, illic perfecta omnia; hic parvuli, illic robusti, *Videmus, inquit, nunc per speculum in aenigmate, tunc autem facie ad faciem.* Tunc revelata facie gloriam Domini speculari licet, quam nunc animae corporis hujus concretis visceribus involutae, et quibusdam carnis hujus maculis et colluvionibus obumbrate sincere videre non possunt. *Quis enim, inquit, videbit vultum meum, et vivet* (*Exod.* xxxiii, 20)? Et recte: nam si solis radios oculi nostri ferre non possunt, et si quis diutius e regione solis intenderit, caecari solet perhibetur; si creatura creaturam sine fraude atque offensione sui non potest intueri; quomodo potest sine periculo sui vibrantem cernere vultum Creatoris aeterni, corporis hujus opertus exuviis? Quis enim iustificatur in conspectu Dei (*Psal.* cxlii, 2); cum unius quoque diei infans mundus a peccato³ esse non possit (*Job* xiv, 5, *sec.* LXX), et nemo possit de sui cordis integritate et castimonia gloriari (*Prov.* xx, 9)?

CAPUT XII. — 32. *Haeresis Pelagiana multa post Ambrosium exarta. Fides catholica semper vigilans ad repellendum errorem. Synodi congregata ad haereses damnandas non semper necessaria. Nimis longum erit, si omnia velim commemorare, quae sanctus Ambrosius adversus hanc haeresim Pelagianorum tanto post exorturam, non eis quidem respondens, sed praedicans catholicam fidem, atque in ea homines aedificans dixit et scripsit. Sed nec illa omnia commemorare potui vel debui, quae gloriosissimus in Domino Cyprianus posuit in Epistolis suis, quibus demonstratur, quam sit haec, quam tenemus, fides vera vereque christiana atque catholica, sicut per Scripturas sanctas antiquitus tradita, sic a patribus nostris, et usque ad hoc tempus, quo isti eam convellere tentarunt, retenta atque servata, et deinceps propitio Deo retinenda atque servanda. Nam sic Cypriano et a Cypriano tradita haec atque hujusmodi ex ejus litteris testimonia prolata testantur: sic autem usque ad tempora nostra servata, ea quae de his rebus antequam isti ebullire coepissent, Ambrosius conscripsit, ostendunt, et quod eorum profanas novitates catholicae aures quae ubique sunt, horruerunt: sic porro deinceps*

¹ Editi, *alia in hoc mundo, alia post hanc vitam, illud perfectum.* Castigantur ad Gallicanos Mss.

² Sic Mss. Editi, *purificationis.*

¹ Editi, *et ut lumen.* Ahest, *ut, a* Mss.

² Hic veteres libri restitunt, *appropinquet oratio.*

³ Item hic ex Mss. additur, *a peccato.*

⁴ Editi, *quomodo.* Mss., *quam.*

esse servanda, satis salubriter istorum partim damnatio, partim correctio declaravit. Quodlibet enim mutire audeant adversus sanam fidem Cypriani et Ambrosii, non eos puto in tam magnum prorupturos furorē, ut memoratos et memorabiles homines Dei audeant dicere Manichæos.

33. Quid est ergo quod rabiosa mentis cæcitate nunc jactant, *toto penitus Occidente non minus stultum quam impium dogma susceptum*: quandoquidem Domino miserante suamque Ecclesiam misericorditer gubernante, sic vigilavit catholica fides, ut non minus stultum quam impium dogma, quemadmodum Manichæorum, ita etiam non susciperetur istorum? Ecce sancti et docti viri fama totius Ecclesiæ contestante catholici, et creaturam Dei, et nuptias ab illo institutas, et legem ab eo¹ per sanctum Moysen datam, et liberum arbitrium naturæ hominis insitum, et sanctos Patriarchas et Prophetas debitis ac congruis prædicationibus laudant; quæ omnia quinque² Manichæi, partim negando, partim etiam detestando condemnant; unde apparet istos doctores catholicos longe a Manichæorum sensibus alienos: et tamen asserunt originale peccatum, asserunt gratiam Dei super liberum arbitrium, omne antecedere meritum, ut vere gratuitum divinum præbeat adiutorium; asserunt sanctos ita juste in hac carne vixisse, ut eis esset necessarium, quo dimittantur quotidiana peccata, orationis auxilium, perfectamque justitiam, quæ non possit habere peccatum, in alia vita futuram eis, qui juste hic vixerint, præmium.

34. Quid est ergo quod dicunt, *Simplicibus episcopis*³, *sine congregatione synodi in locis suis sedentibus*,

¹ Editi præterierant, *ab eo*. Exstat in Mss.

² Sic Mss. At editi, *inique*.

³ In editis, *De simplicibus episcopis*. Abest, *de*, a Mss.

extorta subscriptio est? Numquid beatissimis et in fide catholica excellentissimis viris Cypriano et Ambrosio ante istos, adversus istos extorta subscriptio est: qui¹ eorum impia dogmata tanta manifestatione subvertunt, ut quæ contra eos manifestiora² dicamus, vix nos invenire possimus? Aut vero congregatione synodi opus erat, ut aperta perniciēs damnaretur? quasi nulla hæresis aliquando nisi synodi congregatione damnata sit: cum potius rarissimæ inveniantur, propter quas damnandas necessitas talis exstiterit; multoque sint atque incomparabiliter plures, quæ ubi exstiterunt, illic improbari damnarique meruerunt, atque inde per cæteras terras devitandæ innotescere potuerunt. Verum istorum superbia, quæ tantum se extollit adversus Deum, ut non in illo velit, sed potius in libero arbitrio gloriari, hanc etiam gloriam captare intelligitur, ut propter illos Orientis et Occidentis synodus congregetur. Orbem quippe catholicum, quoniam Domino eis resistente pervertere nequeunt, saltem commovere conantur: cum potius vigilantia et diligentia pastoralis post factum de illis competens sufficiensque iudicium, ubicumque isti lupi apparuerint, conterendi sint, sive ut sanentur atque mutantur, sive ut ab aliorum salute atque integritate vitentur; adjuvante Pastore pastorum, qui ovem perditam et in parvulis quærit, qui oves sanctas et justas gratis facit, qui eas quamvis sanctificatas et justificatas, tamen in ista fragilitate atque infirmitate pro quotidianis peccatis, sine quibus hic non vivitur, etiam cum bene vivitur, quotidianam remissionem, et ut petant providenter instruit, et petentes clementer exaudit.

¹ Editi, *qua*. At Mss., *qui*.

² Mss., *manifestiora*.

ADMONITIO IN LIBROS CONTRA JULIANUM.

In his libris Hieronymus presbyter laudatur tanquam vita jam functus (*Lib. 1, n. 34; lib. 2, n. 36*). Porro e vivis ille anno Christi 420, pridie kalendas octobris excessit. Hos ergo libros non ante annum 421 collocare licet. Enimvero ipse Augustinus in *Retractionibus* post opus ad Bonifacium quod contra duas Pelagianorum Epistolas anno 420; aut non multo serius editum est, subsequenti eos loco recensuit.

In primo libro peccati originalis dogma, jam ante a se libro priore de Nuptiis et Concupiscentia explicatum confirmaturus, ostendit primum Manichæi erroris criminationem, qua Catholicos, dogmatis istius defensores, afficere Julianus nitebatur, in clarissimos quosque Patrum, tam græcorum, quam latinorum, recidere: altera deinde parte libri demonstrat, Manichæos temerariis aliquot ipsius Juliani sententiis plurimum adjuvari.

In secundo, Pelagianorum contra originale peccatum argumentationes quinque convellit auctoritate præcedentium Ecclesiæ doctorum, episcoporum videlicet illustriorum decem, Irenæi, Cypriani, Reticii, Olympii, Hilarii, Gregorii Nazianzeni, Ambrosii, Basilii, Joannis Constantinopolitani, et Innocentii; necnon testimonio presbyteri Hieronymi, viri sancti ac pereruditi.

Hinc jam singulis quatuor Juliani libris Augustinus singulos totidem suos opponit, dicta illius omnia excutiens, iis tantum prætermittens quæ nodum quæstionis ullum non habent. Ac tertio quidem suo primum adversarii librum sic refellit, ut contra eum probet, quamvis Deus bonus hominum sit conditor, bonæque sint nuptiæ et ab ipso institutæ, malam tamen esse concupiscentiam, qua caro contra spiritum concupiscit. Hoc malo bene uti conjugium, meliusque non uti continentiam. Malum autem istud non ex alia substantia Deo cœterna, ut Manichæus insanit, nobis esse permixtum; sed per Adæ inobedientiam exortum atque traductum, et per Christi obedientiam expiandum sanandumque. Ex ipsis quoque Juliani dictis malam ostendit esse libidinem.